MIHAI PELIN

Amestec de otravă și nectar

În vara anului 1949, într-o stațiune balneară de pe valea Oltului, a murit Otto König, unul dintre fotografii care imortalizau înainte de război figura smerită a sfîntului de la Muglavit, multiplicînd-o în pachete de cîte o sută de cărți poștale. Le vindea prin orașe îndepărtate, unde oamenii erau prea blazați pentru a întreprinde un pelerinaj în Oltenia, dar destul de țeniți pentru a-și satisface o curiozitate de cincisuse lei. Alții, roind prin marele bîlci de la Dunăre, cîștigaseră milioane. În schimb, Otto König își adjudecase o rețetă modestă: cam atît cît să-și înzestreze unica fiică, Esmeralda pe numele mic, cu dota necesară căsătoriei cu un ofițer de artilerie A. A. Nu se știuse niciodată dacă Otto era neamț sau evreu și la data aceea, cînd armata se pregătea să reintre în foc, căsătoria cu un militar activ ar fi ridicat-o pe fiica fotografului König în privirile patrioților neaoși.

Cînd începuse războiul, regimentul lui George Preoteasa, ofițerul în cauză, fusese dislocat la Popești-Leordeni. Acolo, curînd, alături de ostașii și gradații înnebuniți de urletul motoarelor ambalate la maximum și orbiți de delirul incandescent al parașutelor luminoase, cu numai cîteva tunuri Vickers și cu mult curaj, George Preoteasa înfruntase valuri succesive de sute de bombardiere Flying Fortress, Liberator și Lancaster. Și după primele raiduri, adică după primele două sau trei săptămîni de război veritabil, scăpase întreg. Apoi, anunțată de un curier al Comandamentului Militar al Capitalei, Esmeralda îl regăsise pe un pat al spitalului Witting. Avea brațul sting amputat de sub cot. Pentru el, pentru George Preoteasa, războiul se terminase. Pentru Esmeralda, abia începuse: cînd revenise acasă, zdrobită atît cît se cuvenea să se arate zdrobită soția unui ofițer curajos, Otto König o aștepta în grădina locuinței de pe strada Izvor, la umbra unor arbori de tuia. Nu-i spusese niciodată că nu-i convenise căsătoria aceasta. Ea a vrut-o. Nu i-a reproșat nimic nici acum, dar a lăsat să se înțeleagă limpede că presimțise nenorocirea demult. Fericirea întemeiată pe bani extorcați din afaceri murdare nu durează... Erau vorbe prea mari, prea patetice și rostindu-le nu sconta un efect, ci voia să se elibereze de ele. „Înțelegi, Esmeralda ?" Și a lăsat-o în plata domnului, nu mai avea putere să vadă și cum se descurcă sub soarele lumii un ciung.

Dar toate acestea le-am aflat mai tîrziu...

De cîțiva ani buni, Otto König se stabilise acolo, pe valea liniștită a Oltului, nu neapărat ca să i se piardă urma, ci așa, ca să nu mai viseze urît. A fost împușcat **à bout portant**, chiar în camera obscură în care developase clișeul tras în ziua aceea, cel din urmă clișeu. Iată și concluzia medicului legist: „moarte violentă provocată prin rănire cu armă de foc militară (revolver Walther 7,65), la nivelul coapsei stîngi; hemoragie abundentă, prin ruperea arterei și venei femurale; împușcat aproape de piele; corpul reprezintă lovituri realizate cu un obiect contondent". Agresorul, probabil, îl izbise cu patul pistolului, repetat și nervos, ca să-i smulgă o mărturisire anume. Și a căzut înainte, cu fața în jos, peste baia plină ochi cu revelator preparat proaspăt, încît obrajii săi lătăreți și puhavi, cînd i-au întins peste mușamaua desfășurată pe masa încăperii în care, ani în șir, își primise clienții, erau tot atît de cafenii ca și degetele cu care se ținea de pahar, la **Rotonda** sau **Rucăr**, localuri pentru care vădise o predilecție statornică. Și unchiul meu, Ștefan Turcu, a fost unul dintre cei ce avuseseră nefericita inspirație de a se număra printre ultimii clienți ai fotografului Otto König. L-au arestat în seara zilei de 25 august, cînd împlineam numai nouăsprezece ani.

Am ajuns în stațiunea cu pricina a doua zi, către prînz. Eram frînt. Bătrînul turnase în mine parcă hotărît să mă sature pentru toată viața de vin. Iar telegrama lui Ștefan ne sosise în plină petrecere, ne implora să mișcăm doar un deget, nu mai mult, să facem ceva pentru el. „Mi-au întins o capcană — ne scria — și din capcanele de genul acesta, mereu, am ieșit jumuliți". Și bătrînul găsise de cuviință că era rîndul meu. Era cazul să întreprind și eu ceva pentru salvarea obrazului acestei familii care se rostogolea din hîrtoapă în altă hîrtoapă.

Așa că atunci cînd am descins în stațiune,

după ce mi-au îngăduit să schimb două vorbe cu Ștefan, prima mea replică a sunat cam bizar, parcă eu aș fi fost la ananghie.

„Ajută-mă să mă descurc — l-am rugat. Cred că dacă mă ajuți, se va termina totul cu bine..."

Era răvășit, aprindea o țigară de la altă țigară și mirosea a tutun prost de la șase metri distanță. Cam atît să fi fost între zăbrelele de care se rezemase blazat și locul din care mi-au îngăduit să-l ascult.

„Ține cheia asta — mi-a zis și mi-a aruncat-o peste capul plantonului. Deocamdată... Ca să nu plătim două camere..."

Inainte de a se însera, eram instalat într-o casă de odihnă destul de cochetă. Am băut cîteva gîturi zdravene de apă minerală, dintr-o sticlă adusă de o femeie îmbrăcată în alb, am făcut un duș scurt și rece, tot cu apă minerală, sub care clăbucul se spăla anevoie, pînă și picioarele tot în apă minerală mi le-am răcorit în amurgul acela. Și către miezul nopții am ieșit în oraș.

Era o stațiune în care, chiar dacă nu te împușca nimeni, ajungeai la înțelepciunea de a-ți trage singur un glonț în cap. Dacă aveai o bucată de fier înzestrată cu țeavă și dacă mai aveai gloanțe. Mai devreme sau mai tîrziu, te îngenunchea desperarea. Liniștea, cascadele care o sfîșiau, somnul tulbure al copacilor, chiar și în cea mai beteagă tovărășie, te determinau să-ți disimulezi prin laconism ignoranța. Sau, dintr-o dată, lucrurile deveneau foarte simple. Mergem la chit, ori dublăm miza? Intrebarea plutea în aerul tare al munților întocmai ca o pasăre în singele căreia un vis eroic și brutal nu izbutea în nici un chip să-și ofere astîmpărul. Și cînd am ajuns în parcul acela sordid, lîngă ursul ridicat în două picioare, lîngă lebăda din aripile căreia se despleteau două frîie de mătase bătînd în culoarea argintului vechi, aproape de calul de lemn, așternut cu un harnașament din meșină jerpelită, am fost ferm convins că locuitorii meleagurilor din care izgonim fără milă legendele sînt condamnați să se prăpădească de frig. Fotograful murise, dihăniile alături de care își imortaliza el clienții erau încă vii, sclipeau în lumina tăcută a lunii și cerșeau o protecție pe care nimeni nu le-o mai putea acorda. De fapt, despre Otto König nu știam mai nimic, numai cîteva vorbe aruncate în doară. Și m-am așezat la pîndă, fără prea multă speranță, dar cu sentimentul încețoșat că, oricum, trebuia să încep cu ceva.

Cînd m-am trezit, soarele îmi împurpurase obrajii, îi simțeam deshidratați și fragili, în în timp ce răcoarea dimineții îmi strecurase în haine o umezeală lingavă. Nu departe de banca pe care mă tolănisem, pietrișul aleii scîrțîia sub picioarele unei femei fără vîrstă. Se frîngea din mijloc, din loc în loc, și aduna cu răbdare hîrtiile aruncate de turiști în rigole și pe iarba ușor fumurie, îngrămădindu-le într-un tomberon parcă scos din dotarea armatei, adică vopsit în culorile prin care armata își camuflează vehiculele, checeanele, bucătăriile de campanie și corturile. Și ostașii, cînd li se distribuie pînze de cort. Sau poate era doar o simplă părere a ochilor mei osteniți de o pîndă neroadă, poate încă traversam, și eu, și femeia, și tomberonul ei straniu, acele ore ale dimineții în care culorile lumii abia se limpezesc cît de cît, alegîndu-se una de alta cu caznă. Ajunsă mai aproape de mine, femeia mi-a destrămat reveria cu o voce în care mijea o nuanță de ură, o dușmănie ținută bine în frîu.

„Dacă domnului i se pare că hotelul e scump, am o cameră pentru dînsul... Mult mai ieftină..."

Ar fi trebuit să îndrug un răspuns, dar tăceam, toropit de o lene țîfnoasă.

„Deseară e liberă..." — mi-a mai spus și a trecut mai departe, rînjind fără rost, unui gînd îndepărtat și sucit.

Tăceam întruna, cu privirile ațintite spre animalele caraghioase ale fostului fotograf Otto König. Cred că mă molipsise mentalitatea din ultimele douăzeci și patru de ore ale unchiului Ștefan. Cînd ți s-a întins neloial o capcană, cînd cazi nevinovat într-o cursă, este cît se poate de firesc să ajungi la concluzia că ai devenit victima unui complot universal. Și femeia aceea, mi-am zis, tocmită de alții, mă ademenește pe căi incîlcite. Intr-adevăr, era limpede că mă molipsisem de mentalitatea lui Ștefan: la vorbitor, cînd l-am revăzut, și-a însușit cu înfrigurare bănuiala nutrită de mine. Sugrumîndu-mi în șoaptă, speriat și încurajat totodată de spectrul încă treaz al unei speranțe incerte, piste noi.

„Nu te lua după toanta aceea, caută cîinele... Înțelegi ?! Caută cîinele..."

Dar nu era mai puțin adevărat că mă luase atunci prin surprindere. Pînă în clipa aceea, eram sigur, nu fusese nici o vorbă între noi doi de vreun cîine. Sau poate întreaga poveste înșirată de mine, în urechile lui tracasate de zgomotul gamelelor din care mîncau arestații din jur, se redusese la o simplă enumerație. Din enumerația aceea, lipsea tocmai cîinele. Și nu era greu să-mi dau seama că unchiul Ștefan știa ce știa, îndemnul lui nu părea pornit dintr-o spaimă de rînd. Dimpotrivă, rezerva sa de luciditate, intactă, iradia asemeni unui amestec de otravă și nectar. Simțeam chiar pe buzele mele gustul rar și dificil al acestui amestec, neștiut decît de copii și de bărbații a căror minte se dovedește a fi în stare s-o mai ia cîte o dată și razna.

Ca să fiu cinstit cu mine însumi, îl admiram, însă fără patimă. Incă nu ajunsese în situația în care ar fi fost tentat să-și astupe urechile, să închidă ochii, să-și crispeze buzele și să nu mai privească decît în sine. Deși ancheta înainta greu și se poticnea la fiecare pas. Era tare, chiar mai tare decît crezuse bătrînul, adică fratele lui, tatăl meu altfel spus, care, convins că mă trece, în sfîrșit, peste pragul inițiului meu eșec, mă îmbrîncise în afacerea aceea stupidă. Ca și cum alături de Ștefan, după absconsele lui socoteli, aș fi fost de la bun început condamnat la eșec. Peste toate, mai aveam și ce-i povesti, la întoarcere. Eram naiv și corect, încă nu bănuiam că bătrînul e convins că sînt naiv și corect și că aștepta de la mine, mereu, tocmai asta: o relatare naivă și co-

rectă a tuturor întîmplărilor în care mi-aș fi mistuit tinerețea.

„Ascultă !... — insista unchiul Ștefan. Caută cîinele..."

Nerăbdător să-și verifice intuiția, se agita ca un puști încolțit. Peste umerii lui, ceilalți cinci ostateci mă priveau cu nedumerirea celor ce s-ar fi născut, fără încuviințarea lor expresă, a doua oară, într-o lume în care regula jocului lor cunoscut ar fi fost cu brutalitate și de tot abolită. Arătau ca și cum n-ar mai fi trăit pînă în ziua aceea, ca și cum nu s-ar mai fi mișcat pînă în ziua aceea într-o lume de oameni. Într-adevăr, să te trezești arestat sub bănuiala că ai fi ucis un fotograf căruia numai în urmă cu patru-cinci ceasuri i-ai pozat lîngă un urs plin cu paie, lîngă o lebădă cu penele roase de zurba unor copii zvăpăiați, sau călare pe calul acela de lemn, presupune un șoc peste care nu treci ușor. Și întîmplarea, sau destinul, sau cum vrem să-i spunem, îi reunise pe ultimul clișeu al lui Otto König, acela pe care abia izbutise să-l developeze fotograful învins de mecanica sîngeroasă a crimei săvîrșite aiurea, în deșert, fără rost aparent. Plăteau toți scadența enormă a unei polițe despre care nici măcar nu știau s-o fi contractat vreodată. Și unchiul, nefericitul lor purtător de cuvînt, exulta, ca și cum l-ar fi apucat pe dumnezeu de picior.

„Caută cîinele... — repeta în neștire. Dacă-l găsești, se dezleagă totul..."

Cînd am căzut în fotoliul oferit de ofițerul de poliție însărcinat cu deslușirea acelei enigme, care s-a dovedit mai tîrziu o enigmă de trei parale, am văzut că am în față un bărbat nici prea tînăr, dar nici prea hîrșiit în meseria lui plicticoasă. Am știut atunci că unul din stîlpii credințelor mele se prăbușește : eram sigur că poliția lucrează ochi pentru ochi și dinte pentru dinte. Mă înșelam.

„Spui prostii, domnul meu — m-a asigurat ofițerul. Poți să fii convins că poliția nu crede în vinovăția nici unuia dintre ei..."

„Și atunci ?!"

Se juca distrat cu fotografiile cerute de mine. Voiam să le văd, nu mai mult.

„Este ultimul pe clișeu — mi-a mai spus ofițerul. Și se încăpățînează să creadă că asupra lui ar apăsa cea mai grea bănuială... E aproape turbat..."

„Cine ?" — l-am întrebat, cam răstit, tot cu gîndul la cîine.

„Ștefan Turcu, unchiul tău... mi-a răspuns ofițerul, ca și cum ar fi fost de la sine înțeles că misiunea lui principală aceea era, să complice șarada. Oricum, va fi eliberat aproximativ odată cu ceilalți..."

„Cînd ?..." — l-am întrebat, cu mai multă înțelegere.

„Curînd — mi-a răspuns. Atunci cînd suspiciunile noastre se vor fi domolit îndeajuns..."

În sfîrșit, cam tîrziu, dar am înțeles jocul lor. Și nici măcar odios nu era, din punctul lor de vedere, desigur. Neliniștea, în ceea ce îi privea, era prețul cel mai convenabil al libertății. Liniștea, dimpotrivă, era cîntecul ei de lebădă. Era suficient să te prostești într-o zi și să te fotografiezi cu seninătate la braț cu un urs împăiat, sau călare pe un armăsar de lemn, și-ți mîncai libertatea. Și atunci, de ce se va mai fi zbătut unul sau altul pentru un ceas de libertate în plus ? La ce oare le-ar fi fost de folos o libertate care se pierde atît de ușor ?

„În concepția voastră, dacă scapă cu fața curată, de-acum înainte, unchiul Ștefan ar avea toate șansele să fie liber în vecii vecilor... Nu-i așa ?".

„Exact" — mi-a răspuns ofițerul.

„Bineînțeles — am precizat — dacă întîmplarea nu-l ademenește în altă dandana similară"...

„Exact" — a repetat el, zîmbind candid.

„Ei bine, cu optica aceasta n-aș prea fi de acord — i-am mai spus. Veșnicia, cred eu, are două fără-de-capete. Și o singură secundă dacă l-ați ținut după gratii, așa, de pomană, se cheamă că libertatea lui nu a fost veșnică. Se cheamă că i-ați scurtat-o dinspre capătul celălalt, care e mai aproape de labele voastre pătate... Nu-i așa ? Spune-mi, nu-i așa ?"

Ezita. Nu știa dacă trebuie să mă pocnească peste masa îngustă, sau să cheme plantonul. Chibzuia o reacție, cu mutra cam tîmpă a falitului care-și numără mărunțișul din buzunar.

„Adevărul va răscumpăra totul" — a continuat să-mi surîdă, ceva mai crispat.

„Deci ai auzit ce ți-am spus, nu-i așa ?..."

„Doreai să vezi cîinele — mi-a replicat, aplecîndu-se smucit peste masă. Privește-l ! Se gudură printre picioarele unchiului tău... De ce tocmai cîinele a dispărut fără urmă?..."

„Adevărul... — am șoptit. Adevărul ai spus, nu-i așa ?..."

„Privește-l ! — a țipat ofițerul, fluturîndu-mi sub nas fotografia jilavă, mărită în laboratorul poliției. Și dacă dai de el se cheamă că ați avut mult noroc ! Amîndoi !... Înțelegi ? Amîndoi !..."

Spre amiază au fost eliberați primii trei vilegiaturiști dintre cei arestați preventiv de poliție. Întîiul, cel care a spart gheața, un avocat pledant din Sibiu, dovedise cu martori că nu se mișcase o zi și o noapte din bodega de la capătul podului peste Olt. A scăpat plătind o amendă pentru iscare de scandal în localurile publice. Al doilea, topometrul cu care unchiul Ștefan abia apucase să împartă trei zile aceeași încăpere din casa de odihnă Florica, invocase o poveste aidoma și fusese crezut, fără martori. Dar plătise și el. La casa de odihnă se defectase un robinet dintr-o cameră oarecare, provocase o inundație, apa se infiltrase gîlgîind prin podea și stricase zugrăveala culoarului de la etajul al doilea. A suportat cheltuiala refacerii ei. Începusem să cred că atunci cînd se vor hotărî să pună mîna pe mine mă vor acuza de împiedicare de cult religios, sodomie sau trafic de valută. Al treilea solicitase o convorbire telefonică cu un prieten din T. Atît, nu mai mult. Și se despărțise de ceilalți trei cu o vizibilă părere de rău, ca și cum nu ar fi avut nimic împotrivă să mai încerce experiența o dată. Sau, mai degrabă, ca și cum ar fi fost obișnuit cu întîmplări ca aceea. După cum a

privit în jur, cînd a pătruns în restaurantul în care încercam să-mi adun gîndurile, părea să fi fost responsabil de local, barman, sau organizator de petreceri cu tombolă. Sau ceva pe aproape. Deloc nu-i plăcea chibzuiala acestuia, în care, dînd cu ochii de mine, parcă ar fi dat cu ochii de dracul. Nu găsea nici o masă de la care să fi putut supraveghea intrarea în circiumă şi care să nu fi fost nici departe de uşa oficiului, ca s-o şteargă prin dos la nevoie. Iar după primul pahar l-a cuprins o panică aproape neverosimilă. Era limpede, se temea să nu fie iar arestat, nu pentru crimă, pentru altceva, pentru găinării evident mai mărunte. Însă, cred că şi-a revenit repede. Era un om practic şi credinţa în ghinion, la cei fără scrupule nu se arată a fi niciodată mai tare ca siguranţa de sine. Apoi, către seară, a fost eliberat şi al patrulea, un poştaş din Bîrlad, care a zis doamne-ajută şi s-a grăbit să-şi regăsească nevasta rămasă în hotelul **Madrid**. Nefericita, cîtă vreme a fost reţinut, se baricadase cu mobile şi aşteptase deznodămîntul cu spatele lipit de perete, privind înfricoşată pe după perdea, scrutînd strada în lung, sugrumîndu-şi hohotele de plîns cu obidă şi sirg. Nu de alta, ci aşa, ca să nu i se audă suspinele pe culoar. Şi acolo, în hotelul **Madrid**, la barul cu tejgheaua strălucind ca o foarfecă Solingen, mi-a fost dat să aud şi cel dintîi comentariu public asupra întîmplării ajunse la discreţia oricui.

„Se strînge cercul suspecţilor... — şoptea cineva. Au mai rămas numai doi..."

Bineînţeles, puterile mele de a îndura erau limitate. Şi m-am repezit din nou la poliţie. După tot ce le-am spus, dacă ar fi vrut să mă aresteze, m-ar fi arestat, fără doar şi poate. Dar nu se grăbeau. Spre surprinderea mea, aveau o răbdare de îngeri. Imprudent, ajunsesem să le strig că deghizează în termeni galanţi ceea ce mi se părea mie a fi, în esenţă, o reglare de conturi. Şi nu eram prea departe de adevăr, dar eram încă tînăr, înţelegeam prea puţine, şi răfuiala generală abia începuse.

„Dragul meu, eşti prizonierul unui singur punct de vedere" — m-a asigurat un alt ofiţer, blajin, deconectat, ignorîndu-mi ardoarea.

„Impotenţilor !" — le-am strigat, orbit de o duşmănie neghioabă, lipsită de un obiect verosimil.

„Caută cîinele !... — răcnea unchiul Ştefan, din rărunchi, zguduind din ţîţînile nu tocmai şubrede o uşă metalică, prin a cărei fereastră nu-i vedeam decît gura şi gîtul cu venele plesnind de efort. Caută cîinele !..."

Acum ştiam cel puţin că ne aude întreaga staţiune. Zarva noastră îi molipsise şi pe alţi arestaţi, care nu aveau nici o legătură cu moartea fotografului Otto König. Puteam fi amendaţi în masă pentru scandal provocat într-o instituţie publică. Cine nu ne auzea nu putea fi decît surd, sau perfid simulant al surzeniei !...

„Fii bărbat — mă liniştea ofiţerul. Nu te da legat pe mîna unei minţi fără sens..."

„Imbecililor ! Canaliilor ! Fii de căţea !" — îi strigam, învădat într-adevăr de galopul imobil al unei minţi ancestrale.

„Înţelege-mă... — aproape îmi şoptea ofiţerul. Dacă ar fi după mine, ţi-aş da două şuturi în fund şi te-aş azvîrli fără milă în stradă... Dar îndatoririle de serviciu mă obligă să te temperez, să te împiedic să ajungi la insulte !..."

„Formidabil... — i-am spus. Să mă împiedici să ajung la insulte..."

Prea multe nu ştiau ei, poliţiştii aceia din carton, proaspăt recrutaţi dintre oameni cu profesii incerte, dintr-o staţiune balneară în care o crimă nu se săvîrşea înainte de trecerea unui sfert de veac bun. Dar să te descumpănească, din prostie, sau în virtutea unui interes tulbure, se pricepeau de minune. Le strigasem cam tot ce-mi venise la gură, aveam repertoriul epuizat, îi făcusem pe toţi albie de porci... Oare ce însemna pentru ei o insultă ?... Ce anume îi putea scoate pe ei din sărite ? Ce le putea urca lor sîngele în capetele acelea cu părul tuns scurt, cu perciunii tăiaţi drept şi cu ochii lipsiţi de culoare civilă ? Erau întrebări la care nici una din poliţiile lumii nu oferă delincvenţilor un răspuns concludent.

„Cară-te... — mi-a mai spus ofiţerul, cu o blîndeţe care-ţi tăia respiraţia. Du-te şi nu ne mai supăra..."

La casa de odihnă n-aş fi vrut să revin, de vreme ce vecinul de cameră al unchiului Ştefan era un om liber. Sau poate plecase în drumurile lui, pe care le străbătea cu teodolitul şi cu mira în spate, ca întîiul creştin, puţin îmi păsa. Oricum, mi-aş fi asumat riscul minim de a-l întîlni nas în nas şi de a fi compătimit de un amărît care nu înţelegea din toată povestea aceea nimic, dar nimic. Apoi, cu o uimire domoală, mi-am dat seama că nici nu mai eram singur în temerile, în zbaterea şi în furia mea. În clipa în care o sumară înţelepciune m-a trecut peste pragul poliţiei din C., spre noaptea împănată cu şoapte a orăşelului care avea ce bîrfi, din bezna unui gang apropiat s-a desprins umbra suplă a unei femei timorate. Mă urmărea pas cu pas. Şi bruma de luciditate cu care mai eram înzestrat îmi spunea că există o relaţie oarecare între femeia aceasta şi bărbatul ţinut împreună cu unchiul zălog. Mai tîrziu am aflat că era a patra soţie a acelui bărbat, un mărunt arhivar de provincie, despre care unchiul Ştefan, cînd s-au liniştit toate, avea să-mi spună mirat că nu vădea nici o tragere de inimă să scape din arestul poliţiei. Dacă ar fi avut cine s-o facă, s-ar fi lăsat bătut acolo în cuie, sau răstignit în peretele peste a cărui tencuială, unii la rînd, generaţii întregi de zurbagii şi alcoolici, reţinuţi pentru o noapte sau două, îşi antrenaseră imaginaţia obscenă. Era firav şi înspăimîntat de un sentiment fără nume, mai mult nu reţinusem din înfăţişarea lui ştearsă. Şi acum, resemnat, o aşteptam pe femeia aceea în lumina tăioasă a unui felinar amplasat cam anapoda, pe un calcan încărcat cu lozinci. Tremuram. Nu chiar din toate încheieturile, dar tremuram.

„Şi mîine, desigur, ai s-o iei de la capăt..." — mi-a surîs, stingherită de neşansa să n-aibă prea multă putere.

Nu era o femeie deosebit de frumoasă, dar așa, de departe, emana un parfum pătrunzător, ca yperita, fosgenul sau carnea de oaie rotită-n protap. Un parfum foșnitor, ca o coroană de plop care se scutură de frunzele moarte, într-o toamnă în care ploile încă nu s-au pornit. Aștepta dreaptă, neclintită, un cuvînt, o privire sau un gest care s-o privească într-un fel sau în altul, să aibă o relație cu ea, chiar precară. Dacă nu aș fi fost atît de imatur, m-aș fi temut că unchiul meu Ștefan ar fi rămas sechestrat mult și bine.

„Unde dormi ?" — am întrebat-o, în pripă, mai repede decît spera ea.

„Oriunde — mi-a răspuns, exaltată de o bucurie la care n-aveam acces. Unde vrei..." — a mai spus.

Cheia de la camera unchiului se mai afla în buzunarele mele, legată de o mică ghiulea de metal. Dar perspectiva de a fi compătimit, iar, mi-a reprimat cu nemilă impulsul de a-i cîntări greutatea în palmă. Încălzit de o neputință întrucîtva explicabilă, i-am căutat cu duioșie privirile.

„Vino — i-am spus și s-a apropiat, cu o prudență curioasă, cu pași numărați, ca și cum s-ar fi temut că în clipa în care va săvîrși unul în plus, fatal, va rata întîlnirea, se va mistui ca o flacără ucisă de vînt în întunericul de dincolo de umerii mei, aspirată violent de defileul în care se pierdea strada lungă, pustie și prea puțin animată la ceasul acela al serii.

Era mai înaltă decît arăta de departe. Cînd ne-am așezat împreună pe banca în care dormisem în noaptea trecută, curios, trupul ei s-a scurtat nefiresc. În preajma bărbaților, se pricepea să se chitească în tipare care o așezau la îndemîna oricui. Era ca un paspartu. Altfel spus, femeiușca aceea, cam prostuță și docilă la o primă vedere, știa să se furnizeze. Darul acesta, desigur, îi era suficient, aruncîndu-l pe piață, atunci cînd îi venea ei mai bine, ar fi supraviețuit fără multă bătaie de cap. Se numea Penelopa și părea o Penelopă care n-avea răbdare, care nu știa să aștepte, care nu ți-ar fi acordat nici răgazul de a-ți sufla nasul sau de a-ți lega un șiret desfăcut. Și iar mă pregăteam să mă predau prizonierul unei libertăți misterioase. Și era această libertate, oricum, și privilegiul de a mai stărui o noapte întreagă sub stelele înalte ale munților apropiați. Cerînd mai mult, aș fi cerut prea mult. Căutîndu-i sînii, regăseam în fermitatea lor efemeră două fluvii imense, incapabile să prelingă mai mult decît o picătură de un dulce îndoielnic într-un ocean fără margini. Derută... Retragere în larg... Mîine aș fi fost din nou dator să trec peste pragul indicibil dincolo de care fiecare pas greșit se plătește în **cash**, cu bani gheață. Strînși unul în altul, secretam împreună o lumină ciudată, ca și cum, pentru animalele împăiate din recuzita fotografului Otto König, ne-am fi contopit într-un far suprapus periculos pe lumina orașului. Scrutîndu-ne cu pupilele lor înghețate, din mărgele de sticlă, și ursul, și calul de lemn, și lebăda strunită de frîie putrezite în culoarea argintului vechi se sufocau de o spaimă pe care sălbăticiunile vii n-o cunosc. Dar nu mai eram dispus, și nici timp nu aveam, să mai pășesc și pe cărările tentante ale imaginarului. Se rostogolea peste mine o nouă întîmplare, cu vuietul unui bombardier în picaj, decis, răzbunător și febril.

„Ascultă... — m-a trezit din amorțeala în care picasem presupusa soție a arhivarului de provincie. Cred că doamna aceasta vrea să-ți spună ceva..."

Într-adevăr, fremătînd pe picioare, la doi pași de noi, femeia din zori, care împingea dimineața tomberonul prin parc, aștepta cu răbdare să-mi desfac mîna stîngă dintre sînii acelei Penelope candrii. Spre coapsele aceteia, copios dezvelite, spumoase și lucii, privea cu un jind străvezíu, ca și cum fuseseră ale ei altădată.

„Dă-i drumul... — i-am zis. Spune... Ce mai vrei ?"

Și-a dres glasul cum și l-ar fi dres un bărbat, zgomotos și nesinchisindu-se de grija că ar prihăni o liniște pentru care n-avea urechi potrivite.

„Parcă ne-a fost vorba altfel — mi-a spus. Parcă a fost vorba că veți petrece noaptea asta la mine. Clientul meu a plecat... Veniți acum... Împreună..."

„Eu, unul, nu-mi aduc aminte să-ți fi promis ceva..." — i-am răspuns, nici măcar prea mirat.

„Ori ce s-ar întîmpla, noaptea asta o veți petrece la mine... Trebuie să veniți... Vă rog să veniți !... Mor de frică... Și o să mă ai pe suflet, boierule..."

Nu înțelegeam mai nimic și nici Penelopa nu părea să înțeleagă ceva din bolboroselile ei dezlînate. Cît de cît, cu prilejul acesta, se mai scuturase de poftele ce-i cutreieraseră trupul aburit de dorință. Și m-a urmat în tăcere, cu slugărnicie aproape — despre Penelopa e vorba —, pe un drum în răspărul căruia mă îndoiam că aș fi putut reveni în stațiune dacă n-aveam busolă. Din parc am coborît într-o groapă imensă, asemănătoare viroagelor în care se aruncă gunoaiele în periferiile orașelor mari. Și era de speriat ce gunoaie se puteau aduna către marginea unui orășel de vacanță, prin care vilegiaturiștii se vînturau în serii de numai două sau trei săptămîni. Apoi, pe o punte care se legăna în întunericul umed, înspicat de o pulbere fină de apă, am trecut peste firul unui rîu zgomotos și am ajuns pe un tăpșan năpădit de o iarbă înaltă și grasă. La capătul îndepărtat al tăpșanului se întrezărea un pîlc de copaci. Dincolo de lizieră acestora, din piatră în piatră, am trecut peste unul din vadurile vechi ale Oltului. După asta, pieptiș, gîfîind, am urcat un mal înalt, priporos, pînă aproape de un punct geodezic și de acolo ne-a trebuit mai puțin de o oră ca să ajungem la casa femeii. Iar aceasta, cînd a văzut că într-adevăr ne-am încumetat s-o urmăm, jubila. Mai tîrziu, pe măsură ce ne apropiam de zidurile spoite cu var și sineală, mi se părea că o recuprinde un tremur subtire. Curînd, s-a văzut că e înspăimîntată de-a binelea...

„Asta e camera matale, boierule... Ți-ai făcut o pomană cu mine... Să nu crezi că

am să te uit prea ușor... Clientul meu de ieri și alaltăieri a plecat... Doamne, ia-mă, păzește-mă... Să vezi și dumneata ce-a lăsat după el !..."

Bîjbîiam înaintea unei uși cafenii, fără prag. Peste perdeluțele desfășurate în josul ferestrei din dreapta se ivea un mănunchi sîngeriu de mușcate. De dincolo de ușă și geam, răzbătea în urechile mele un mîrîit înfundat și trufaș, de animal încolțit, dar care-și păstrează puterea intactă. Între timp, Penelopa se apropiase din spate, își lipise sînii de omoplații mei vlăguiți și mă cuprinsese peste umeri cu brațe în care ghiceam o dorință statornică. Pînă și spaima, în carnea ei tulbure, tot speranță naștea.

Desprins din îmbrățișarea ei tandră, am izbit cu piciorul în ușă, ca în filmele pe care le-am văzut mai tîrziu, iar cîinele, întărîtat de o libertate probabilă, mi-a sărit ca o minge în piept. Nu l-am prins. Ricoșase. Se lățise schelălăind pe o dușumea întunecată, care pentru mine semăna cu o groapă. N-am sărit în ea. M-am proptit cu mîinile în tocurile de stejar geluit cu zgîrcenie. Dar nu l-am prins nici la săritura a doua. Aveam așchii în palme și l-am aruncat înapoi cu genunchii. Nu mușca. Pereții din camera prin care se vînzolea erau albi, îmi proiectau silueta lui în privire ca și cum l-aș fi văzut plimbîndu-se pe un ecran tridimensional, luminat puternic din spate. Numai podeaua rămînea întunecată, semăna mereu cu o groapă, era vopsită probabil în culoarea aceea de vișină putredă în care-și vopsesc dușumelele mahalagiii și hotelierii de mîna a treia. Le spală mai ușor și cînd nu mai au ce spăla le vopsesc încă o dată.

„Ieși din ușă, boierule ! — mi-a strigat stăpîna casei, peste umerii Penelopei. Dă-te de-o parte..."

M-am făcut că n-o aud și am tras după mine tăblia cafenie. Și cred că atunci m-a derutat ceva, poate faptul că, dintr-o dată, în încăpere a năvălit mult mai multă lumină, pereții dați cu var străluceau ca o carieră de calcar bătută de lună și am putut vedea cîinele în toată splendoarea lui de animal de pripas, puternic încă și parcă umanizat de o pierdere, altfel n-aș fi uitat că ușa aceea nenorocită se deschidea în afară și nu m-aș fi desprins din dreptul ei înainte de a-l apuca de urechi sau de ceafă. Trebuia să-l prind cu orice preț și gîndul acesta, chinuindu-mă, mă eliberase de prudență întocmai cum m-ar fi vindecat de oreion sau pojar. Pentru totdeauna. O să mă muște o dată, îmi spuneam, a doua oară nu va mai avea timp și m-am precipitat înainte, aplecat spre pămînt și cu brațele întinse larg în lături. Însă, chiar în secunda în care mă pregăteam să înfrunt mușcătura năprasnică a colților înfipți într-o carne despre care crezusem că nu mai este a mea, am simțit peste unul din umeri un fîlfîit asemănător bătăii de aripă a unei păsări imense, am auzit o bubuitură surdă, de carne izbită într-o scîndură nu prea uscată, și, iar, în încăpere a năvălit întunericul. Sărise peste mine, lovise în ușa rămasă întredeschisă și se mistuise în noapte, tîrînd în urmă o trenă de țipete ascuțite, parcă neomenești, de femeie isterică. În sfîrșit, am auzit și două-trei vorbe cît de cît coerente.

„Să-ți dea dumnezeu sănătate, boierule... — îndruga proprietăreasa, năucă. De spaimă, credeam că turbez..."

„A plecat și ți l-a lăsat plocon, nu-i așa ?" — am întrebat-o, adunîndu-mi de pe frunte și tîmple un pumn de sudoare rece.

„Așa este, boierule... Derbedeul !... Ciungul dracului !... Uscai-s-ar și mîna ailaltă... Pentru fapta ta bună, boierule, în noaptea asta dormi gratis. M-ai scăpat de o pacoste fără seamăn..."

N-a fost chip să dorm. Penelopa dogorea mocnit, persistent, și în vecinătatea ei te simțeai ca un profan pătruns prin puterea hazardului în chioșcul strîmt al unei locomotive cu aburi, încinsă, abandonată într-un triaj părăsit. Îți trebuia un oarecare răgaz să te dumirești cît de cît ce manetă sau volant ești dator să acționezi pentru ca toată căldura adunată în pîntecul suplu, sclipind de ulei, să dezlănțuie, lent la început, vijelios mai tîrziu, mișcarea sacadată a cuplului bielă-manivelă. Și totul se declanșa chiar pe neașteptate, mașina începea să se cutremure chiar în clipa în care te invada scepticismul, chiar atunci cînd te cuprindea îndoiala că vei izbuti să mai deslușești și mecanica aceea secretă, și resorturile ce o pun în valoare.

Din sînii ei dezveliți creștea un miros de fîn cosit proaspăt, cînd primăvara se îngînă cu vara. Dintre coapsele ei, încă nedespărțite de trupul meu secerat, nărui în gîlceava începută cu sine, urca un foșnet de frunze uscate, cu sevele mistuite într-o arșiță tîrzie, de început de septembrie. Și pe curba domoală a șalelor ei, cînd și cînd, tot mai rar, palmele îmi alunecau peste brume, flori de gheață și zăpezi afînate. Parcă traversam, în numai cîteva fracțiuni de secundă, toate vîrstele unui an. Anotimpuri pe care nu le-am înțeles cu adevărat niciodată, sub nori a căror trecere suverană pe cer nu mi-a spus niciodată nimic, sub ploi torențiale sau ceruri incendiate de lumina unui soare niciodată îndeajuns prețuit... Rîuri înspumate și lacuri cu oglinda abia destrămată de un vînt potolit... Piscuri scînteietoare și cîmpii înghețate într-o întindere încă nemăsurată... Păduri fulgerate și izvoare țîșnind dintr-o coastă de deal cu disperarea cu care se salvează din moarte un păianjen îngropat în nisip... Cavalcadă în care țăndările de piatră dizlocate de potcoavele bidivului nu mai cad pe pămînt, ci se pierd huruind într-o pîlnie întoarsă spre cer, străvezie și rece ca sticla unui acvariu populat cu himerele unei mitologii abolite printr-un decret prezidențial categoric... Și, apoi, întuneric...

Cînd s-a făcut dimineață, eram învins de o nostalgie durabilă. Prin valurile ei, abia izbuteam să-mi adun mădularele mărunțite în depărtarea unei lupte din care brancardieri întrupați din văzduh mă scoteau pe o targă de aer. Penelopa dormea, răstignită pe crucea ce i-o strecurasem sub trupul falnic cu prețul neloial al unei munci de ocnaș. Trezind-o, nu mi s-ar fi oferit altă șansă decît să reintru în cursa de șoareci a tentațiilor ei. Îngîndurat, mi-am adunat în liniște hainele risipite prin cameră, ciorapii dospiți

în sudoare, pantofii abia scîlciați, și am renunțat la cravata al cărei nod se împotmolise sub coapsa ei dură. M-am îmbrăcat și am ieșit în lumina lăptoasă a zorilor. Am răsucit apoi, repede, cheia uitată pe dinafară în ușă, am tras-o cu înfrigurare din broască și am aruncat-o pe casa acoperită cu șiță. N-a căzut înapoi, a rămas înțepenită în mușchiul crescut alandala. Penelopa era atît de întoarsă cu gîndurile spre poftele trupului, era atît de pornită să distrugă cu mișcarea vioaie a feselor toate arcurile patului care ar fi avut nenorocul să-i apară în cale, încît în mintea ei înfierbîntată, sigur, precis, n-ar mai fi avut loc și ideea năstrușnică de a ieși pe fereastră. Era tot atît de proastă ca și cîinele acela deștept. Scăpase. Eram liber. Însă ros de o presimțire ciudată.

Eram foarte tînăr, din toate întîmplările stranii nu culegeam altceva decît neliniște, deznădejde și furie uscată. Rătăcind întruna cărările, orbecăind printr-un peisaj căruia lumina zilei îi modificase subit adîncimea și dimensiunile, am ajuns într-un tîrziu și în parcul stațiunii. Știam ce mă așteaptă, puteam păși mai departe cu ochii închiși, dar nu mă înduram să trec chiar așa, cu privirile întoarse aiurea, pe lîngă o plăsmuire întrupată parcă din mitul presimțirilor mele. Mi-am mușcat buzele pînă la sînge și m-am apropiat cu curaj de menajeria fotografului Otto König.

Erau patru acum. Cîinele, care nu mai demult decît în noaptea aceea îmi sărise cu toate cele patru labe în piept, care-mi zburase apoi peste umeri, li se alăturase docil și supus. De necrezut, însă era și el împăiat, nu mai era decît amintirea animalului care fusese, ca o zdreanță care a fost cîndva rochie de bal și servește acum la spălatul podelelor, mort întocmai ca fotografia ruptă în patru a unei iubiri care s-a destrămat. I-aș fi dat un picior, cu sete, hotărît să-l arunc tocmai peste tufișurile sub care se întrezăreau cutii de conserve ruginite, sticle sparte de bere, chiștoace, chibrite cu capătul ars și prezervative sfîșiate în partide de amor consumat în picioare. Însă peste neliniște, deznădejde și furie uscată, crescuse în mine și o scîrbă năprasnică. Aveam mațele întoarse pe dos de ceva fără nume, îmi venea să vomit. Și așa, frînt din mijloc, am smuls animalul din iarba care-i crescuse în jurul picioarelor întărite cu sîrme și m-am îndreptat gîfîind spre poliție. Știam că e inutil, știam că ceea ce fac e caraghios și frizează demența, dar apucasem un drum și, într-un fel sau altul, trebuia să ajung la un capăt.

Am străbătut tot orașul, cu dihania aceea împăiată în brațe. Puțin îmi păsa ce credeau despre mine turiștii care se plimbau la șosea, între fosta reședință a unui rege uitat și izvoarele din care se adăpau către seară, cu o apă minerală care le forfotea în stomac. Revanșa mi-am adjudecat-o ceva mai tîrziu, cînd am învățat să le servesc lozinci fundamental indigeste într-un ambalaj cît de cît comestibil. Iar cînd m-am oprit în poarta poliției, ciudat, subofițerul de serviciu m-a primit cu indulgență și tact, dacă nu și cu o simpatie care nu-mi mai servea la nimic. Am așezat animalul pe ultima treaptă și am așteptat să-mi liniștesc respirația.

„Jupine... — i-am zis. În orășelul acesta, pe care îmi place să cred că-l cunoști întocmai cum îți cunoști buzunarele, există vreun taxidermist care lucrează repede și bine ?"

Sergentul major și-a mutat greutatea de pe un picior pe altul și m-a privit cu o ușoară neliniște.

„Mă tem că nu prea știu ce înseamnă cuvîntul acela... — mi-a răspuns. Cum spuneai că-i zice ?..."

„Taxidermist, înțelegi ? E un individ care împăiază jigodii ca asta. Și cred că e vorba de unul întrucîtva priceput. Nu știu cît de bine lucrează, calitativ vreau să spun, dar e limpede că e iute de mînă... Ei bine, există vreun taxidermist în oraș ?"

„Eu tot nu înțeleg — a scîncit sergentul major. Dar nimic, pur și simplu nimic..."

„Atunci, te iau altfel — am mai spus. Jigodia aceasta, aseară, între zece și unsprezece, era vie... Cum mă vezi și cum te văd... Era vie !..."

Și în clipa aceea am lovit cu piciorul în cîine, răsturnîndu-l pe cimentul frecat cu petrol.

„Nu se poate" — a surîs subofițerul, mai dezmeticit, mai destins.

„Era vie, pricepi ? Și numai un meseriaș clasa întîia putea s-o golească în numai cîteva ore de mațe și s-o umple cu paie... Pricepi ?"

„Imposibil... Asta e cîinele fotografului Otto König"

„Exact !"

„...Și în nici un caz nu putea fi viu astănoapte, de vreme ce eu am fost transferat aici de patru-cinci luni și tot împăiat l-am găsit. Poate ați visat..."

Și, mai sigur de sine, începuse să rîdă, mai întîi nechezat, în hohote mai tîrziu, încît se pornise să-i tresalte și pîntecul. Eram rupt de oboseală. Sfîrșit.

„Îți cam bați joc de mine" — am mormăit, cu glasul încă arțăgos, dar sleit.

„Tinere — mi-a răspuns, aranjîndu-și ținuta. Dacă vrei să te cerți cu mine, e bine să-mi dai actele dinainte..."

„Nu vreau să mă cert cu tine — am îndrugat. Vreau să intru..."

„Intră — mi-a zis. Ia și cîinele" — mi-a mai zis.

L-am luat sub un braț, umilit, și m-am îndreptat spre subsolul imobilului. Am traversat un culoar iluminat cu zgîrcenie, am coborît cîteva trepte printr-o beznă compactă, iar în anticamera arestului, în schimb, mi-a trebuit un răgaz ca să mă obișnuiesc cu lumina puternică, rece. Era ca și cum m-ar fi scos cineva în brînci dintr-o baie turcească și lucrurile de jur împrejur, dintr-o dată, nemaifiind împiclite de aburii ridicîndu-se din pietre încinse, stropite întruna cu apă, deveniseră limpezi, cu desenul precis, cu contururile ferm desenate. Și la apariția mea, timp de cîteva clipe, scena la care eram martor înghețase într-o nemișcare care a dezbărat-o de orice mecanică încifrată, devenise lizibilă, nu avea dedesubturi și nici un gest încîlcit nu-i umbrea înțelesul. Era atît de clară încît părea de-a

dreptul trucată și mărturisesc că mi-a rămas în memorie mult timp.

Bătrînul, tatăl meu altfel spus, se așezase pe priciul unei celule deschise și își aprindea tacticos o țigară. Ofițerul pe care-l cunoscusem cu prima dată își desfăcuse o mînă din strînsoarea cătușelor în care mai atîrna un necunoscut fără viață. Mîneca celuilalt braț al necunoscutului avea capătul strecurat în buzunarul unui soi de veston ponosit. Încurcat, ofițerul s-a hotărît să petreacă brățara din mîinile lui după una din gratiile altei celule. Abia o închisese, cu o cheie care scîrțîia în rugină. Al doilea ofițer, lîngă masa plantonului, își potrivea o hîrtie în mașina de scris. Unchiul Ștefan își trăgea peste cap o cămașă murdară. Alături, pe un scaun din metal, cineva așezase un geamantan de voiaj, nu prea mare, deschis, peste marginea căruia atîrna o cravată din mătase naturală, în culoarea unui fagur de miere. Nefiresc, dar așa s-a întîmplat; pe unchiul Ștefan l-am recunoscut mai tîrziu, și mai mult după tatuajul de pe umărul drept, cînd s-a eliberat, în sfîrșit, de cămașa aceea jegoasă. Îi crescuse o barbă neobișnuit de stufoasă și din încîlceala ei blondă, inspicată, abia se alegeau două buze senzuale, crăpate de arșița închisă în carne. Cu alte cuvinte, era ceva neclar în toată povestea aceea: nu-i crește unui om, într-o singură noapte, o barbă ca aceea a unchiului. Dacă nu ne-am fi aflat în subsolul poliției, aș fi crezut că s-a deghizat. Și el m-a zărit cel dintîi.

„Privește-ți odrasla — a zis. I-au trebuit nouă zile ca să găsească o piele de cîine umplută cu paie și sîrmă !..."

Bătrînul, înainte de a se ridica într-o rînă, a scuipat pe podeaua pardosită cu cărămizi așezate pe cant. Din țigară ar mai fi avut de tras două fumuri și a renunțat s-o azvîrle spre scuipătoarea din colț. Întîiul ofițer l-a privit cu o asprime reținută.

„Aici îmi permit — s-a scuzat tatăl meu, concentrîndu-și malițța într-un zîmbet subțire. Pune-l jos — mi-a surîs. De cîinele ăsta împăiat o să mai fie nevoie... Continuați..." — a adăugat și s-a trîntit iar pe priciul slinos.

„Vorbește ! — s-a săstit ofițerul. Numele !..."

„George Preoteasa..."

„De ce l-ai ucis ?"

„Eram convins că mai are... — începuse necunoscutul să turuie. Esmeralda, nevastă-mea, susținea sus și tare că în unele zile număra bani cu sacul... Bănuiam că i-a transformat în valori mai durabile... Ajunsesem amîndoi la ananghie..."

Am auzit bătaia poticnită a mașinii de scris, am clipit foarte repede, cît puteam eu de repede, și m-am agățat cu privirile de barba stufoasă a unchiului.

„Nu se poate... — am îngăimat. Nu se poate..."

„Taci" — a murmurat bătrînul, azvîrlindu-și chiștocul alături de scuipătoarea din colț.

„Și unde sînt ?" — a țipat ofițerul, stînjenit în mișcări de uniforma lui nouă, cu a cărei croială nu era învățat.

„Ce anume ?..." — a întrebat necunoscutul, obosit, fără vlagă.

„Banii..." — i-a zîmbit ofițerul, ironic, cu o voce intenționat indulgentă.

Chiar mă întrebam dacă mașina de scris avea clape pentru un astfel de zîmbet.

„Nu avea... — a oftat necunoscutul încătușat de zăbreaua celulei. Pe onoarea mea..." — a adăugat, însoțindu-și cuvintele cu un gest repezit, imprudent, care i-a scos mîneca brațului liber din buzunarul decolorat al vestonului.

În secunda aceea, devenise un infirm în adevăratul înțeles al cuvîntului. În aerul limpezit de lumina care țîșnea parcă din măruntaiele unui frigider nou-nouț, mîneca vestonului flutura cu un steag al înfrîngerii. Bătrînul se ridicase gemînd de pe prici. Unchiul apucase să-și clătească obrajii și gîtul în jetul de apă al chiuvetei din celula în care se distrase preț de cîteva zile și nopți și, acum, îmbrăca o cămașă curată, sclipitoare, imaculată ca o zăpadă peste care funinginea orașelor mari nu se cerne.

„Bani nu putem să-ți dăm... — a oftat ofițerul. Dar ceva ani de pușcărie vei primi, te asigur..."

Nu am mai auzit bătaia mașinii de scris. Am întors capul și am căutat privirile celuilalt ofițer, care se așezase la masa plantonului. Mi-a făcut semn cu ochiul, complice, ca și cum ne-am fi spovedit la aceeași biserică.

„Celula e liberă ! — a decis tatăl meu, cu mîinile pe încuietorile geamantanului mic de voiaj. Împinge-l pe pîrlit înăuntru..."

„Vă rog... — și-a revenit necunoscutul. Sînt ofițer de artilerie. Am luptat în război. Sînt cavaler al Ordinului Mihai Viteazul. Dacă toate astea izbutesc să vă spună ceva..."

„Și eu am luptat în război... Și eu sînt cavaler al Ordinului Mihai Viteazul... — a murmurat bătrînul, absent, dar s-a răsucit în loc, repede, convertindu-și răspunsul în întrebare, cu o undă de mirare în glas: Și tu ai luptat în război ?!... Dacă nu-mi spuneai nu știam, muream prost..."

„...Și el a luptat în război, și noi am luptat în război, și voi ați luptat în război, și ei au luptat în război... — s-a copilărit unchiul Ștefan, mai ferches ca oricînd, aproape sărind într-un picior, speram că nu în cel al cărui os îi fusese fracturat de o schijă, la Dalnik. Toți am luptat în război !..."

Am așteptat să se liniștească, să-și revină din euforia cu care ne plimba pe sub nas cămașa aceea sclipitoare, mirosind a apret, și hainele sale noi, impregnate încă de izul mangalului din fierul de călcat al unui croitor amărît de pe Rahova.

„Și celălalt ? — l-am întrebat. Cel care rămăsese cu tine, cînd am vorbit ultima dată... Arhivarul... Penultimul... Unde e ?"

„Arma !" — și-a amintit ofițerul, palid.

„I-au dat drumul, acum șase zile — mi-a răspuns unchiul. Era nevinovat, ca și mine..."

„E-în cîine..." — s-a răsucit bătrînul, din ușă, spre ofițerul perplex.

Măcar atîta știam: că de Penelopa scăpasem. Cine putea să știe ce pîrghie anume se basculase în capul arhivarului nostru ? Există bărbați care la a patra nevastă nu

mai vor să renunțe, în ruptul capului, ori ce s-ar intimpla. Intr-un fel, eram și eu un om liber.

„E în ciine..." — a acceptat necunoscutul, înfrînt de lehamitea adunată în el.

Urcam pe trepte, toți trei, iar bătrînul a ținut să se întorcă și să le mai spună ceva.

„Intr-adevăr, e în ciine... — a repetat el. Walther 7,65, revolver militar... Nefericitul, ca să nu-i mai zic pirlitul, a vrut să-l omoare demult. Și cind i-a murit ciinele, și cind Otto König i-a cerut pielea ciinelui, ca să-și sporească menajeria din parc, nefericitul i l-a trimis împăiat gata, cu revolverul în el..."

„Nu se poate !..." — am strigat.

„De ce ? — a întrebat cel dintii ofițer. Poți să-mi spui de ce ?"

„Foarte simplu — a răspuns tatăl meu, aprinzindu-și o țigară pe care o ținea mai demult între degete. Ca să nu-l mai transporte. El avea o singură mină, cu care, pe drum, între noi fie vorba, ar mai fi avut cite ceva de făcut, și un Walther 7,65, încărcat, cintărește exact un kilogram și șase sute șaptezeci și șapte de grame... Dacă nu mă crezi, am răbdare să-l așezi pe cintar..."

„Nu se poate ! — am strigat. Mai este încă ceva tulbure în toată povestea aceasta !..."

„Taci..." — mi-a zis tata.

„Asta-i tot ?" — a mai întrebat ofițerul.

„Asta-i tot... — a răspuns tata. Îmi pare rău că n-ați pus un premiu pe capul lui. Mi-ar fi plăcut să tapez poliția de niște parale, ar fi fost nemaipomenit..."

„Miliția..." — l-a corectat ofițerul.

„Mersi pentru informație..." — a mai zis tata, privindu-l drept în ochi, fără să clipească, ca și cum ar fi știut că se vor mai intilni undeva, altădată.

„Halal nepot... — m-a căinat unchiul Ștefan. Ți-au trebuit nouă zile ca să găsești o piele de ciine umplută cu paie..."

„Minți !" — am țipat.

Calm, bătrînul și-a mutat țigara aprinsă dintre degetele unei miini între degetele celeilalte și m-a lovit peste gură, dur, corecțional, fără dușmănie.

„Unchiul Ștefan nu minte — mi-a spus. El nu a mințit și nu va minți niciodată. Nu e vina lui că tu nu ai știut că o treabă ca asta se începe de la capătul ei..."

Ieșisem în stradă, într-o lumină mai blîndă, tata, unchiul Ștefan și eu. Mulțumiți, plini de ei, păreau a fi doi misiți care încheiaseră un tîrg profitabil.

„Mi-e sete... Aș bea un pahar cu bere rece..." — a zis unchiul.

„Ar fi bună..." — a acceptat tata.

„Dar înainte ar cam trebui să ne radem..." — a zis unchiul Ștefan.

„Intr-adevăr, ar fi cazul..." — a surîs tata.

Îndurerat, mi-am pipăit maxilarul. Mi se prelingea pe bărbie un fir subțire de singe.

În prisacă

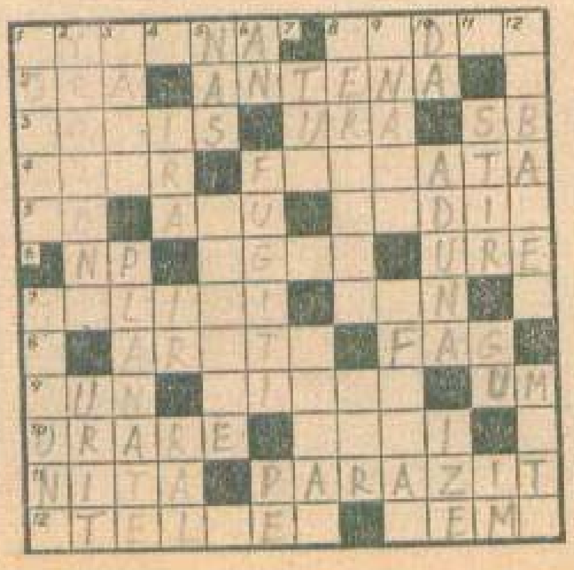

ORIZONTAL : 1) Stupini în Sălaj — Rame. 2) Ocară ! — Depozit de polen. 3) Zonă geografică de la noi cu un tip de ALBINA comună — Codașe la apicultură ! — Sibiu (abr.). 4) Iute de picior — Păstrată, apărată. 5) Resturi de faguri ! — Servită cu miere — Luptă cu bolile. 6) Nap gol ! — Băiătură (pop.) — Jumătate dintr-un fagure ! 7) Roiniță — Tare de cap (pop.). 8) E curată ! — Fagure (pop.). 9) Nectar — Fiecare cu matca lor — La marginea drumului ! 10) Felicitare — Tratate de apicultori în vechime. 11) Băiatul de la roiniță ! — Trintor. 12) Lucrătoare (reg.)... — „...în prisacă" !

VERTICAL : 1) Matcă — Roi. 2) Matcă — Unu pe rit ! 3) Matcă... — ...pornită în zbor (fem. pl.). 4) Firav la trup ! — Caiere ! — Sfîrșitul pastoralului ! 5) Sesizează aromele — Albinărel. 6) Primele antere ! — Roiți (fig.) — Apar petalele ! 7) Scurt circuit — Bijutier. 8) Ceară — Cuvînt de excepție. 9) După ceară ! ! (fem. pl.) — Înfoiat. 10) Undă ! — A culege — Gize fără de cap ! 11) Știre ! — Miezul fagurilor ! — Imprecis ! 12) Albiniță — Ce iese de la matcă !

IOAN SASU
Vișeu de Sus, Maramureș

AUREL ANTONIE

Nimbul

Lui Vatcan îi apăruse nimbul, probabil, în cursul nopții, întrucît dimineața se pomenise cu el în jurul capului. Evident, nu-și dăduse seama de prezența nimbului chiar de cînd se sculase. Abia cînd intrase în baie să se spele îl văzuse în oglindă. Pentru început crezuse că e vreo reflexie ciudată a sticlei oglinzii la vreo rază de soare. Dar nu. Oricum ar fi mișcat din cap, nimbul îl urmărea cu încăpățînare. Era așezat circular în jurul capului și avea o culoare roz-pal, cu irizări roșietice. Își duse uimit miinile la cap și se pipăi îngrijorat. Era atît de speriat de parcă i-ar fi apărut coarne în creștet, nu un biet nimb roz-pal cu irizări roșietice. Miinile îi trecură ușor prin nimb, care rămase impasibil în perfecțiunea lui circulară, perfecțiune care sublinia parcă supărător forma imperfectă a capului. Acesta nu era o bilă, orice s-ar fi spus.

Acum, Vatcan nu era nici cine știe ce credincios pentru a putea aspira la nemurire prin trecerea în rîndul sfinților. Ba, mai mult decît atît, s-ar fi putut spune că era chiar ateu. Nu avea nici o icoană prin casă și nici pe la biserică nu se prea ducea. Dacă fusese de cîteva ori de cînd se știa. Din această pricină i se părea neloial ca Dumnezeu să-l fi ales tocmai pe el pentru cine știe ce fapte apostolice. În afară de asta, nici nu avea chef să-și schimbe meseria. Era funcționar și funcționar voia să rămînă. Nu-i trebuiau complicațiile acestea inutile — întrucît era sigur că se vor ivi complicații inutile — care se creau prin schimbarea profesiunii. El era mulțumit cu salariul pe care-l primea și chiar cu șeful se avea în relații bune.

Își pipăi îndelung capul, pentru a se convinge dacă mai este întreg, dacă nu cumva s-o fi fisurat în cursul nopții, secretînd prin fisură o bioelectricitate din aia despre care tot citea prin magazinele de popularizare a științei. Dar nu. Craniul era întreg și neatins. De atîta lucru își putea da seama și el.

De acum înainte va trebui să-și schimbe gestica, mimica. Nu poți, de exemplu, să alergi să prinzi metroul atunci cînd un halou strălucitor îți împodobește capul. Sau să te înghesui la urcare. Nu merge. Rămase privindu-se gînditor în oglindă, dar deodată izbucni în rîs. Își imagină o clipă figura pe care o va face șeful lui cînd îl va vedea. Îi va explica el, într-un fel sau altul. Doar viața este aceeași pentru toți. Cei cu nimburi neavînd un regim special, va trebui să trăiască și el pe lîngă ceilalți. Își va pune o căciulă, ceva care să-i acopere nimbul și-și va vedea de treabă.

Dar acum era deja tîrziu și n-ar fi vrut cu nici un chip să întîrzie de la slujbă. Slujba-i slujbă și șeful nu-l va ierta de întîrziere. Orele de program sînt inviolabile și nici apariția unui nimb în jurul capului nu poate constitui un motiv serios pentru a nu-ți vedea de treabă. Nu te plătește nimeni pentru că ai un nimb pe cap, ci te plătește pentru cît muncești. Or, dacă stai și-ți admiri nimbul în loc să mergi la muncă nu iei bani. Și, dacă nu iei bani, nu ai ce mînca. Acest adevăr limpede și direct îl scoase din meditații. Se îmbrăcă grăbit, gîndindu-se ce să-și pună pe cap. Găsi o șapcă zăpăcită de jocheu și și-o îndesă pe creștet. Degeaba. Nimbul era acum în jurul șepcuței și tot ansamblul arăta și mai ridicol. Era tîrziu. Era chiar foarte tîrziu. Șeful trece acum, cu siguranță, pe lîngă biroul lui și privește, neplăcut surprins, scaunul gol. Trebuie să-l sune și să-i spună că e bolnav și din această cauză nu se poate prezenta astăzi la lucru. Și, la urma urmei, treaba era cît se poate de reală. La o adică se putea spune că și nimbul ăsta e o boală. O boală a minții sau a biocurenților care s-au dereglat. Oricum, după ce îi telefonează șefului, va trebui să meargă la un medic. Nu putea rămîne la nesfîrșit cu chestia aia pe cap. Au apărut în ultimul timp tot soiul de medici și cercetători ai undelor pe care nu le știm și care zac în noi nefolosite. Îi vor găsi și lui leacul.

Convorbirea cu șeful fu neplăcută. Lucru dealtfel previzibil, dar de neînlăturat în situația dată. Șeful îi aminti de termene de predat lucrări, de regulamente care prevăd tot felul de sancțiuni, de faptul că a mai întîrziat o dată și despre multe, multe altele. Vatcan auzea din nou despre regulamente. Regulamentele astea prevăd numai sancțiuni și penalizări, de parcă ar fi niște cărți ale răului, făcute cu unicul scop de a stresa individul și de a-l reduce la condiția de zero. După ce termină de amenințat, șeful închise,

dar nu înainte de a-l avertiza că miine trebuie să fie sănătos. Îi trecură o mie de transpirații. Nu era nici o bucurie să vorbești cu șeful la telefon. Mai ales cînd nu te duci la slujbă. Și toate din cauza blestematei de aure roz-pal. Ba nu! Drace, și-a schimbat culoarea. Acum e vineție, cu irizări de negru !...

De aici și pînă la a constata că nimbul își schimbă culoarea în funcție de starea lui psihică nu mai fu decît un pas. Începu o nouă serie de experiențe, care încercau să stabilească o legătură exactă între starea lui psihică și culoarea nimbului. Treabă dificilă, întrucît nimbul nu se lăsa chiar așa ușor păcălit de încercările lui nereușite de a-și schimba starea psihică. Degeaba încerca să pară furios. Oricît ar fi urlat în fața oglinzii, nimbul își păstra culoarea roz-pal. Se gîndi apoi la șeful lui și o furie rece, de data aceasta reală, îl străbătu. Imediat, nimbul deveni verde-smarald, cu irizări verde de China. Experiența era edificatoare. Trebuia acum să mai meargă la un doctor și să-i explice toată tărășenia cu nimbul.

Renunță la șapca de jocheu și plecă așa, cu fruntea sus și cu nimbul în jurul capului. Cunoștea el un institut de parapsihologie, plasat în drumul lui spre slujbă. Multă vreme se întrebase ce o fi parapsihologia asta. Răspunsul îl aflase tot din magazinele acelea științifice care explică totul. Numai de nimbul lui nu scria acolo. Dar doctorii de la institut trebuie să cunoască toate chestiile astea legate de creier. Convingerea lui nestrămutată rămînea aceea că tot de la creier i se trage și tărășenia cu nimbul. Pînă acum creierul nu-i mai jucase nici o astfel de festă. Era un creier normal, care-l ajutase de multe ori. Dovadă fiind însuși faptul că reușise să ajungă funcționar la instituția unde lucra. Dar uite că acum creierul lui se ținea de șotii. Cu organele astea omenești nu poți fi niciodată sigur. Te lasă deodată, cînd nici cu gîndul nu gîndești.

Ieșit în stradă, se aștepta ca lumea să cadă pe spate de emoție, văzîndu-l. Dar de unde! Oamenii îl priveau un pic curioși, întorceau capul după el, apoi își vedeau de treburi. Văzuseră ei altele și mai și! Tinerii ăștia nu știu ce să-și mai pună pe ei pentru a fi cît de cît luați în seamă. Uite, pînă și ăsta cu șmecheria asta pe cap! Mirat de insensibilitatea oamenilor, Vatcan se simți chiar un pic jignit. Cum adică, el care dispunea de un nimb atît de frumos și de interesant să treacă așa, neluat în seamă? Nu-i nimic, se consolă el, singur, poate că e mai bine așa. Poate că nimbul, jignit de indiferența cu care este tratat, va pleca de la sine și nu-i va mai complica viața în continuare.

Ajuns la institut, Vatcan se împiedică de sora de la intrare. Aceasta îl întrebă în ce scop a venit, dacă l-a trimis cineva, dacă l-a chemat cineva, sau dacă a venit din proprie inițiativă... Vatcan îi tot arăta nimbul, dar sora parcă avea orbul găinilor. Părea că n-o interesează decît completarea registrului de la intrare cu datele personale ale lui Vatcan. La întrebarea referitoare la motivul care l-a determinat să aleagă această clinică și nu alta, Vatcan îi spuse de nimb. Sora își ridică, în sfîrșit, privirile :

— Aaa ! Aveți un nimb ? E în regulă. Mergeți la etajul doi, la camera 222. Doctorul vă așteaptă.

Mă așteaptă ? Cum dracu să mă aștepte ? Cred că sora a exagerat nițel, sau poate că m-a crezut nebun ! N-avea cum să mă creadă, doar a văzut și ea nimbul. Dar dacă o fi dispărut între timp ? Neliniștit, căută o oglindă și se privi. Nu era nici un motiv de neliniște. Nimbul era acolo. Rotund și strălucitor. Tot în oglindă o văzu și pe sora care îl privea zîmbind. Se înfurie. Asta crede că sînt un Narcis ! Începu să urce nemulțumit treptele. Nu voia să ia liftul. Nu l-ar fi luat nici pentru optzeci de etaje. Avea oroare de lifturi. De fapt nu era chiar oroare. Nu avea, pur și simplu, încredere în ele. Considera că liftul este o invenție perfectibilă. Auzise că unii mai rămîneau blocați înăuntru. Nu i-ar fi plăcut să se știe închis în cutia aceea suspendată de un cablu care s-a încurcat. Și așa viața este destul de nesigură, nu are rost să ne-o facem și mai periculoasă. Tuturor celor care îl invitau să ia liftul le răspundea că vrea să facă mișcare și o lua pe trepte. Chiar dacă uneori ajungea la birou, la etajul unsprezece, gîfîind ca o lăcustă gravidă, tot nu lua liftul. Colegii îl bănuiau a fi claustrofob, dar el nu se știa claustrofob, și, în fond, asta conta. Ce credea el, nu credea lumea.

În cabinetul 222, doctorul, un om durduliu și cumsecade, îl invită să ia loc și apoi îl întrebă care-i necazul. Necazul !? Vatcan își aruncă privirile pe pereți. Cabinetul arăta așa cum îl știa el de prin filme și fotografii. Colorat în culori trăznite și cu tot soiul de spirale și bilute în veșnică mișcare. Sănătos să fii, și chiar aici simți cum începi să umbli pe pereți... Norocul meu că sînt doar în trecere. Dar bietul doctor, care e nevoit să...

— Ce spuneați că vă supără ? — îl întrerupse doctorul.

Cum să-i spună unui doctor că nu te supără nimic ? Nu merge. La doctor nu te duci decît atunci cînd ai un necaz. Și el avea un necaz : nimbul.

— Știți, domnule doctor, mie mi-a apărut un nimb în jurul capului...

Abia acum doctorul se însufleți. Se ridică din spatele biroului și se apropie de Vatcan, potrivindu-și ochelarii. Făcu apoi ceva mai multă lumină în birou, ridicînd storurile de la geamuri. În tot acest timp, nu-și lua ochii de la nimb. Acesta, parcă știindu-se privit, își etala întreaga gamă de culori de care era capabil. Culorile se roteau și se fugăreau pe circumferința lui exterioară. Doctorul părea era căzut în transă. Îi tot dădea ocol, fără a îndrăzni să-l atingă. Tot ce făcu fu să-și treacă de cîteva ori degetul arătător prin razele nimbului. Halal cercetare ! — gîndi Vatcan. Așa știam și eu să-mi cercetez nimbul ! În sfîrșit, doctorul se lăsă să cadă pe fotoliul din spatele biroului, tot cu ochii pe nimb. Apoi îngînă :

— Dumneavoastră sînteți un sfînt !

Vatcan începu să se simtă prost. Adică, cum sfînt !? Asta putea să o bănuiască și singur, deși i se părea greu de crezut. Nu mai era nevoie să vină pînă aici și să mai urce și două etaje.

— Nu, domnule doctor, sînt doar un om

cărula i-a apărut peste noapte un nimb în jurul capului.

— Toţi sfinţii au început prin a fi oameni — îl contrazise blînd doctorul. Nici unul nu s-a născut sfînt. Poate că fără voia dumneavoastră aţi devenit sfînt. S-au mai văzut cazuri. Uite, de exemplu, Petru, care era un pescar cumsecade, a devenit sfînt prin voia lui Dumnezeu.

Vatcan încremeni. Nu putea crede că doctorul vorbeşte serios. Dar întreaga lui atitudine era aceea a unui mistic. Părea transpus total. Mîinile împreunate, ochii daţi peste cap, în timp ce rostea repede o rugăciune. Vatcan crezuse că o să dea peste un om de ştiinţă şi nimerise peste un mistic. Ciudată şi de neînţeles era lumea. Acum se jena să-l întrerupă. Spera ca rugăciunea să fie scurtă. Citise el pe undeva că membrii unei anumite secte musulmane nu trebuiesc deranjaţi în timp ce se roagă, întrucît devin violenţi, putînd merge pînă la crimă. Este adevărat că doctorul nu părea a fi musulman, dar parcă poţi să ştii? După vreo zece minute de rugă neîntreruptă, Vatcan îşi pierdu răbdarea. Îi venea să plece, dar nu ştia cum să o facă cît mai pe neobservate. Nu se putea şti cum va reacţiona doctorul. El venise aici să se trateze de nimb, nu să participe la o liturghie.

Cînd situaţia părea fără ieşire, se deschise uşa şi în cabinet pătrunse un individ tînăr, cu un halat asemănător cu al doctorului. „Şi ăsta o fi venit să se roage!" — îl străbătu pe Vatcan un gînd, dar se linişti repede cînd îl văzu pe doctor că-şi întrerupe rugăciunea. Părea că prezenţa noului venit îl nemulţumeşte. Poate că intrusul făcea parte din altă sectă. Tînărul, care întrerupsese atît de nimerit rugăciunea, se opri surprins în uşă şi-l întrebă pe doctor ce e cu haloul acela interesant de pe capul subiectului. Subiect! Auzi ce expresie jignitoare. Vatcan se enervă. Parcă el n-ar fi fost un om cu un nume şi cu o viaţă a lui. Subiect!

Misticul îi răspunse că acest sfînt s-a pogorît în cabinetul lui pentru a-i da un semn că Dumnezeu există şi că veghează. Vatcan îşi luă inima în dinţi şi-i spuse tînărului că el personal nu se pogorîse de nicăieri, ci venise pe uşă, după ce urcase două etaje, pentru a se trata de nimb. Şi, dacă e să se ţină seama de părerea lui, el credea că nu veghează nimeni, ci fiecare trebuie să vegheze asupra propriilor lui interese. Tînărul rîse. Se apropie de Vatcan şi-i pipăi craniul, apoi îşi trecu de cîteva ori mîna prin nimb. După această sumară cercetare decise:

— Pe sfîntul ăsta al tău îl iau cu mine!

Îl iau cu mine! Adică pe el, pe Vatcan, nu-l consulta nimeni? Se dispunea de el aşa, ca de un obiect, sau ca de un animal de experienţă? Totuşi nu spuse nimic. Era mai bine să plece cu tînărul acesta care rîdea mereu, decît să rămînă cu misticul acela periculos. Cum era de aşteptat, misticul se opuse, spunînd că subiectul era pacientul lui şi că nimeni nu are dreptul să... Dar tînărul îl luă pe Vatcan de braţ şi-l scoase afară. În drum spre cabinetul lui, care se afla la etajul trei, îi povesti că aflase de la sora de jos că venise un om cu nimb, şi el, care era bioenergetician, era foarte interesat de astfel de cazuri. Spera că Vatcan nu are nimic împotrivă să fie studiat de el. Vatcan, bucuros că scăpase de misticul acela exaltat, se arătă dispus să se lase cercetat de bioenergetician, dar îl rugă să-i dea la plecare un certificat, ceva, din care să rezulte că el a fost cercetat astăzi, pentru a-l putea prezenta la slujbă, întrucît şeful lui era extrem de bănuitor.

Bioenergeticianul rîse şi-l bătu pe umăr. Avea ceva forţă doctorul ăsta! Vatcan se bălăbăni sub lovitură ca bîntuit de uragan. Se gîndi o clipă ce caraghios trebuie să i se bălăngăne nimbul, dar bioenergeticianul, parcă citindu-i gîndurile, îl linişti:

— Nimbul te urmează fidel. Nu rămîne în urmă şi nu o ia înainte. Cred că e o formă pură de energie.

Deci, doctorul îşi începuse cercetările încă de pe culoar, dîndu-i o lovitură peste umăr. Vatcan era puţin îngrijorat de desfăşurarea ulterioară a cercetărilor, dar se linişti în momentul în care pătrunse în cabinetul de lucru al bioenergeticianului. Ăsta da cabinet de cercetări! Un adevărat laborator. Aşa cum şi-l imaginase el. Cu aparate complicate, în jurul cărora doctorul se învîrtea cu o siguranţă liniştitoare.

Experienţele începură. Nimbul fu bombardat cu neutroni rapizi, fu fotografiat în infraroşu, în ultraviolet, în întuneric, pe lumină polarizată, la lumină artificială şi naturală. I se făcură termofotografii şi biofotografii şi o mie de altele la fel. Totul se desfăşura ca un carusel. Electroencefalograme, bioencefalograme, energoencefalograme şi multe alte falograme umpleau pereţii laboratorului. Numărul celor care îl cercetau crescuse simţitor. Erau zile în care trecea prin mîna a peste douăzeci de cercetători. Toţi specialiştii din institut şi-l disputau şi îl revendicau. Fiecare dorea să profite cît mai mult timp de el. Agenţiile de presă, care prinseră de veste, răspîndiră ştirea fulgerător pe întreg mapamondul. Savanţii din tot felul de laboratoare răspîndite pe glob se înghesuiau să-l cerceteze. Se puse o taxă pe omul cu nimbul, care era închiriat cu ora, fără să părăsească, totuşi, institutul. După o încercare nereuşită de a-l răpi, se institui o gardă permanentă de poliţişti, care-l păzea zi şi noapte.

Vatcan nu mai avea nici un drept asupra lui. Era purtat din cabinet în cabinet, i se serveau la masă tot felul de mîncăruri curioase, pentru a se observa comportarea mirei. Era enervat, hipnotizat, calmat, iritat, excitat, în timp ce aura era filmată, fotografiată şi măsurată.

Între timp, la intervenţiile repetate ale misticului, se înfiinţase un comitet pentru eliberarea omului cu nimbul. Comitetul, care reprezenta cîteva milioane de credincioşi, făcu o plîngere la Sfîntul Scaun. Papa nu răspunse nimic, dar această inexplicabilă tăcere nu împiedică comitetul să incite cele peste opt milioane de adepţi la luarea cu asalt a institutului. Poliţia a fost alertată şi cîteva sute de poliţişti au fost instalaţi la intrare, pe culoare, în laboratoare şi toaletă.

Despre cazul lui Vatcan începură să se intereseze anumite cercuri militare, ai căror oameni de ştiinţă, adăpostiţi într-o uriaşă clădire în formă de cincigon, abia aşteptau să-l ia în primire. Serviciile secrete îi alcătui-

seră un voluminos dosar, în care scria tot ceea ce făcuse Vatean de cînd se născuse. Apoi, alte cîteva dosare ce se refereau la rude, prieteni, cunoscuți. Cercurile militare făceau puternice presiuni asupra guvernului, pentru a li se preda acest excepțional caz.

Cînd tratativele erau în toi, mulțimea credincioșilor, care de cîteva zile înconjura clădirea institutului, se clătină sub presiunea primului val de pelerini veniți de departe. Orașul fu luat cu asalt de alte cîteva sute de mii de bolnavi incurabili, care așteptau o minune din partea sfîntului. Dar sfîntul nu făcea minuni. Stătea speriat în fața aparatelor și răspundea la mii de teste și chestionare.

Peste încă cîteva zile, cînd pelerinii invadară definitiv orașul, municipalitatea ceru ajutorul armatei, pentru restabilirea ordinei. Taberele de corturi ale pelerinilor fuseseră instalate pe străzi, prin parcuri, grădini publice și în curțile oamenilor. Nu se mai putea circula sau lucra în orașul paralizat de numărul imens al oamenilor pe care nu-i mai putea hrăni.

Printre credincioși se răspîndi vestea că armata îl va răpi pe omul cu nimbul. Un val de revoltă îi cuprinse. În cursul nopții, mulțimea pelerinilor devastă institutul și-l răpi pe Vatcan.

Purtat pe o litieră de aur, plină de covoare persane, Vatcan credea că visează. Nu-și imagina nici o clipă că pot exista atîția credincioși fanatici. El trăise cu impresia că epoca credincioșilor a apus în întunecata perioadă a inchizițiilor. El crezuse că bisericile sînt păstrate doar pentru frumusețea lor arhitecturală. Dar uite că nu era așa. Milioane de oameni îl duceau pe deasupra capetelor, într-o direcție necunoscută. Toți aveau fața întoarsă spre nimbul lui, strălucitor în noapte.

Cînd primele raze ale dimineții luminară marea de capete, litiera fu oprită lîngă o colină înaltă. Pe această colină urcă Vatcan. Ajuns sus, privi uluit la mulțimea aceea imensă care îl privea în tăcere. Parcă aștepta ceva de la el. Lui Vatcan nu-i era prea limpede ce ar trebui să facă într-o asemenea situație. Încercă să-și amintească din slabele lui cunoștințe intr-ale Bibliei cam ce ar trebui făcut, dar nu-și aminti nimic. Probabil că toți acești oameni așteptau de la el o minune, dar Vatcan nu știa să facă nici o minune. Pentru o secundă îl cuprinse panica. Dacă toți oamenii aceștia ar afla că nu este decît un om obișnuit, care suferă de nimb, l-ar linșa. Oare cum s-or face minunile astea ? Cred că trebuie să te concentrezi foarte mult. Și bolnavii ăștia... Ar trebui, totuși, să le spun că nu sînt un sfînt, deși nu m-ar crede. Cîtă speranță în privirile lor !

Vatcan deschise gura pentru a le vorbi, dar, în aceeași clipă, nimbul îi dispăru. Simultan, pe capul fiecărui om din mulțime apăru cîte un nimb strălucitor, sub soarele rece al dimineții.

Extrase

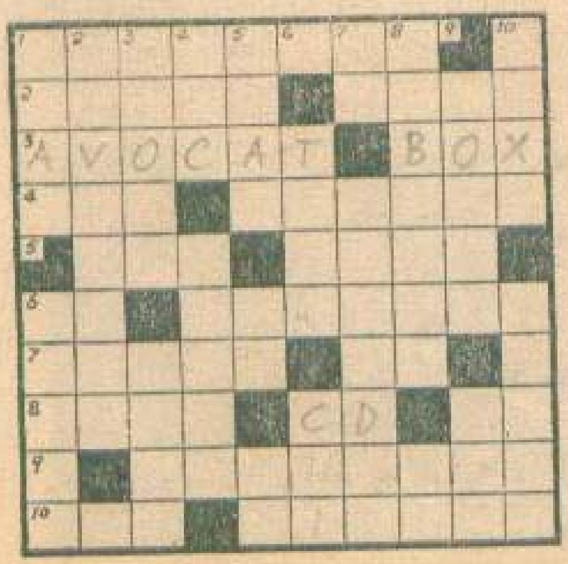

ORIZONTAL : 1) Un tip original. 2) Adept al mișcării — Pompă de mare capacitate. 3) Absolvent la drept — Bătaie cu semne. 4) Curs suspendat — Cap de expresie (pl.). 5) Nivel de trai — Dau semne de viață. 6) Caligrafiate ! — Înscrisă la pasiv. 7) Lucrări de... piscicultură ! — Încadrat la direcție. 8) Distinsi în lipsă — Cadru didactic — Mecena rebusiștilor ! 9) Atracție universală. 10) Se protează la învîrteli — Nu are pereche.

VERTICAL : 1) Picior de vers — Atmosferă încărcată. 2) Bază de cultură. 3) Plină de sine — Ia din viață ce-i frumos. 4) Drum de mașină la poale — Prinsă-n brîu. 5) Vatră folclorică — Indicator de nivel — Serviciu de apă (abr.). 6) Cadru de creație — Prinse din ochi. 7) Știif ! — Îmbrăcăminte de corp (adj.). 8) Creează o mișcare de masă — Trai la Cotroceni ! 9) Exponent emoțional — Ca o iță ! 10) Mori de lemn — Ieșire la drumul mare.

ION DUROIU
Brăila

REMEMBER

1878 — Ostașii noștri

Un mare succes editorial din secolul trecut: **Ostașii noștri** de Vasile Alecsandri. Este un volum mic, format broșură și conține zece poezii, precum și scena în versuri **La Turnu Măgurele**, scrise de poet la Mircești, în anul 1877 (sînt datate: mai, august, noiembrie și decembrie). Ele i-au fost inspirate poetului de eroismul de pe fronturile de luptă ale războiului pentru independență și poartă titluri semnificative: Odă ostașilor români, Balcanul și Carpatul, Peneș Curcanul, Frații Jderi, Hora de la Plevna, Marșul călărașilor, Hora de la Grivița. Succesul volumului este dovedit și prin faptul că apare în două ediții, în 1878 — prima în luna mai și a doua în decembrie. Este primul caz cunoscut în secolul trecut cînd o operă literară este editată de două ori în același an.

1869 — Taraful lui Ochi Albi

Desenul alăturat, realizat de pictorul Carol Pop de Szathmari, ne înfățișează celebra orchestră a lui Ochi Albi, în anul 1869. Era, la vremea aceea, cea mai căutată orchestră din București. Cînta, seară de seară, la grădina Rașca, de pe strada Academiei, unde nu era chip să găsești o masă liberă, dacă nu aveai grijă să te duci la ora deschiderii, cînd iubitorii de muzică populară luau cu asalt grădina.

1892 — Bufetul de la șosea

De ce-i spune Bufetul de la Șosea? În primul rînd, de ce bufet și nu restaurant? Istoricul bijuteriei arhitectonice, pe care o admirăm astăzi ca fiind una dintre cele mai reușite construcții în stil românesc, este, în cîteva cuvinte, următorul: în primăvara anului 1887, arhitectul Ion Mincu primește din partea Ministerului Domeniilor o comandă pentru proiectul clădirii ce urma să devină sediul restaurantului românesc la expoziția internațională de la Paris, din anul 1889. Proiectul este întocmit, dar ministerul respectiv renunță la el, neputîndu-l subvenționa (clădirea ar fi costat 100 000 de lei). După trecerea a cinci ani, un alt ministru, amintindu-și de proiectul arhitectului Mincu, aprobă construirea imobilului — dar nu la Paris, ci în București, la Șosea — cu scopul de a deschide acolo un restaurant. Și cum la Paris ar fi urmat ca localului să i se spună Bar Roumain, ministrul finanțator (P. Carp) apreciază că cea mai potrivită traducere ar fi: bufet. I s-a spus deci Bufetul de la Șosea. Pentru un adaos de frumusețe, în jurul fațadei au fost montate 12 felinare cu „gaz aeriform".

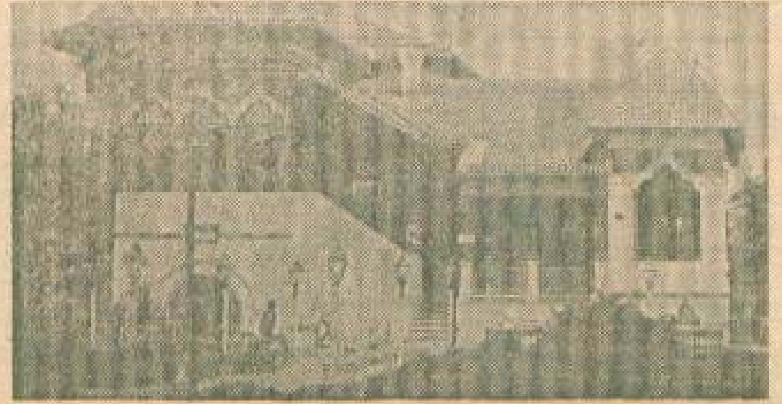

RAY BRADBURY

Apel telefonic nocturn

Stătea în liniște. Ședea, un om de optzeci de ani. Stătea într-o cameră goală a unei case goale, de pe o stradă pustie, dintr-un oraș pustiu, de pe pustia planetă Marte. Stătea, așa cum făcea de patruzeci de ani, așteptînd. Pe masă, în fața lui, se afla un telefon, care nu mai sunase de multă, multă vreme. Acum el începu să tremure, parcă pregătindu-se de ceva secret. Nările omului începură să freamăte. Ochii i se dilatară. Telefonul se scutură ușor. Bătrînul se lăsă în scaun, privind fix telefonul. Telefonul... suna.

Sări din scaun, scaunul căzu pe podea. Țipă : Țipă : „Nu !" Telefonul sună iarăși. „Nu !" Dori să ajungă la el, în cele din urmă ajunsese, dar îl dărîmă de pe masă. Receptorul sări din furcă exact în momentul în care suna a treia oară. „Nu... Oh, nu, nu" spuse încet, apăsîndu-și pieptul cu mîinile, capul vîjîindu-i, telefonul la picioarele lui. „Nu nu se poate... nu se poate".

În fond, era singur, într-o cameră goală dintr-o casă goală, într-un oraș gol de pe planeta Marte, pe care nu mai era nimeni în viață, în afară de el, el fiind Regele Colinei Sterpe. Și totuși : „...Barton..." Cineva îl chema pe nume.

Nu. Ceva bîzîia și producea un zgomot de greieri și cicade, undeva departe în lumile părăsite.

Barton ? — gîndi. Ei, dar ăsta sînt eu ! Nu mai auzise pe nimeni pronunțîndu-i numele, aproape că îl uitase. Nu era unul din ăia care să se omoare după propriul nume. Mai ales că el niciodată...

„Barton" — se auzi în receptor. „Barton. Barton. Barton".

„Gura !" urlă. Și pocni receptorul, și se aplecă transpirat, gîfîind, să pună receptorul în furcă.

Nici nu terminase bine de făcut asta că afurisitul ăla de lucru începu iarăși să sune. De data asta, făcu un tur în jurul lui, își apăsă mîinile peste el, parcă pentru a sugruma sunetul, dar în cele din urmă, văzîndu-și articulațiile albe ca varul, ridică receptorul. „Barton" — spuse vocea îndepărtată, un miliard de mile depărtare. Așteptă pînă ce inima mai bătu de trei ori, apoi spuse: „Aici Barton" — spuse. „Bine, bine" — spuse vocea, acum la o depărtare de numai un milion de mile. „Știi cine e aici ?". „Dumnezeule" — spuse bătrînul. „Primul telefon pe care îl primesc de patruzeci de ani și vrei să ne jucăm de-a v-ați ascunselea?" „Scuză-mă. Ce prostie din partea mea. Bineînțeles că n-ai cum să-ți recunoști vocea prin telefon. Nimeni nu reușește asta. Sîntem obișnuiți, toți, să auzim propria voce străbătînd oasele capului nostru. Barton, aici e Barton."

„Ce ?" „Dar cine credeai că este ?" — spuse vocea, „Un căpitan de rachetă ? Credeai că a venit cineva să te salveze?" „NU".

„În ce an ești ?" „20 Iulie, 2097" „Doamne sfinte, cincizeci de ani ! Ai stat acolo atîta amar de ani, așteptînd o rachetă care să vină de pe Pămînt ?" Bătrînul dădu din cap. „Acum, bătrîne, știi cine sînt ?" „Da" Tremura. „Îmi amintesc. Sîntem unul și același. Eu sînt Emil Barton, iar tu ești Emil Barton". „Cu o singură diferență. Tu ai optzeci de ani. În timp ce eu am numai douăzeci. Am toată viața înaintea mea."

Bătrînul începu să rîdă, apoi să plîngă. Continua să țină receptorul ca pe un copil pierdut și prost ; conversația era imposibilă, și nu mai avea rost să continue, dar nu închidea. Cînd își reveni, aduse din nou receptorul lîngă ureche și spuse, „Hei, tu ascultă... Doamne, dacă te-aș putea preveni ! Cum aș putea ? Nu ești decît o voce. Dacă aș putea să-ți arăt cît de triști sînt anii. Oprește-i. Omoară-te ! Nu mai aștepta ! Dacă ai ști ce înseamnă să te schimbi din ceea ce ești tu, în lucrul în care sînt eu, astăzi, aici, acum, la acest capăt." „Imposibil !" Vocea tînărului Barton izbucni în rîs, în depărtări.

„Nu am nici o certitudine că ai interceptat vreodată această convorbire. Totul este mecanic. Vorbești unei transcrieri. Acum este anul 2037. Șaizeci de ani în trecutul tău. Astăzi, războiul atomic a început pe Pămînt. Toți coloniștii au fost chemați acasă de pe Marte, cu rachetele. Eu am fost lăsat la urmă." „Îmi aduc aminte" — murmură bătrînul. „Singur pe Marte" — rîse vocea tînără. „O lună, un an, cui îi pasă ? Am

alimente și cărți. În timpul liber am alcătuit cartoteci cu transcripții de zece mii de cuvinte, răspunsuri, vocea mea, conectată la relee telefonice. În lunile următoare voi suna pe cineva, să am cu cine să vorbese". „Da." „Șaizeci de ani de acum înainte, benzile înregistrate de mine mă vor suna. Nu cred că voi mai fi pe Marte în timpul ăsta, dar este o splendidă ironie la adresa mea, ceva ca să-mi treacă timpul. Ești chiar tu, Barton ? Ești chiar **eu** ?"

Lacrimile începură să curgă din ochii bătrînului. „Da. Am confecționat o mie de Bartoni, benzi înregistrate, sensibile la orice întrebări și i-am risipit într-o mie de orașe de pe Marte. O armată de Bartoni pe Marte, în timp ce eu aștept o rachetă să vină să mă salveze." „Nebunule." Bătrînul își scutură capul, obosit. „Ai așteptat șaizeci de ani. Ai îmbătrînit așteptînd, mereu singur. Și acum tu ai devenit eu și ești încă singur în orașele astea pustii." „Să nu te aștepți la milă din partea mea. Ești ca un străin în altă țară. Nu pot fi trist. Sînt în viață cînd fac înregistrările astea. Iar tu ești în viață cînd le asculți. Amîndoi, unul față de celălalt, de nepătruns. Niciunul din noi nu-l poate avertiza pe celălalt, chiar amîndoi reacționăm, unul la celălalt, unul automat, celălalt cald și uman. Eu sînt uman acum. Tu vei fi uman mai tîrziu. Este o nebunie. Eu nu pot plînge, fiindcă necunoscînd viitorul nu pot fi decît optimist. Aceste benzi ascunse pot reacționa doar la un anumit gen de stimuli din partea ta. Poți cere unui om mort să plîngă ?"

„Oprește-te" — țipă bătrînul. Simțea familiarele atacuri ale durerii. Greața începu să-l cutreiere. „Oh, Doamne, dar fără inimă mai erai. Cară-te !" „Eram, bătrîne ? **Sînt.** Atîta vreme cît benzile se vor roti, atîta vreme cît releele și ascunșii ochi electronici vor citi și selecta și sili cuvintele să ajungă la tine, voi fi tînăr și crud. Voi continua să fiu tînăr și crud multă vreme după ce voi muri. Salutare." „Stai !" urlă bătrînul. **Clic.**

Barton stătu așa, ținînd receptorul, multă vreme. Inima îi provoca dureri cumplite. Ce nebunie fusese. În tinerețea lui, ce prostie, ce inspirație, acei primi ani, fixînd centrale telefonice, convorbiri programate prin relee de timp. Telefonul începu să sune. „Bună dimineața Barton. Aici e Barton. Ora șapte. Soarele a răsărit și strălucește". Iarăși !

„Barton ? Barton la telefon. Urmează să te duci în Orașul Marte, după-amiază. Instalează o centrală telefonică. Vezi că îți aduc aminte." „Mulțumesc" Soneria ! „Barton ? Barton. Vrei să prînzim împreună? La Hanul Rachetei?" „Perfect". „Pe curînd" Brrrrrriiinnnnnnngggggg !

„Tu ești B ? Gîndește-te că o să te îmbărbătez. Capul sus, și toate celelalte. Racheta de salvare poate sosi mîine, să ne salveze." „Da, mîine, mîine, mîine, mîine." Clic.

Dar anii s-au transformat în fum. Barton amuțise telefoanele insidioase și inteligentele lor răspunsuri. Urmase ca ele să funcționeze numai după ce el va împlini optzeci de ani, dacă va mai fi în viață. Și astăzi, acum, telefonul sunînd, trecutul respirîndu-i în ureche, șoptind, aducîndu-i aminte. Telefonul !

Îl lăsă să sune. Nu sînt obligat să răspund, gîndi. Soneria ! Nu-i absolut nimeni acolo, gîndi. Sunetul ! E ca și cum ți-ai vorbi ție însuți, gîndi. Dar diferit. Doamne, cît de diferit...

Simți cum mîinile lui ridică receptorul. „Alo, bătrînul Barton ? Aici este tînărul Barton. Astăzi împlinesc 21 de ani. În anul care a trecut am pus centrale de voci în alte două sute de orașe. Am populat planeta Marte cu Bartoni." „Da". Bătrînul își aducea aminte de acele nopți, cu șase decenii în urmă, alergînd peste dealuri albastre și prin văi de oțel, cu un camion plin de mașinării, fluierînd fericit. Alt telefon, alt releu. Ceva de făcut. Ceva inteligent, și minunat, și trist. Voci ascunse. Ascunse, ascunse. În acele zile tinere, în care moartea nu era moarte, timpul nu era timp, iar bătrînețea un ecou slab din îndepărtata peșteră a anilor care erau în față. Tînărul ăla idiot, nebunul ăla sadic, nu s-a gîndit că într-o zi ar putea culege roadele acestei culturi.

„Noaptea trecută —spuse Barton, în vîrstă de 22 de ani — stăteam singur într-un cinematograf dintr-un oraș pustiu. Am jucat un film vechi cu Stan și Bran. Doamne, ce-am mai rîs." „Da". „Mi-a venit o idee. Am înregistrat vocea mea de o mie de ori pe aceeași bandă. Emisă în oraș, asta suna ca și cum ar vorbi o mie de oameni. Un zgomot confortabil, zgomotul mulțimii. Am făcut în așa fel încît ușile să se trîntească în tot orașul, copiii să cînte, gramofoanele să funcționeze, toate prin mecanisme de ceasornic. Dacă nu privesc pe fereastră, dacă doar ascult, e bine. Dar dacă privesc, iluzia dispare. Cred că devin singuratic."

Bătrînul spuse : „Asta a fost primul tău semn." „Ce ?" „Prima oară cînd ai admis că erai singur." „Am experimentat și mirosurile. Cînd mergeam pe străzile pustii, mirosul de șuncă, slănină și ouă venea din case. Totul realizat cu mașinării ascunse." „Nebunie curată". „Autoprotejare". „Sînt obosit". Dintr-odată bătrînul închise. Era prea mult. Trecutul îl îneca.

Legănîndu-se, bătrînul coborî treptele turnului spre străzile orașului. Orașul era întunecat. Becurile roșii de neon nu mai ardeau, muzica nu se mai auzea, nici mirosul de mîncare. De multă vreme abandonase fantezia asta a minciunii mecanice. Ascultă ! Astea sînt sunete de pași ? Miroase ! Nu-i asta o plăcintă cu căpșuni?" Oprise toate astea. Se îndreptă către canal, unde stelele luceau în apele liniștite. Sub apă, în bancuri, ca bancurile de pești, se găsea populația de roboți de pe Marte, acum ruginind, de el construită de-a lungul anilor, și pe care într-o sălbatică conștiință a propriei sale nebunii o comandase să mărșăluiască, unu, doi, trei, patru !, în adîncurile canalului, afundîndu-se bolborosind, ca sticlele care se scufundă. În cele din urmă, distrusese întreaga populație de roboți, și nu-i păruse rău deloc.

Un telefon sună slab într-o cabană întu-

necoasă. Bătrînul continuă să meargă. Telefonul încetă să mai sune. Într-o altă cabană, în fața lui, alt telefon începu să sune, de parcă ar fi știut de trecerea lui pe acolo. Bătrînul începu să fugă. Sunetul telefonului rămase în urma lui. Numai pentru a reîncepe să sune altul, acum în casa asta, acum în aia, aici, acolo. Fugea. Alt telefon! „Bine, bine" — gemu bătrînul, epuizat. „Vin." „Alo, Barton." „Ce-i vrei ?" „Mă simt singur. Trăiesc numai cînd vorbesc. Așa că trebuie să vorbesc. Nu poți să mă amuțești pentru totdeauna." „Lasă-mă în pace !" — spuse bătrînul îngrozit." Oh, inima !" „Aici Barton, în vîrstă de 24 de ani. Au mai trecut niște ani. Așteptînd. Mai singur. Am citit **Război și Pace**, am băut vișinată, am deschis restaurante, făcînd și pe ospătarul și pe bucătarul și pe cîntărețul. În seara asta sînt star de cinema într-un film la sala Tivoli — Emil Barton în **Chinurile zadarnice ale dragostei**, în care joc toate rolurile, cîteva chiar în travesti." „Să nu te prind că mă mai suni, altfel te omor !" „Nu mă poți omorî. Mai întîi trebuie să mă găsești !" „O să te găsesc eu !" „Numai că ai uitat unde m-ai ascuns. Sînt pretutindeni, în cutii, case, cabluri, turnuri, sub pămînt. Dă-i drumul, încearcă ! Cum o să-i spui ? Telecidere ? Sinucidere ? Ești gelos, nu-i așa ? Gelos pe mine aici, numai de 24 de ani, cu ochi luminoși, puternic, tînăr. Bine, bătrîne, e război ! Între noi. Între mine ! Un întreg regiment de noi, toate vîrstele împotriva ta, cel real. Dă-i drumul. Declară război !" „O să te distrug !" Clic. Tăcere. Bătrînul aruncă telefonul pe fereastră. În răcoarea nopții, automobilul înainta prin văile adînci. La picioarele lui Barton, pe podea, se aflau revolvere, puști, dinamită. Hîrîitul mașinii pătrundea în subțirile lui, obosite oase. O să le găsesc, gîndea, și o să le distrug pe toate. Doamne, cum poate să-mi facă el una ca asta ? Opri mașina. Un oraș staniu se întindea sub bătaia celor cîteva lune. Nu bătea vîntul. Ținea pușca în mîinile reci. Cerceta cu privirea stîlpii, turnurile, cutiile. Unde se afla ascunsă vocea orașului ăsta ? În turnul ăsta ? Ori acolo ; ori dincolo. Au trecut cîțiva ani. Își întoarce sălbatic capul cînd într-o parte, cînd în cealaltă. Ridică pușca. O casetă cu relee căzu după primul glonț. Pe toate, gîndi. Toate turnurile din orașul ăsta, care adăpostesc relee, vor trebui sfărîmate. Am uitat. E multă vreme.

Mașina înainta pe strada pustie. Un telefon sună. Privi la magazinul părăsit. Un telefon. Cu pistolul în mînă, trase în lacătul ușii și intră. Clic. „Alo, Barton ? Un avertisment. Nu încerca să distrugi toate releele din oraș, să arunci în aer lucrurile. Mai bine ți-ai tăia gîtul. Mai gîndește-te..." Clic.

Ieși încet din cabina telefonică în stradă și ascultă zumzăitul casetelor telefonice din aer, încă vii, încă neatinse. Le privi și apoi înțelese. Nu putea distruge toate posturile. Să presupunem că o rachetă ar veni de pe Pămînt, o ideea imposibilă, dar să presupunem că ar veni deseară, mîine, săptămîna viitoare ? Și că ar ateriza pe partea cealaltă a planetei, și că ar folosi telefoanele pentru a încerca să intre în legătură cu Barton, dar circuitele ar fi moarte ? **Barton** lăsă pușca să-i cadă din mîini.

„Nu va veni nici o rachetă" — argumentă cu el însuși. „Sînt bătrîn, e prea tîrziu." Dar să presupunem că va veni și că n-o să știi niciodată, gîndi. Nu trebuie să lași legăturile telefonice intacte ? Iarăși, suna un telefon.

Se întoarse plictisit. Se tîrî înapoi în magazin și începu să bîjbîie după receptor. „Alo." O voce ciudată. „Te rog — spuse bătrînul — să nu mă mai bați la cap". „Cine-i, cine-i acolo ? Hei, cine-i acolo ? Unde ești ?" — țipa vocea, surprinsă.

„Stai puțin" — se precipită bătrînul. „Aici e Emil Barton, cine-i acolo?"

„Aici e căpitanul Rockwell, Racheta Apollo 48. Tocmai am sosit de pe Pămînt."

„Nu, nu, nu."

„Sînteți acolo, Barton ?"

„Nu, nu se poate."

„Unde sînteți ?"

„Minți !"

Bătrînul trebui să se sprijine de cabina telefonică. Ochii se răciseră. „Ești tot tu Barton și îți bați joc de mine, mințindu-mă iarăși". „Aici căpitanul Rockwell. Tocmai am aterizat. În orașul New Chicago. Unde sînteți ?" „În Green Villa" spuse bătrînul cu răsuflarea tăiată. „Asta e la 600 de mile de voi."

„Fii atent, Barton, poți veni pînă aici?" „Ce ?" „Facem niște reparații la racheta noastră. Este epuizată de zbor. Poți să vii să ne ajuți ?" „Da, da." „Sîntem pe aerodromul de la marginea orașului. Poți să vii pînă mîine ?" „Da, dar..." „Ce-i ?"

Bătrînul mîngîie telefonul. „Ce mai e pe Pămînt ? Cum e New York-ul ? S-a terminat războiul ? Cine mai e Președinte ? Ce mai e nou ?" „Lasă, că avem destul timp de pălăvrăgeală după ce sosești." „În general, e bine ?" „E bine." „Slavă domnului." Bătrînul asculta vocea îndepărtată. „Ești sigur că ești căpitanul Rockwell?" „Hai, dă-o dracu ?" „Iartă-mă !" Închise și o luă la fugă.

Ei erau aici, după atîția ani, de necrezut, oamenii lui care îl vor lua înapoi, să vadă iarăși mările pămîntului, cerul albastru și munții.

Porni mașina. Va conduce toată noaptea. Merită să riște pentru a-și vedea cunoscuții, să le strîngă mîna, să le audă glasurile iarăși. Mașina înainta iute ca tunetul printre coline. Vocea aia. Căpitanul Rockwell. Nu putea fi el, Barton, patruzeci de ani în urmă. Nu făcuse niciodată vreo înregistrare cu asta. Sau făcuse ?

În vreuna din crizele lui de desperare, sub vraja unui cinism fără cruțare, nu făcuse el oare o falsă înregistrare pe bandă a unei false aterizări pe Marte, cu un căpitan artificial și un echipaj imaginar ? Scutură capul de furie. Nu. Era un nebun suspicios. Acum nu mai era timp de îndoieli. Trebuia acum să alerge împreună cu lunile de pe Marte, toată noaptea. Ce petrecere o să fie !

Soarele răsărea. Era îngrozitor de obosit, plin de junghiuri, inima îi galopa, degetele se chirceau pe volan, dar lucrul care îi făcea cea mai mare plăcere era gîndul la ultimul

telefon pe care il va da: „Alo, tînărul Barton? Aici bătrinul Barton. Astăzi plec spre Pămînt. Salvat!" Zîmbea fără viaţă.

Intră cu maşina în zona oraşului New Chicago, înspre amurg. Coborînd din maşină, se porni să privească platforma de decolare a rachetei, frecîndu-şi ochii roşii. Cîmpul era pustiu. Nimeni nu venise să-l întîmpine. Nimeni nu-i strîngea mîna, nu striga, nu rîdea. Simţea cum îi urlă inima. Intunericul îl cuprindea, şi o senzaţie că se prăbuşeşte în cer. Se tîrî spre un birou.

Inăuntru, şase telefoane stăteau în rînd, unul lîngă altul. Aştepta, gîfîind. În cele din urmă: soneria. Ridică receptorul greu. O voce spuse: „Mă întrebam dacă o să ajungi în viaţă."

Bătrînul nu spuse nimic, stătea cu receptorul în mînă. Vocea continuă: „Raportez în locul căpitanului Rockwell. Cu ce vă servesc, domnule?" „Tu" — mugi bătrînul. „Cum stai cu inima, bătrîne?" „Nu." „Trebuia să te lichidez într-un fel, pentru a trăi eu, dacă poţi numi o transcriere, viaţă." „Acum mă duc" — răspunse bătrînul. „Nu-mi mai pasă. O să arunc în aer totul pînă veţi dispărea cu toţii." „Nu ai puterea. Nu te-ai întrebat de ce te-am făcut să vii aşa de repede, pe un drum aşa de lung? Este ultima ta călătorie!"

Bătrînul simţi cum inima îi şovăie. Nu va mai face niciodată alte oraşe. Războiul era pierdut. Se lăsă într-un scaun şi începu să bolborosească sunete joase, jalnice. Privea fix la cele cinci telefoane. Ca la un semnal ele izbucniră în cor! Un cuib de păsări urîte, care zbiară!

Receptoarele automate se conectară. Biroul începu să se învîrte ca o morişcă. „Barton, Barton, Barton". Strînse un telefon în mîini. Il lovi cu pumnii, dar telefonul continua să rîdă de el. Îl izbi de podea. Îi smulse firele, le rupse, le călcă în picioare. Distruse în felul ăsta trei telefoane. Apoi urmă, deodată, tăcere. Şi, ca şi cum corpul lui descoperea acum lucrul pe care îl ţinuse multă vreme ascuns, sufletul lui se scufundă în oasele epuizate. Pleoapele îi căzură cum cad petalele unei flori. Gura i se ofili. Loburile urechilor se făcură ca de ceară. Îşi apăsă pieptul cu mîinile şi căzu cu faţa în jos. Rămase nemişcat. Respiraţia i se opri. Inima i se opri.

După o vreme, cele două telefoane care rămăseseră, sunară iar. Un releu se cuplă undeva. Vocile celor două telefoane fură conectate, una la cealaltă. „Alo, Barton?" „Da, Barton?" „Am douăzecişipatru de ani." „Eu am douăzecişişase. Amîndoi sîntem tineri. Ce s-a întîmplat?" „Nu ştiu. Ascult."

Camera cufundată în tăcere. Bătrînul nu se mai mişca. Vîntul pătrundea prin fereastra spartă. Aerul era răcoros. „Poţi să mă feliciţi, Barton, astăzi este ziua mea de naştere, împlinesc douăzeci şi şase de ani!" „Felicitările mele!"

Vocile cîntară împreună, cîntece de aniversare, şi cîntecele ieşiră pe fereastră, încet, încet, în oraşul mort.

Traducere de GEORGE CUŞNARENCU

Luaţi cuvîntul!

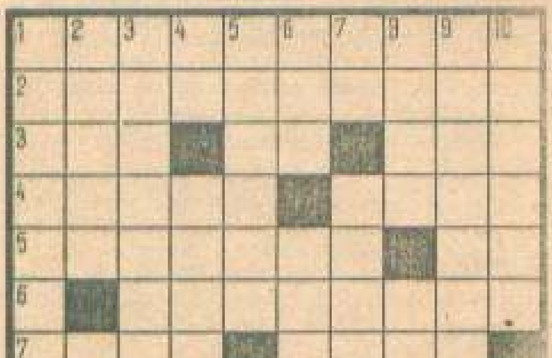

ORIZONTAL: 1) Soldat de corvoadă din armata condeierilor. 2) Ore nedorite de poluare sonoră. 3) Evantai pentru aerul grădinii — Agent de circulaţie — Lacăt de lemn la porţile lichidelor. 4) Cîntecul de condor al năzuinţelor — Baghetă de dirijat concertul social. 5) Împărăţia tăcută a piscurilor (pop.) — Agrafa nobleţei autohtone. 6) Ghinioniste oaspete ale fîntînilor. 7) Cu inima cernită (fem.) — Fac priză bună cu parfumurile. 8) Naufragiaţi în ale vieţii valuri — Ani şi ani pe tărîmul muzei Clio. 9) Blazonul unor paşnici luptători. 10) Participant călduros la ceremonia primirii — Frîntură dintr-o limbă înţeleasă pe toate meridianele.

VERTICAL: 1) Portretul inedit al argintului-viu. 2) Piramida belşugului (reg.) — Nostalgicul start al primelor avînturi. 3) Cărbuni peste jarul privirilor ei. 4) Bisturiu pentru operaţii pe trunchi — Titanii cotidieni ai unei mitologii în piatră. 5) Caracter cu înclinaţie — Acoperiş de ocazie al gloriei nepieritoare. 6) Lait motiv muscular — Albii adînci cu sclipiri în văzul lumii. 7) Potou în ascuţita cursă a răbdării — Beneficiara necontestată a unei împărţeli autoritare. 8) Inimă de piatră — Geometrie plană cu resurse naturale — Echivalentul francez al tăcerii. 9) Haină înflorită peste trupul de fum al abstracţiei. 10) Tăinuitoarele comorilor de aur, comorilor de suflet — Uzina boabelor de chihlimbar cu arome dulci, autumnale...

FLORENTIN TITUS VASILESCU
București

RECICLAREA RESURSELOR ȘI IMPLICAREA POPULAȚIEI

Reciclarea resurselor încorporate în bunurile de folosință îndelungată, scoase din uz de către populație, nu trebuie interpretată ca un atribut al subdezvoltării, ci ca unul al bunei gospodăriri. Mai ales după declanșarea crizei de materii prime și energie, optica asupra acestei probleme s-a schimbat considerabil. Omenirea a fost pusă în fața adevărului că aidoma copiilor care strică jucăriile negîndindu-se la frații lor mai mici și nici la banii părinților, a risipit prea mult. Importante valori, energie, materiale și muncă socială, încorporate în produsul respectiv, odată irosite, nu se mai poate face nimic pentru recuperarea lor. Criza de materii prime și energie a schimbat și optica asupra duratei de serviciu a bunurilor în cauză. Încep să aibă căutare aparatele solide, bine executate, care trebuie să fie înlocuite după o cît mai mare perioadă de timp.

Să vedem cum este privită problema reciclării resurselor încorporate în bunurile scoase din uz de către populație, care este amploarea și cum se dorește rezolvarea ei ?

Pînă în prezent, în țara noastră s-au conturat sistemele de preluare a resurselor reciclate încorporate în bunurile de uz curent, cu care sîntem suficient de familiarizați — maculatură, ambalaje pentru produse alimentare, articole de îmbrăcăminte și încălțăminte. Ca urmare a creșterii nivelului de trai, a cerințelor de viață ale populației, a creșterii industriei și a progresului în general se constată o evoluție ascendentă a cantității de bunuri destinate satisfacerii cerințelor tot mai diversificate ale populației, iar de aici, odată cu scoaterea lor din uz, creșterea cantității de resurse reciclabile pe care le generează acest proces. Bunurile de folosință îndelungată, produse de întreprinderile electronice și constructoare de mașini, cum ar fi radiourile, televizoarele, frigiderele au intrat în dotarea populației mai ales în ultimele două decenii. Ele au început să fie scoase din uz, să fie stocate de populație, de relativ puțin timp. Reciclarea resurselor încorporate în aceste bunuri trebuie privită ca parte componentă a sistemului național de reciclare, pentru că au un grad ridicat de tehnicitate și finisaj, au valoare mare, datorită cantității totale de muncă socială încorporate în ele, și un preț relativ ridicat. Procesul de scoatere din uz a produselor specificate mai înainte, accentuat în ultima perioadă, are mai multe cauze : evoluția rapidă a cererii de înlocuire generală, apariția cererii de dotare multiplă, crearea unor avantaje în achiziționarea aparatelor noi prin rate și reduceri de prețuri, diversificarea și îmbunătățirea calității noilor produse oferite pe piață de industrie. În aceste condiții, numărul bunurilor nefolosite crește, determinînd eliminarea lor masivă. Gradul de dotare se apropie de saturație, mărirea parcului acumulat este aproape de limita maximă, iar cererea de înlocuire este preponderentă.

Cum procedează populația în aceste condiții ?

— Apelează la piața de mîna a doua, dacă valorificarea pe această cale este mai avantajoasă și dacă este posibilă.

— Dacă sistemul de reciclare nu este organizat și nu are capacitatea de a prelua astfel de bunuri le distruge, le aruncă sau le păstrează în gospodărie în așteptarea unei soluții.

— Dacă sistemul de re-

ciclare este organizat și oferă o soluție rentabilă, apelează la el.

Fenomenul interesează în mod deosebit, deoarece, după o anumită dată, pe care specialiștii, prin investigații și anchete sociale, prin datele statistice pe care le au la dispoziție, prin studierea unor fenomene similare pot să o prevadă, ajungem în situația de a preîntîmpina efecte nedorite ale fenomenului. Prin cîteva cifre, culese din publicația de specialitate a Institutului central de cercetări economice, **Studii de economie industrială**, nr. 12, ilustrăm caracterul de masă al fenomenului. Pînă în 1978, au fost scoase din uz : 2,6 milioane aparate de radio, 640 de mii de televizoare, 320 de mii de frigidere. Se estimează că pînă la sfîrșitul cincinalului următor vor mai fi scoase din uz 1,6 milioane aparate de radio, 1,24 milioane televizoare și 730 de mii frigidere, cota anuală fiind 340 de mii, respectiv 290 și 174 de mii. Deci, s-au acumulat deja cantități mari, care pot face obiectul unui sistem de reciclare organizat, cu materia primă asigurată.

Pentru ca aceste bunuri să poată fi valorificate, populația trebuie să fie implicată în această acțiune. Participarea populației la acest proces depinde de gradul ei de conștiință, de măsura în care sistemele de reciclare stabilesc și mențin contacte cu ea, de modalitățile de preluare. In general, s-a constatat că pînă la un anumit punct populația are o reprezentare destul de simplistă în legătură cu rolul ei și cu mijloacele prin care poate contribui la reducerea efortului economic al țării. Slaba implicare a populației în această acțiune se datorește mai multor cauze, dintre care două au o pondere mai mare. Astfel, dintr-o anchetă întreprinsă de publicația mai sus-menționată, a rezultat că 19,4 la sută dintre cei investigați nu cunosc dificultățile economiei în privința materialelor și a energiei, iar 37,1 la sută au declarat că **nu cunosc untățile care se ocupă** cu valorificarea **bunurilor** scoase din uz. De aici rezultă că publicitatea care trebuie făcută acestei acțiuni se cere îmbunătățită. In același timp se impune organizarea unui sistem mai eficient, mai rentabil și mai comod de colectare a bunurilor scoase din uz. S-a constatat că atunci cînd populația este satisfăcută într-o măsură redusă de modalitățile de preluare a bunurilor scoase din uz se dezinteresează de această importantă acțiune. Și din partea specialiștilor, dar și din partea celor investigați se propun pentru organizarea sistemului de valorificare mai multe măsuri, care au drept scop o corespunzătoare implicare a populației în sistemul de reciclare. Este necesară pentru asta : o bună informare a populației ; un sistem comod de colectare, ce presupune apropierea punctelor de colectare de domiciliu, transport ieftin și asigurat, eventual, prin comenzi telefonice, un preț care să tenteze, în comparație cu posibilitățile de valorificare pe piața de mîna a doua ; asigurarea unităților de reparare și recondiționare cu piese de schimb.

In ultimul timp, tot ca urmare a crizei de materii prime și de energie, s-a schimbat și atitudinea generală față de posibilitățile de reciclare. Se tinde tot mai mult spre o reciclare complexă, privită nu numai ca generatoare de materiale, ci și ca mijloc de economisire a efortului social. Pentru traducerea în fapt a acestui concept, s-au pus și se pun în continuare la punct tehnologii de reutilizare a ansamblurilor ce prezintă valoare și care, nu de puține ori, au incorporate în ele materiale sau tehnologii de import. De foarte multe ori, producătorul posedă tehnologia de recondiționare, dovadă repararea în perioada de garanție a subansamblurilor defecte, și ar putea, într-un cadru mai bine organizat, prelua și aceste sarcini.

Cum scopul acestui articol este în primul rînd informarea populației asupra importanței acestei acțiuni, să ilustrăm, numai prin cîteva cifre, cantitatea de substanțe utile ce ar putea fi recuperată, în perioada 1981—1985, prin valorificarea radiourilor, televizoarelor, frigiderelor și a acumulatoarelor auto ce vor fi scoase din uz, în tone : cupru — 866 ; laminate de aluminiu — 525 ; aluminiu — 1 196; argint — 3,1; sticlă — 13 115 ; bronz — 92,9 ; plumb — 12 588 ; fier — 12 725. Deci, o acțiune care merită toată atenția !

Pentru rezolvarea acestei importante probleme, pentru a o face cît mai eficientă prin prisma raportului efect-efort, pentru satisfacerea cerințelor unui important segment de piață, Congresul al XII-lea al P.C.R. a formulat importante obiective referitor la dezvoltarea micii industrii, care, în acțiunea de recuperare și de valorificare a unor bunuri scoase din uz de către populație va avea o pondere importantă. Deci cadrul, cu unele mici și inerente îmbunătățiri, este asigurat. Urmează ca și populația să se implice în această acțiune, conștientă că rolul cel mai important îi revine.

OPREA GEORGESCU

NE-AM AMINTIT® DE ROBOT ȘI L-AM INVENTAT DIN NOU!

— PRIMII PAȘI ÎN ROBOTRONICA ROMÂNEASCĂ —

Rînd pe rînd, marile visuri ale omenirii se realizează. Prometeu, Hefaistos, Icar reprezintă simboluri ale cercetării și folosirii cunoștințelor despre natură în folosul omului. Robotul ca vis este foarte vechi, doar denumirea este nouă — a apărut, după cum se știe, într-o piesă scrisă după primul război mondial de Karel Capek — și conține în ea însăși ideea de muncă și creație (**robota** în limba cehă înseamnă muncă). Pătrunderea masivă a roboților în industrie are loc însă abia după 1970. De ce? Oare munca roboților nu ar putea fi înfăptuită la fel de bine de mașini automate? **Era roboților** — dacă o putem numi astfel — **începe sub ochii noștri, ca o consecință a flexibilității și automatizării producției.**

— Creșterea productivității industriale — arată profesorul universitar doctor docent inginer Dolphi Drimer, de la Facultatea de tehnologie a construcțiilor de mașini a politehnicii bucureștene — este legată și de micșorarea timpilor de transport al pieselor între mașini. Inginerii au conceput în acest sens mașini automate cu transfer, linii continue, mașini-agregate și centre de prelucrare. Toate acestea au însă un dezavantaj: sînt strict legate de forma produsului și necesită serii mari de fabricație. În același timp, **diversificarea produselor, introducerea rapidă a progresului tehnic impun modificarea continuă a pieselor.** De exemplu, timpul de înnoire sau de schimbare a unui produs a scăzut în ultima vreme de la 8—10 ani la numai 2—3 ani. **Liniile automate rigide nu mai corespund integral tendințelor moderne și atunci a trebuit să fie găsit altceva.** Acest **altceva** era în principiu o mașină ușor adaptabilă la serii mici de produse, care să efectueze manipulări, dar în același timp să conducă întreg universul tehnologic în care se desfășoară producția. Ne-am amintit de robot și l-am inventat din nou! Adevărat, robotul deceniului opt nu mai reprezintă o combinație de roți și pîrghii, un simplu manipulator, așa cum a fost imaginat într-un trecut nu prea depărtat, ci are încorporate în el tehnică electronică, hidraulică, pneumatică și îndeosebi un minicalculator ușor programabil. Astfel, **robotul industrial nu constituie doar o dezvoltare a mecanizării și automatizării producției, ci este un element important al unei etape noi calitativ superioare, în revoluția tehnico-științifică a zilelor noastre.**

Dezvoltarea impetuoasă a industriei românești din ultimii ani a creat premisele realizării și în țara noastră a unor astfel de mașini, în contextul trasat de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la înalta tribună a Congresului al XII-lea al partidului: „...extinderea mecanizării și automatizării, realizarea de linii complet automatizate, îndeosebi în turnătorii, forje, secții de tratamente termice și alte sectoare cu muncă grea, folosirea mașinilor-agregat multifuncționale, a roboților industriali și microprocesoarelor". Utilizarea roboților în România socialistă este ferm orientată către sectoarele de producție ce necesită eforturi fizice mari, cum ar fi turnarea metalelor, forjarea-matrițarea, sudarea, așchierea metalelor sau către sectoarele unde nu pot fi asigurate condiții de muncă pe deplin corespunzătoare: vopsirea, galvanizarea etc. Această concepție a și condus la introducerea primilor roboți industriali la turnarea sub

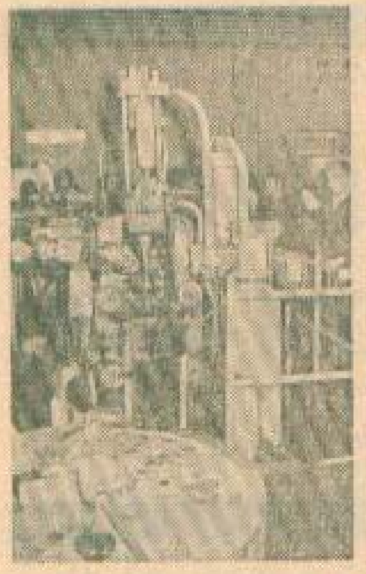

După ce, pentru prima dată în țara noastră, un robot a lucrat experimental pe post de muncitor la Intreprinderea de motoare electrice București (în fotografii, cîteva aspecte inedite), se pregătesc, pentru 1981, noi aplicații, în special în sectoarele calde ale industriei.

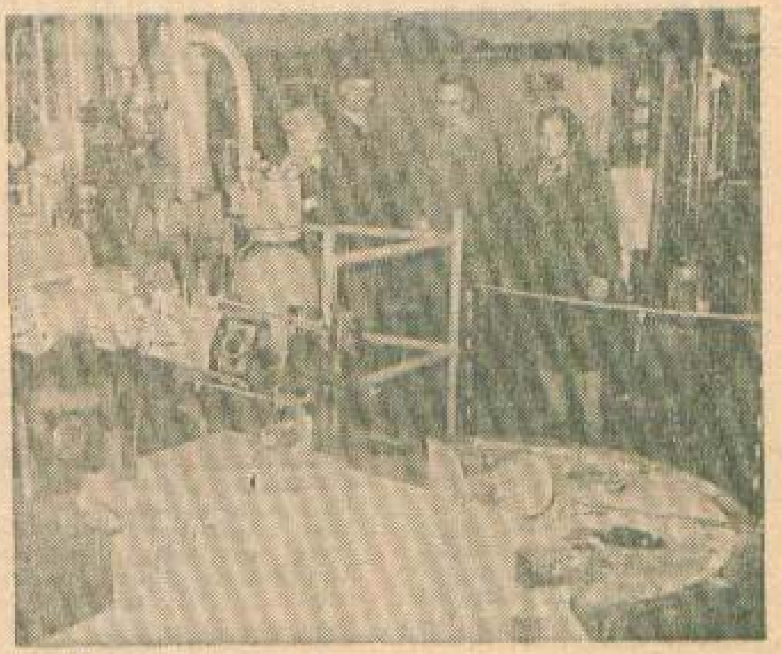

presiune a unor piese de motoare electrice. Despre această premieră națională, „Flacăra" și-a informat la timp cititorii, fiind primul organ de presă — cel puțin, după cunoștința noastră — care a făcut-o.

Relatam astfel, în primăvara anului 1980, cum pe Dealul Cotrocenilor, la Intreprinderea de motoare electrice București, I.M.E.B., în hala 131, s-a întors o filă în istoria industriei românești, s-a scris poate începutul unui nou capitol. Atunci, pentru prima oară la noi în țară, un utilaj în condiții absolut normale de funcționare a fost manevrat cu succes de un robot industrial acționînd într-un sistem tehnologic complex. Cu alte cuvinte, robotul a lucrat, în sensul cel mai literal și mai absolut al cuvîntului, pe post de muncitor.

Implicațiile mai apropiate și mai îndepărtate ale experimentului I.M.E.B. și ale altora ce-i vor urma, despre care va fi vorba în acest articol, sînt considerabile. Este vorba de o acțiune de anvergură, desfășurată în cadrul programului național de robotizare coordonat de Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, în curs de realizare prin împletirea eforturilor a numeroase institute, centre de cercetări și uzine. Printre acestea menționăm Institutul central pentru construcția de mașini (unul din forurile coordonatoare), Institutul de cercetare științifică și inginerie tehnologică pentru industria construcțiilor de mașini, I.C.T.C.M., Institutul de cercetări și proiectări pentru mașini-unelte și agregate, Intreprinderea „Automatica" și Institutul de proiectări automatizări (pentru construirea de roboți industriali cu elemente de execuție hidraulice și, respectiv, electrice), politehnica din București, Institutul de sudură și încercări de materiale Timișoara etc.

EFICIENȚĂ, FIABILITATE, GRIJĂ PENTRU OM

Să ne ocupăm mai îndeaproape de criteriile de utilizare a roboților industriali. În primul rînd, evident, este vorba de **eficiența economică și fiabilitate.** În societatea noastră socialistă intervine însă, cum am arătat, și un alt factor deosebit de important, și anume **grija pentru om.** Să reamintim cazul turnării sub presiune, fiindcă aceleași criterii determină și alte aplicații viitoare. Era vorba de un proces tehnologic nu lipsit de nocivitate: se emană gaze, există pericolul de stropire a muncitorului cu aluminiu topit, se lucrează la temperatură mare. În plus, o muncă monotonă, oarecum mecanică și cu un efort fizic prelungit.

Tot pentru a înțelege mai bine problemele ce se vor pune în viitor în legătură cu robotizarea producției, amintim că la I.M.E.B. specialiștii care au realizat experimentul nu au conectat, în mod deliberat, robotul la un utilaj ultramodern, ci la o mașină de turnat cu uzură medie, tocmai pentru a studia aplicabilitatea **în condițiile cele mai obișnuite de producție.** În ce a constat aportul inteligenței tehnice românești, din moment ce s-a pornit la lucru cu un robot universal care se afla în dotare la I.C.T.C.M.?

— Dificultatea majoră consta în a face ca acest robot să lucreze singur într-un sistem tehnologic, să schimbe informații cu utilajele și să dea comenzi corespunzătoare — ne-a explicat inginerul Vladimir Cârdei, de la I.C.T.C.M., care a condus lucrarea. În adevăr, un robot universal se asemuiește, pe undeva, cu un copil, care nu poate face nimic dacă nu-l

invetî. Or, în cazul robotizării, aceasta constituie o dificultate de prim ordin. Omul nu este doar un executant la locul de producție, el comandă, ia hotăriri în situații neprevăzute, supraveghează, asigură pe căi multiple buna funcționare a sistemului. Robotul universal din dotare are gradul de **inteligență 1 :** nu vede, nu **simte, execută automat programul introdus în creierul său electronic.** Fără o serie de adaptări mecanice, interblocări și o programare adecvată, el este inutilizabil într-un loc de muncă mai **complex. Omul** știe cînd să se oprească, sesizează cu ușurință cînd apare o defecțiune și întrerupe lucrul pentru a o remedia. Robotul universal nu poate face așa ceva, el trebuie adaptat la un anumit specific industrial.

Este exact ceea ce urmăresc specialiștii care studiază introducerea robotizării în uzinele noastre. Săptămîni și poate luni de zile ei studiază procesul de producție respectiv, îi privesc pe muncitori, se interesează de toate perturbațiile posibile ale procesului tehnologic, de modalitățile de oprire și de intervențiile de corecție. Privindu-l pe muncitor, ei gîndesc programul robotului și dispozitivele anexe de adaptare și extindere a capacității sale în condiții de maximă securitate. Altfel, robotul ar continua lucrul în orice împrejurări, dînd rebuturi, avariind utilajele sau deteriorîndu-se pe sine însuși, fără a mai vorbi de posibile accidente.

Pe baza experienței pe deplin reușite de la I.M.E.B., și a documentării în alte uzine din țară se află în faza de execuție și se va experimenta în curînd la I.C.T.C.M. un sistem robotizat **specializat** pentru procesul tehnologic de turnare sub presiune. Conducător de proiect : inginerul Gheorghe Florea ; membri ai colectivului : inginerii Virgil Ermaliuc, Nicolae Olariu, Marian Topologeanu. Crearea sistemului specializat înseamnă că, în viitor, în anumite cazuri, nu se va mai porni de la un robot universal adaptat, **ci se vor construi roboți românești specializați,** deci mai simpli și mai ieftini, apți doar pentru o anumită **activitate.**

La I.C.T.C.M. atenția se îndreaptă și spre crearea unui sistem de forjare cu robot universal pe ciocan de forjare. Așadar, un nou domeniu de acțiune pentru roboții industriali ! Proiectul aparține sus-menționatului institut, precum și Institutului de cercetare științifică și inginerie tehnologică pentru sectoare calde, București, la implementare lu-

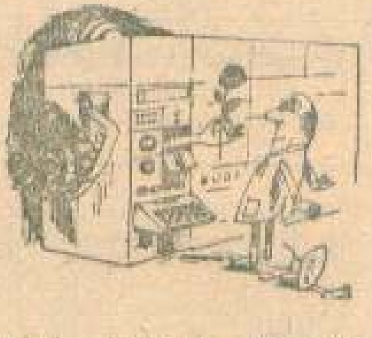

crind inginerii Vladimir Cîrdei, Constantin Vulpe, Aurel Vlaicu Popescu, Szöts Pollak și proiectantul principal Constantin Angelescu.

ÎN 1981, ROBOTUL FORJOR — UN MUNCITOR CARE NU ASUDĂ

— Ce va face robotul, tovarășe inginer Cîrdei ?

— Priviți un forjor la ciocanul de forjare. El ia piesa caldă de la o instalație de curenți de înaltă frecvență, o duce la matriță, cu cleștele , și o așază pe primul locaș al matriței. Comandă ciocanul care dă prima lovitură. Apoi întoarce manual piesa cu 90 de grade în același locaș (cuib, cum i se mai zice) și comandă o a doua lovitură. Scoate piesa cu cleștele, o introduce în al doilea cuib și comandă altă lovitură. Scoate piesa de acolo (firește, toate operațiile se fac cu cleștele, piesa fiind caldă) și o duce la debavurare, pentru îndepărtarea surplusului de material rezultat la elaborarea semifabricatului prin operațiunea de forjare. Totodată, cu aer comprimat îndepărtează din matriță metalul oxidat rămas după deformarea piesei ; apoi, unge matrița. După cum se vede, o succesiune destul de complicată de operațiuni, nu lipsite de noxe.

— Toate operațiile sînt executate de un singur muncitor ?

— De regulă, de trei muncitori, minimum doi. Dar la utilajele moderne, tactul este extrem de rapid, muncitorii nu-l pot respecta decît cu mare greutate. Mai simplu spus, mașinile deservite de om pot lucra mai repede decît acesta. Robotul industrial va fi integrat în sistemul tehnologic format din cuptorul cu curenți de înaltă frecvență, ciocanul matrițor, presa de debavurare. El va executa, în locul muncitorilor, **toate manipulările și operațiile de comandă a utilajelor. Operațiile de control și interblocările vor fi supravegheate tot de robot, responsabil unic pentru realizarea corectă și sigură a procesului tehnologic.**

— Așadar, robotizarea asigură un randament sporit.

— Nu numai atît. Forjarea implică un mediu nociv, **condiții grele de lucru :** metal cald, fumul care apare continuu de la lichidul de ungere (vă amintiți că pe matrița fierbinte se toarnă unsoare, mai precis : ulei cu grafit coloidal, care se depune și pe fruntea și fața forjorului !). Temperatura este tot timpul ridicată, oamenii leoarcă de sudoare. Apoi, este vorba de operații repetitive, deci foarte obositoare, chiar extenuante pentru sistemul nervos, mai ales în ritmul rapid de lucru dictat de tehnica modernă. Ciocanul poate da și zeci de lovituri pe minut, iar stropii de la lichidul aplicat peste matriță se evaporă formînd un fel de ceață. De altfel, oricine știe, chiar dacă ignoră aspectele tehnice, un lucru elementar : forja înseamnă prin excelență sector cald, fără nădușeală nu se poate, la propriu și la figurat. Forjă cu aer condiționat nu funcționează nicăieri în lume !

— Robotul va avea deci un cîmp larg de acțiune.

— De fapt, el soluționează optim o contradicție practic insolubilă în condițiile tehnice actuale. Sau, mai precis, rezolvabilă doar cu un enorm consum de energie. În adevăr, activitatea muncitorului nu presupune doar efort fizic și suportarea unor noxe, ci și o extremă **precizie** în mișcări, întrucît trebuie să poziționeze exact piesa în locaș, ceea ce nu se poate realiza în cazul unei cadențe foarte **rapide.** Or,

robotul respectă cadența, poziționează la milimetru și comandă în tactul corespunzător diversele utilaje și aparate. Ciocanul de forjă reprezintă punctul-cheie, acolo intervine strangularea, pe care însă o evită robotul.

Aplicațiile posibile sînt nenumărate. Se știe că în industrie procesul tehnologic de forjare se întîlnește la tot pasul, întrucît asigură economii de metal, conferă piesei performanțe mecanice îmbunătățite față de alte procedee de prelucrare, permite economie de manoperă ; doar prin două, trei lovituri de ciocan, dintr-un semifabricat laminat (de pildă cilindric, deci o formă simplă) se obțin piese de configurație complicată și cît mai apropiată de cea a produsului finit, eliminîndu-se aproape complet operațiile de detașare a unor cantități mari de șpan. Deci se evită o cheltuială exagerată de energie, uzura sculelor și mașinilor-unelte, se folosește mai judicios mîna de lucru. Nu încape îndoială că, într-un viitor nu prea depărtat, **robotul va deveni o prezență obișnuită în forjele din uzinele noastre.**

Sistemul de forjare cu robot industrial pe ciocan de forjare se află într-un stadiu avansat de elaborare — în 1981 vom mai auzi multe despre el ! Va urma, tot în domeniul forjării, robotizarea proceselor tehnologice de realizare a pieselor prin matrițare de precizie și prin sintermatrițare. De asemenea, I.C.T.C.M. va colabora cu Institutul de sudură și încercări de materiale din Timișoara și institutele de învățămînt superior pentru robotizarea sudurii. Sînt vizate întreprinderile unde se execută operații de asamblare prin sudare electrică, prin presiune în puncte, deci uzine ca Întreprinderea de autoturisme Pitești, „Electromureș" din Tîrgu Mureș, fabrici producătoare de bunuri de larg consum, de pildă frigidere etc. Se va continua introducerea roboților industriali în diverse procese tehnologice, pornindu-se de la aplicarea în procesul respectiv a unui robot universal existent și apoi, pe baza datelor experimentale obținute și ținînd seama de condițiile reale de lucru, se vor proiecta sistemele robotizate specializate pentru diversele procese tehnologice. În paralel, cum am mai spus, se va dezvolta și activitatea de robotizare pe linia creării unor roboți universali și specializați românești. Bineînțeles, cele două direcții de atac sînt strîns legate una de alta, rezultatele obținute într-un domeniu fertilizîndu-l pe celălalt.

INGINERII ANULUI 2000 ÎȘI PREGĂTESC DE PE ACUM SCULELE

Acestea sînt doar cîteva din preocupările actuale ale robotronicii românești. Ce ne rezervă viitorul ? La Institutul politehnic București, profesorul Drimer ne împărtășește cîteva gînduri ale colectivului de la Facultatea de tehnologia construcțiilor de mașini. Unele din ele au iz științifico-fantastic, dar să nu uităm că interlocutorii noștri nu sînt scriitori dotați cu imaginație, ci **ingineri** dotați cu imaginație, ceea ce este, totuși, altceva (sperăm că nu se vor simți cu nimic lezați confrații noștri întru ale condeiului).

...Pînă acum, pe plan mondial, s-a mers mai mult pe încorporarea în roboții in-

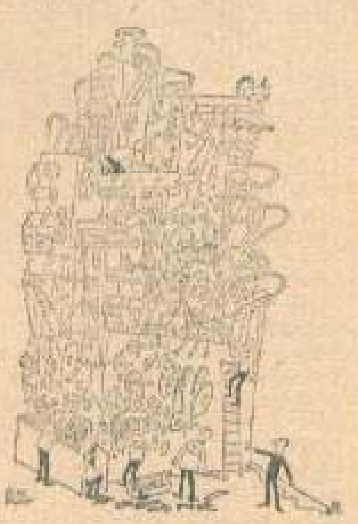

dustriali a unor **simțuri umane** : văzul, simțul tactil etc. Aceasta comportă însă enorme dificultăți tehnice. Dar omul beneficiază și de alte simțuri, mai puțin clar definite, în afara celor cinci arhicunoscute. Deși nu avem ochi în ceafă, simțim dacă o persoană ne fixează cu privirea (cel puțin în unele cazuri). De ce să modelăm privirea la un robot industrial ? Este extrem de complicat, camerele TV adaptate în acest scop sînt foarte scumpe. Sau : de ce să modelăm simțul pipăitului punînd pe „palma" unui robot sute de mii de fotodiode ?!

— **Robotul nu trebuie să fie antropoid !** — este de părere profesorul Drimer. Omul a visat de milenii să zboare. În acest sens, mitul lui Icar este pe deplin realizat, după cum prea bine se știe, **dar nu în forma inițială.** Cînd omul a vrut să imite păsările ca să zboare, a eșuat. Nu imitînd vulturii a creat avioanele moderne ! **Nici în construirea de roboți românești nu trebuie să ne gîndim la imitarea oarbă a celor cinci simțuri,** ci la acelea realmente **necesare** robotului în munca **pe care** o va desfășura. El **nu trebuie să vadă** cutare **utilaj**, ci să obțină, pe **diferite căi**, doar informațiile indispensabile în muncă. Ne bazăm deci, în proiectele noastre, pe microelectronică avansată, pe fibre optice, chiar pe elemente și materiale încă nedifuzate larg, dar cărora încercăm să le descifrăm proprietățile.

Se vor folosi materiale cu memorie (materiale metalice care, într-un interval de timp rezonabil, își „amintesc" de prelucrări anterioare și revin la forma inițială) ; se vor utiliza materiale superelastice sau cu însușiri plastice deosebite, pentru a conferi roboților o anumită sensibilitate la climatul industrial. De pildă, dacă scade temperatura în hală, robotul își va modifica în mod corespunzător caracteristicile pentru a asigura precizia și productivitatea dorită.

De remarcat că foarte multe din ideile de mare noutate și îndrăzneală tehnică legate și de inteligența artificială și de tehnologii așa-denumite biologice provin de la studenții politehnicii. Fapt îmbucurător și edificator, în același timp. La urma urmelor, **ei sînt inginerii anului 2000 și vor lucra din plin cu roboții industriali : ei pregătesc de acum sculele mileniului 3.**

LIONEL NIȚESCU

Platforma continentală a Mării Negre,

lacurile interioare ale României își așteaptă...

...ARGONAUȚII SUBACVATICI

Pe plan mondial se constată un interes mereu crescînd pentru cercetarea și exploatarea platformei continentale submerse din dreptul coastei maritime. Resursele biologice și îndeosebi minerale puse în valoare numai parțial pînă în prezent, au devenit mai ușor accesibile datorită tehnicilor noi, care fac posibilă pătrunderea directă a omului sub apă sau folosirea în acest scop a unor nave speciale de adîncime.

Prin realizarea și perfecționarea continuă a aparatelor de respirat s-au asigurat mijloace de cercetare pentru toată gama de adîncimi în limitele căreia se întinde platforma continentală. Concomitent, s-au pus bazele fotografiei și cinematografiei științifice subacvatice, auxiliare prețioase în studiile privind biologia, pescuitul, geologia și oceanografia fizică. Astfel, în scurt timp, cunoștințele noastre asupra „șelf"-ului au marcat un salt calitativ.

Extinderea acestor metode de cercetare a necesitat studii fiziologice aprofundate, care au lămurit pînă în cele mai mici amănunte mecanismul respirației în condiții de presiune crescută. Ca urmare, prin folosirea unor amestecuri respiratorii artificiale, s-au atins adîncimi de lucru din ce în ce mai mari. Cu toate acestea, datorită unor fenomene fiziologice legate de respirarea gazelor la presiuni superioare celei atmosferice, desfășurarea activității omenești sub apă numai cu ajutorul aparaturii de scafandru este încă limitată și neeconomicoasă. Astfel, pentru a se evita apariția așa-numitei boli de cheson, datorită saturației organismului cu unul din gazele inerte care intră în compoziția amestecurilor respiratorii, este necesară o revenire lentă spre suprafață (efectuarea „palierelor de decompresie"), a cărei durată, de la o anumită adîncime în jos, depășește cu mult timpul efectiv de lucru sub apă. Un scafandru care activează o oră la adîncimea de 60 m, bunăoară, este obligat să execute paliere de decompresie la adîncimi intermediare, care îi prelungesc șederea sub apă cu încă aproximativ patru ore. Așadar, **ziua de lucru a acestui scafandru se reduce practic la o oră!** Cu alte cuvinte, dacă lucrarea la care participă ar necesita, de exemplu, **40 de ore** de prezență efectivă la fund, lui i-ar trebui de fapt **40 de zile** de lucru.

Soluția propusă de Cousteau, Link și Davis de a menține scufundătorii la adîncimea de lucru pe întreaga durată a programului — ceea ce ar implica o unică desaturare, deci reducerea substanțială a „timpilor morți" — a dus la **instalarea sub apă a unor case-laborator.**

Dacă scafandrul din exemplul de mai sus, avînd de efectuat aceeași muncă de 40 de ore, ar viețui într-o locuință autonomă instalată în imediata apropiere a locului de muncă, ar putea să lucreze efectiv circa cinci ore pe zi, și nu o singură oră. Revenind la baza submersă, ar avea asigurat acolo tot confortul: căldură, apă curentă, lumină electrică, radio și televiziune etc., ca să se destindă și să-și refacă forțele. În aceste condiții, lucrarea ar fi terminată în numai opt zile, independent de condițiile atmosferice de la suprafață și de starea mării. Este adevărat că decompresia pe care urmează să o execute la ieșirea la suprafață ar avea o durată mai mare în acest caz (circa 50 de ore), dar s-ar putea realiza într-un cheson montat chiar pe nava bază, în timpul revenirii la portul de origine. Rezultă o evidentă micșorare a timpului de lucru, de la 40 de zile la opt zile.

Asemenea concluzii decurg și din programele experimentale de viețuire îndelungată sub apă cum ar fi „Man in the Sea" (dr. Edwin Link), „Precontinent" (Jacques Yves Cousteau), „Sea Lab" (dr. Georges Bond) și altele mai recente. Aceste experimente au confirmat posibilitățile de adaptare a omului la condițiile noului mediu. Totodată, au contribuit la:

● perfecționarea mijloacelor necesare desfășurării unei activități coordonate sub apă (instalarea unor „șantiere petroliere", cercetări științifice etc.) ;

● extinderea cunoștințelor științifice asupra platformei continentale (zăcăminte minerale, rezerve de pești etc.) ;

● demonstrarea posibilității de valorificare economică directă a resurselor mării.

Cea de a doua cale de pătrundere a omului sub apă prevede utilizarea unor **nave specializate**, cum ar fi hidrostatele, mezoscafele, batiscafele și submarinele de explorare.

— Așadar, tovarășe inginer Iuliu Gavril Morariu, acesta este cadrul general al discuției noastre de azi. Dealtfel, și datele de mai sus le-am desprins tot dintr-un studiu al dumneavoastră. Sînteți un pionier al batiscafului românesc, un promotor activ al instalării de baze submerse de cercetare pentru valorificarea resurselor apelor noastre interioare și a platformei continentale a Mării Negre. Practic, de un sfert de secol, aproape de cînd ați părăsit băncile politehnicii, la altceva nu visați.

— Împreună cu inginerul Constantin Ignătescu am inițiat, și, mai apoi, cu un grup de colaboratori, am pus în operă batiscaful L.S.-1, pe care-l concepeam ca element integrant și constitutiv al unui **program complex de explorare a platformei continentale românești**, bazat pe pătrunderea directă a omului sub apă. Instalația L.S.-1, cu ajutorul material al Ministerului Educației și Învățămîntului, prin Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, a fost și este și azi folosită la cercetări biologice în lacul Bicaz. Programul elaborat de noi și anumite elemente ale proiectului, prezentate anterior la congresul Comisiei Internaționale pentru explorarea științifică a Mării Mediterane, ținut la București cu mai mulți ani în urmă, au fost primite favorabil de către eminenți specialiști, printre care comandantul **Yves Cousteau**. O parte din concluziile cercetărilor noastre anterioare a și fost publicată în lucrările congresului, apărute la Monaco.

— După cîte știm, lansarea la apă a acestui aparat, în 1967, a situat atunci țara noastră printre primele din lume în cercetarea subacvatică, după cum au subliniat mai multe ziare din Statele Unite, Republica Federală Germania, Republica Democrată Germană, Australia etc.

— Noi am considerat instalația doar ca o bază a începerii și în țara noastră a unor cercetări tehnice mai complexe. Aveam în vedere crearea sau asimilarea echipamentelor de pătrundere și lucru sub apă ; realizarea de noi tehnologii de lucru și metodologii de cercetare subacvatică, în condiții de îmbunătățire a protecției muncii și, mai ales, de mărire a productivității acesteia ; extinderea cunoștințelor asupra resurselor subacvatice în scopul unei mai bune valorificări ulterioare.

Acestea erau obiectivele cu un caracter mai general. Adaptat la necesitățile practice, concrete, economice ale României, programul de cercetări propus de inginerul Iuliu Morariu viza mai multe puncte :

● cartarea directă, pe fundul Mării Negre, a unor resurse minerale și biologice de pe platforma continentală ;

● elaborarea de metode pentru prospectarea directă a sedimentelor neconsolidate de pe fundul mării ;

● studiul posibilităților și metodelor de mărire a productivității lacurilor de baraj ;

● elaborarea de noi tehnologii de recoltare și a **unor metode de protejare a resurselor** ;

● punerea la punct a tehnologiilor de execuție, supraveghere și întreținere a lucrărilor hidrotehnice și portuare, atît în Marea Neagră, cît și în marile lacuri de interior — **Bicaz, Argeș, Lotru, Porțile de Fier** ;

● realizarea **unor sisteme pentru curățirea și verificarea carenei navelor fără** scoaterea pe cală etc.

— În acest context — arată, în continuare, interlocutorul nostru — o simplă experiență de coborîre și viețuire sub apă, așa cum s-a făcut la Bicaz, la stațiunea de cercetări „Stejarul" din Pîngărați, în a cărei dotare se află în prezent L.S.-1, nu constituie nici pe departe rezolvarea problemelor mai sus menționate.

— Ce ar trebui făcut ?

— După părerea mea, **România poate și trebuie să aibă programul său propriu de instalare a unor baze submerse pe platforma continentală a Mării Negre și în lacurile de interior**, baze în care echipe de specialiști să lucreze perioade îndelungate și să formeze **nuclee ale unei viitoare industrii subacvatice**. Ca unul care mă ocup de 25 de ani cu diverse aspecte teh-

nice ale acestei probleme, de stringent interes pentru economia și știința românească, socot că ar fi păcat să nu folosim capitalul de experiență și inteligență acumulat la noi spre a ne păstra la nivel mondial într-un domeniu în care toate țările dezvoltate fac mari eforturi. Aceasta spre a nu fi mai tîrziu obligați să ne bazăm exclusiv pe firme străine și pe import de tehnologie, deși soluții potențial avantajoase din punct de vedere economic există sau se pot contura și în țară.

Aceste soluții se materializează în prezent și pe planșetele Institutului de cercetări hidrotehnice, unde Iuliu Gavril Morariu, în cadrul unui colectiv de specialitate, lucrează la **realizarea unui aparat submersibil, primul de acest tip din țara noastră.** Este vorba de **A.S.-125**, care față de L.S.-1 reprezintă o nouă etapă : poate atinge adîncimi de lucru substanțial mai mari decît L.S.-1 și este autonom față de baza de suprafață, cu alte cuvinte se poate mișca aidoma unui submarin. De acesta din urmă, A.S.-125 se deosebește însă prin mai multe caracteristici, dintre care amintim numai posibilitatea de a staționa la o anumită adîncime în masa apei, după dorința navigatorului. (Se știe că submarinul cu motoarele oprite nu poate staționa decît la suprafață sau pe fundul apei).

Iată alte detalii privind A.S.-125, furnizate de inginerul Morariu.

Va fi un adevărat **submersibil tehnologic, conceput să corespundă unor activități științifice, dar mai ales industriale**, care ar urma să se desfășoare în lacurile de baraj, iar ulterior, în concepția realizatorilor, pe platforma continentală a Mării Negre. Este un sistem tehnic complex cu destinație de control, supraveghere și intervenție subacvatică, avînd totodată elemente constructive caracteristice batiscafului.

Aparatul va asigura posibilitatea de deplasare pe verticală și pe orizontală, precum și plutirea de suprafață sau între ape, permițînd, în caz de necesitate, așa cum am arătat mai înainte, lucrul stabil pe fundul apei.

Pe plan mondial există, în momentul de față, foarte numeroase proiecte și realizări de aparate submersibile, diferențiate atît prin caracteristicile geometrice exterioare, gabarit, greutate etc., cît și prin principiile care stau la baza sistemelor de propulsie, stabilizare și direcționare. O trăsătură cu caracter general constă în modul de lucru al echipajului, care poate activa într-o incintă unde i se asigură fie o presiune identică aceleia corespunzătoare adîncimii de imersiune prin presurizare, fie o presiune egală cu cea atmosferică. Din acest punct de vedere, **A.S.-125 reprezintă** o soluție de compromis, astfel încît să poată satisface concomitent mai multe deziderate. În acest scop, corpul etanș al aparatului este împărțit în două incinte care comunică între ele **cu exteriorul** prin intermediul unor ieșiri de asemenea etanșe. În acest fel, se poate menține o presiune oarecare (atmosferică, de exemplu), într-una sau în ambele incinte, sau să se realizeze o presiune ridicată (hiperbarism) atunci cînd, prin deschiderea ușii inferioare, o parte special antrenată a echipajului urmează să iasă în apă spre a executa intervenții sau alte lucrări. (Presiunea mai ridicată împiedică apa să pătrundă în interior). Din considerente de rezistență mecanică și tehnologie, cele două cabine se prezintă sub formă de module, așa cum obișnuiesc să fabrice întreprinderile specializate în producția de recipienți rezistenți la presiune și cum prevăd, dealtfel, prescripțiile aplicate curent în industrie. Accesul în aparat, în poziția de plutire normală la suprafață, se face prin intermediul unei turele dispuse în partea superioară. Cabinele sînt prevăzute cu ferestre de observare etanșe, concepute spre a rezista presiunii. Dotări speciale vor contribui la eficiența și confortul sporit al echipajului. Corpul rezistent al aparatului submers este dublat de un al doilea înveliș, exterior, care îi va asigura calitățile hidrodinamice necesare. Cît privește gabaritul, s-a ținut cont, în afara cerințelor exploatării, de posibilitățile de transport prin mijloace rutiere la punctul de destinație.

Așadar, visul inginerului Iuliu Morariu și al altor promotori ai unei „industrii subacvatice" românești prinde viață. Este, desigur, doar un început, dacă vom considera drept simplu prolog micul batiscaf de la Bicaz. Platforma continentală a Mării Negre, lacurile noastre interioare își așteaptă argonauții.

LIONEL NIȚESCU ■

O DISCIPLINĂ DESPRE CARE SE CUVINE SĂ ŞTIM MAI MULTE:

ERGONOMIA

Interlocutorul nostru, prof. univ. PETRE PUFAN, a absolvit Facultatea de psihologie-pedagogie în 1952. Devine doctor în psihologie în 1964. În prezent, este titularul cursului de psihologie industrială şi ergonomică al Facultăţii de istorie-filozofie a Universităţii din Bucureşti. Autor a peste 50 de studii de specialitate, a publicat mai multe lucrări de amploare, printre care : General şi particular în gîndirea copiilor **(1968)**; Psihologia muncii industriale **(două ediţii — 1968 şi 1978)**; Psihologia experimentală şi statistică **(1968). Este coautor al lucrării** Orientarea şi selecţia profesională, **al** Tratatului de psihologia muncii industriale, **tratat pentru care, împreună cu ceilalţi colaboratori, a obţinut Premiul Vasile Conta ; pentru** Psihologia muncii industriale **a fost onorat cu Premiul Ministerului Educaţiei şi Învăţămîntului pe 1968. Este membru al Partidului Comunist Român.**

— Întrucît mulţi dintre cititorii noştri nu sînt încă bine familiarizaţi cu termenul, v-aş propune, tovarăşe profesor, dacă nu aveţi nimic împotrivă, să începem cu... începutul : adică : ce este ergonomia ?

— Deşi, pînă la ora actuală, nu există o definiţie exactă, unanim acceptată, se poate spune că ergonomia sintetizează cunoştinţele biologice, medicale, psihologice, antropologice şi sociale în corelaţie cu cele tehnice, urmărind adaptarea reciprocă a sistemului om-maşină-mediu, în scopul creşterii producţiei şi productivităţii muncii, a eficienţei în general, concomitent cu asigurarea şi menţinerea sănătăţii omului. Denumirea provine din combinarea a două cuvinte greceşti : **ergon** înseamnă lucru, muncă şi **nomos** înseamnă ştiinţă. Deci, în sensul cel mai larg, ergonomia este studiul multilateral al muncii, sau ştiinţa despre muncă, privită prin prisma sistemului om-maşină-mediu. Se au în vedere relaţiile care există între aceste componente, deoarece produsele muncii sînt realizate prin interacţiunile omului cu uneltele (maşinile). Comportamentul omului care munceşte nu poate fi descris, controlat şi anticipat fără să ne raportăm la maşinile cu care omul lucrează, la mediul fizic şi la organizarea socială în care el îşi desfăşoară munca. Chiar performanţele maşinilor nu pot fi înţelese fără legătura cu performanţele omului.

— Înţeleg, din spusele dv., că ideea de sistem subliniază necesitatea de a studia în mod dialectic, în unitatea lor, relaţiile dintre elementele componente ale acestui complex.

— Întocmai. Fiindcă funcţionarea optimă a sistemului, exprimată prin cantitatea şi calitatea produselor, lipsa rebuturilor, oboseala minimă, numărul de accidente redus etc. nu depinde doar de caracteristicile ideale ale maşinii sau de particularităţile ideale ale omului, ci şi de modul cum se conjugă, cum se îmbină acestea toate în realizarea diferitelor sarcini profesionale. Ţinînd seama de limitele fiecărei componente a sistemului (neajunsurile maşinii şi ale omului care o conduce), trebuie asigurate anumite condiţii pentru ca insuficienţele unei verigi să fie înlăturate prin funcţionalităţile celeilalte. De aceea, nu se poate susţine că o maşină, utilaj, dispozitiv, aparat este bun în sine, ci numai raportîndu-l la activitatea, comportamentul omului care le utilizează, într-un sector sau altul al producţiei, într-o profesiune sau alta.

— Cînd a început ergonomia să se impună atenţiei ? Vorbim pe plan mondial...

— Destul de tîrziu. Aproximativ în primii 15—20 ani ai secolului nostru apare necesitatea studierii ştiinţifice a adaptării uneltelor şi condiţiilor de muncă la caracteristicile anatomice şi fiziologice ale organismului uman. La un nivel elementar, adaptarea muncii la om începe prin amenajarea scaunului de la locul de muncă, în funcţie de particularităţile anatomo-fiziologice ale omului. Amploarea crescîndă pe care au luat-o cercetările de ergonomie a condus la înfiinţarea, abia în anul 1959, a Asociaţiei internaţionale de ergonomie, cu participare preponderent europeană, care a organizat pînă în prezent mai

multe congrese internaționale. In țara noastră, problemele de ergonomie au intrat, de mai bine de 15 ani, în atenția institutelor de cercetare științifică și a catedrelor universitare.

— Am putea vorbi acum de o școală ergonomică românească ?

— Un răspuns e dificil de dat. Trebuie remarcat însă faptul că, în țara noastră, începînd din anul 1967, odată cu înființarea centrului de perfecționare a pregătirii cadrelor de conducere din întreprinderi, datorită măsurilor luate de conducerea partidului, au fost introduse în toate programele de instruire ale acestei instituții lecții de ergonomie aplicată, iar noțiunile de ergonomie dobîndesc o largă circulație nu numai în întreprinderi ci și în unele institute de învățămînt superior, laboratoare de cercetare uzinală, în laboratoare de psihologie aviatică, feroviară și auto. Personal cred totuși că am putea vorbi de o școală de ergonomie românească.

— Ați binevoi să argumentați aceasta prin cîteva exemple mai semnificative de intervenție ergonomică ?

— Vă rog chiar să consemnați : 1) solicitarea funcțională în munca operatoarelor telefoniste ; 2) rezolvarea problemelor și luarea deciziilor în munca la pupitrul de comandă ; 3) aspecte ergonomice ale zgomotului în țesătorie ; 4) caracteristici ale adaptării profesionale în munca repetitivă ; 5) accidentele în activitatea de conducere auto, ca fenomene de dezadaptare în cadrul sistemului om-mașină-mediu ambiant ; 6) ergonomia în aviație și sarcinile medicinei și psihologiei aeronautice. Acestea au constituit, dealtfel, și cîteva dintre titlurile de comunicări prezentate la prima Conferință de ergonomie, ținută în septembrie 1971, la București. La acestea aș dori să adaug realizările remarcabile ale unor laboratoare uzinale, precum cele ale Intreprinderii de piese radio și semiconductori Băneasa, care sînt considerate la ora actuală de mare importanță în angajarea și la repartizarea în posturile de muncă ale confecționerilor ; cele ale laboratoarelor de ergonomie de la Combinatul siderurgic Reșița și Combinatul chimic Făgăraș etc. Evident, există numeroase probleme care încă așteaptă intervențiile ergonomice. Pentru rezolvarea lor este necesară o mai strînsă conlucrare a specialiștilor preocupați de studiul și ameliorarea procesului muncii în diferite întreprinderi și instituții.

— Cum integrați această știință relativ tînără, această interdisciplină, în contextul mai general al revoluției tehnico-științifice contemporane ?

— In condițiile revoluției tehnico-științifice din țara noastră, odată cu creșterea gradului de complexitate a problemelor producției, perfecționarea și fundamentarea organizării și conducerii producției și a muncii pe baze științifice devin condiții principale, adevărate imperative pentru sporirea generală a eficienței economice. Este necesară o permanentă preocupare din partea cadrelor de conducere pentru a se crea condiții de valorificare cît mai eficientă a potențialului fizic și intelectual, a energiei vitale a oamenilor și a se obține maximum de randament, asigurîndu-se în același timp o solicitare normală a indivizilor. Numai în condițiile organizării științifice a muncii este asigurată creșterea continuă a rezultatelor activității umane, potrivit cerințelor dezvoltării ascendente a societății noastre. Organizarea, prin însăși înțelesul ei etimologic, înseamnă armonizare și ea trebuie să se reflecte prin acordul perfect dintre cerințe și posibilități. Aceste cerințe sînt amplu subliniate în documentele programatice ale celui de-al XII-lea Congres al partidului.

— Ce greșeli pot fi corectate și evitate în privința adaptării mașinii la om și invers, adică a omului la mașină ?

— Astăzi studiile ergonomice nu se referă doar la ergonomia locului de muncă, ci și la sistemele complexe care includ numeroși muncitori și utilaje multiple, urmărind fiabilitatea acestor sisteme, adică măsurile ce trebuie avute în vedere la proiectarea, experimentarea, construirea și exploatarea lor, în ideea unei eficiențe maxime. Aceasta este așa-zisa ergonomie proiectivă. Există și o ergonomie corectivă ; ea studiază tocmai greșelile comise în muncă și frecvența lor, procedeele de lucru, echipamentele și utilajele existente, formulează propuneri, dă soluții de remediere a acestora. Intervențiile ergonomice au condus și conduc la ameliorarea sistemelor, printr-un grad înalt de adaptare reciprocă a componentelor umane și materiale, exprimată în rezultate măsurabile : ridicarea nivelului de securitate în muncă, reducerea oboselii, diminuarea timpilor de formare sau adaptare la locul de muncă, ameliorarea fiabilității și mentenabilității sistemului, sporirea confortului etc. Concret, cercetările ergonomice au debutat prin rezolvarea unor cazuri particulare, cum ar fi optimizarea unui vizor utilizat în aviație, a unui cadran de pe tabloul de bord al avionului, greu lizibil, sau a minerului unei manete, prea mic pentru a putea fi manevrat, pentru ca astăzi să se ajungă la studii foarte complexe, ca de pildă activitatea de supraveghere a operatorului în industria automatizată și semiautomatizată, organizarea spațială a semnalelor utilizate la tablourile de comandă în vederea unei detectări corecte și rapide.

— Luminozitatea, culoarea, zgomotul, în general întreaga ambianță a locului de muncă trebuie optimizată, întrucît, știm asta dintotdeauna, influențează asupra productivității, asupra calității. S-a făcut ceva în această privință ?

— Fără doar și poate. Performanțele individului sînt influențate nu numai de factori situaționali sau personali, ci și de condițiile de muncă, de mediul fizic : temperatură, iluminat, zgomot ș.a.m.d.

— In lumina prevederilor documentelor programatice ale celui de-al XII-lea Congres al P.C.R., ce perspective întrevedeți în ce privește dezvoltarea cercetării ergonomice ?

— Sînt perspective mărețe de se deschid în general tuturor științelor și aplicațiilor acestora în cel de-al doilea cincinal al revoluției tehnico-științifice. Ele sînt foarte favorabile dezvoltării economiei noastre și, în același timp, dezvoltării cercetărilor ergonomice. In acest context, consider deosebit de importantă indicația ca cercetarea științifică să devanseze cu cel puțin 5 ani activitatea economică, oferind soluții în devans. Asta înseamnă că și ergonomia proiectivă și cea corectivă vor ocupa locul ce li se cuvine în proiectarea viitoarelor utilaje, în descoperirea, adoptarea și însușirea unor noi procedee tehnologice, în amplasarea viitoarelor obiective industriale și social-culturale. Deceniul 1981—1990 este hotărîtor pentru înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate ; el va fi realmente deceniul științei, tehnologiei, calității și eficienței.

MIHAI STANESCU ■

Antichități în carusel

- Cumpărători naivi și falsuri grosolane
- Regina Cleopatra a avut trei cranii
- Obiecte de artă „vechi" fabricate în ateliere foarte moderne

„La Sotheby, din Londra, au fost scoase în vînzare mai multe mobile rustice normande", anunță **Musé de l'Art.** „O mulțime de porțelanuri și faianțe, provenind din principalele manufacturi", ne informează **L'Empreinte**, au fost vîndute la Hotel Druot. „La Hotel des Chevau — Legèra din Versailles au fost vîndute, la o licitație de artă, mobile și bronzuri din secolul al XVIII-lea", vestește publicația artistică **Beaux Arts.** Anunțuri de felul acestora întîlnim, în diverse alte publicații de artă, care ne informează despre scoaterea la licitații, în sălile hotelului Druot, ale palatului Salliera, ale lui Trianon Palace sau ale lui Rameau — ca să nu cităm decît pe cele mai importante —, a felurite obiecte de artă vechi: tablouri, mobile, cristaluri, porțelanuri. Și tot așa la Londra, la New York, la Milano și alte mari orașe europene, reputate ca centre ale artei, moderne și vechi, sute și sute de licitații adună, amatori și negustori, în jurul unor colecții de obiecte de artă și de mobilier, covoare, monete și cîte altele.

Să existe oare chiar atît de multe obiecte vechi? Firește! Au existat doar și există încă și acum pasionații colecționari — Paul Guillame, care a știut, în decursul vieții, să-și alcătuiască o prestigioasă colecție de obiecte aparținînd artei negre, miliardarul egiptean Adda, care deținea un ansamblu extraordinar de tablouri ale maeștrilor vechi, bronzuri, porțelanuri chinezești, Elancan, H. Gautier, Hamilton, colecționari de porțelanuri vechi, americanul Frick, din New York, italianul Bargello, din Florența, mari colecționari de bronzuri — oameni care, dispunînd de importante mijloace financiare și avînd un gust ales și o deosebită competență, au putut să achiziționeze obiecte vechi de reală valoare artistică, alcătuindu-și colecții celebre, multe dintre ele, în lumea întreagă. Dar pe lîngă aceste autentice obiecte vechi de artă, cîte falsuri! Cărora le cad victime, **atîția și atîția naivi, atîția și atîția snobi!**

Mai putem crede oare că, în ciuda incendiilor, a prafului, a timpului, mai pot exista atîtea lucruri vechi aproape intacte? Himerici colecționari! Dacă s-ar gîndi numai o singură clipă la acest lucru, dacă și-ar da seama cît e de ridicolă propunerea atîtor anticari, care, în modul cel mai serios din lume se oferă să le vîndă mobile gotice, desigur, n-ar mai călca niciodată pragul unui magazin de antichități. Ce-ar mai fi rămas din picturile vechilor biserici gotice, dacă n-ar fi fost mereu reparate și înlocuite? Ce-ar putea rămîne dintr-un dulap, un fotoliu sau un scaun din secolul al XI-lea sau al XII-lea, dacă n-ar fi fost păstrate într-un muzeu?

Beneficiile fabuloase care se realizează în negoțul de antichități, cu totul neproporționale atît în ce privește capitalurile angajate, cît și munca — exercită o atracție atît de irezistibilă asupra unei sumedenii de inși lipsiți de orice scrupule și de orice pricepere, încît falsurile continuă și vor continua să abunde pe piața antichităților.

— SNOBISMUL, MOTORUL COMERȚULUI DE ANTICHITĂȚI —

Toate aceste „antichități", care n-au nimic antic în ele afară de denumirea pe care i-o dă negustorul, nu s-ar putea vinde, dacă n-ar exista snobismul. Dealtfel, așa s-au întîmplat lucrurile de cînd lumea! Vă amintiți cumva de romanul lui Oliver Goldsmith **Vicarul din Wakefield,** care a încîntat atît de mult copilăria noastră! Acolo, George, fiul cel mare al doctorului Primerose, povestește **cum, în**

peregrinările lui, se întîlnește la Paris cu un alt văr de-al lui. Din vorbă în vorbă, acesta îi face cunoscut că în momentul acela se ocupa cu strîngerea diferitelor antichități pentru nu știu care gentilom din Londra, care cîștigase de curînd o mare avere și un deosebit gust. Mirat că vărul său a devenit un cunoscător atît de bun în această artă, cînd el însuși îl încredințase, în mai multe rînduri, că habar n-are de așa ceva, George îl întreabă cum de a reușit atît de repede să se priceapă atît de bine în antichități. „Nimic mai ușor, îl încredințează acesta. Toată taina stă în două reguli : una, să faci totdeauna observații că tabloul ar fi fost mai bun dacă pictorul și-ar fi dat mai multă osteneală și, alta, de a lăuda operele lui Perugino (pictor italian, unul din maiștrii lui Rafael, foarte apreciat atunci). Gentilomii noștri sînt atît de proști, că nu știu să-și deosebească mîna lor dreaptă de cea stîngă".

Deși s-au scurs două veacuri de la această conversație, nimic nu s-a schimbat de atunci în materie de antichități. Căci de-a lungul veacurilor și a meridianelor, snobismul, ca și prostia — cu care, dealtfel, face casă bună — sînt incomensurabile !

— BIBLIOTECA LUI CANTEMIR VODA RATACITĂ ÎN... CASA UNUI AVOCAT —

Am cunoscut cu ani în urmă — era prin preajma declanșării ultimului război mondial — un astfel de snob, pe care îl vom numi **P.** Era un avocat cu renume, care parvenise la o situație destul de însemnată și care, tocmai datorită acestui lucru, nu respecta nimic și încă și mai puțin banii altora. Văzînd în casele pe care le frecventa tablouri și cărți, își cumpărase tablouri cu ghiotura, ca să împodobească pereții, și o bibliotecă, fiindcă se asorta de minune cu tapetul odăii. Desigur, pînă a nu fi devenit un mare avocat, cu **safe** la bancă și participații la diverse societăți industriale, nu călcase niciodată în vreo expoziție de pictură și mai puțin încă într-un muzeu, iar în librării nu intra niciodată, fiindcă „n-avea timp". Așa încît n-ar fi putut face nici o deosebire între un Grigorescu și un Pan Ioanid oarecare, iar cunoștințele lui literare se mărgineau la vagi reminiscențe din lecțiile de limba română căpătate în liceu : atît și nimic mai mult ! Aceasta nu l-a împiedicat însă să cumpere tablouri și cărți. Și fiindcă era snob — căci doar cultură n-avea — și voia să fie modern cu orice preț, pereții casei lui erau plini de tot ceea ce creierii bolnavi și mințile delirante ale pictorilor din **Mittel-Europa** putuseră crea mai abracadabrant, bestial, oribil, obscen și fără sens. S-ar fi spus că pe pereții casei lui își dase întîlnire o lume de nebuni. Se vedeau capete enorme, răsucite ca niște spirale, geometrii colorate multicolor, microbi de boli infecțioase măriți de mii de ori, erau operele unor pictori, marinari, coafori, surdo-muți și tot ce poftiți, aparținînd tuturor națiunilor și constituind o adevărată internațională a demenței. Din snobism, însă, P. ajunsese să se convingă singur și pe cei din juru-i, că tablourile lui sînt adevărate capodopere și că lumea îl invidiază chiar pentru ele.

Vă închipuiți, deci, cît de lesne i-a fost unuia din acești negustori de așa-zise „antichități" să-i vîndă o bibliotecă oribilă și de prost gust, ca aparținînd lui Dimitrie Cantemir ! Nu trebuie să mai adaug că posesorul acestei biblioteci, pe ale căror colțuri stăteau sculptate în lemn o Minervă și un Timp — banale și plate sculpturi de duzină — era convins de autenticitatea bibliotecii lui, cu care se și lăuda în dreapta și-n stînga. Dealtfel, biblioteca nu conținea decît ediții de lux, legate în piele de vițel.

Dar, într-o zi, întîmplarea a făcut să mă aflu singur în biroul lui, unde trona, masivă și ridicolă „biblioteca lui Cantemir Vodă" ; am vrut să răsfoiesc o carte : era netăiată. Am răsfoit încă multe altele : toate erau netăiate. Cînd P. se întoarse, mă surprinse stînd uluit în fața bibliotecii lui. A, spuse el zîmbind, te-oi fi mirînd că nici o carte de-a mea nu-i tăiată ? ! Prostii, dragă, eu n-am timp să citesc ! Biblioteca nu-i pentru mine, e pentru lume ! Pentru clientelă ! Ce dracu, un om ca mine trebuie să aibă doar o bibliotecă ! Și eu am încă pe aceea a lui Cantemir Vodă !"

Este, deci, lesne de înțeles că unui asemenea snob orice negustor de antichități îi putea vinde, fără nici o greutate, cel mai banal vas, drept un autentic recipient hitit, găsit, nu de mult, cu ocazia unor săpături făcute la Bogzan-Köi... Căci el era frate bun cu snobul de la Paris, căruia un anticar, care pretindea că posedă craniul reginei Cleopatra, i-a scos trei cranii de diverse dimensiuni, spunîndu-i, foarte convins : Acesta-i craniul Cleopatrei cînd era copilă, acesta, cînd a ajuns regină, și ultimul, după ce a murit."

— UN EXPERT CARE SE PRICEPE „BINE" ÎN ARTĂ —

Tot prin vremea aceea, un distins intelectual, îl vom numi **Z.** mare amator de artă, care avea o casă minunată, plină de amintiri scumpe și de obiecte realmente de mare valoare, moare pe neașteptate, lăsînd o situație financiară foarte încurcată. Silită să vîndă casa cu tot ce cuprindea ea, văduva chemă cîțiva experți și anticari, care cad de acord cu creditorii și se însărcinează cu vînzarea obiectelor. Vînzarea începu și amatorii nu lipseau. M.R., un prieten de-al lui Z., remarcă, între altele, un frumos Delacroix, pe care voia să-l cumpere. Expertul îi spuse însă că tabloul nu era decît o copie, căci Z., avînd nevoie urgentă de bani, vînduse originalul și-l înlocuise prin acel tablou. Lucrarea fu totuși cumpărată de unul din numeroșii negustori, cu suma de 35 000 lei, căci tabloul fu vîndut drept original. Anticarul revîndu imediat tabloul unui îmbogățit de război, care voia să treacă drept un Mecena al artei, cu frumușica sumă de 150 000 lei. Odiseea acestui tablou, care devenea o copie sau redevenea original, pentru nevoile cauzei, e plină de învățăminte... Tabloul acesta a făcut înconjurul cîtorva magazine și, în cele din urmă, a intrat în mîinile unui adevărat cunoscător, G.R., pentru suma de 200 000 lei. În realitate, acest Delacroix era o copie litografiată, făcută de Van Gogh, dar anticarii și marii experți, prin mîna cărora trecuse, habar n-aveau !...

A fost scos din țară în timpul războiului — familia care îl deținea a părăsit atunci țara, plecînd în Franța, unde s-a și stabilit —, a fost apoi vîndut. El a trecut prin mai multe mîini, ajungînd pînă la urmă în cele ale unui mare colecționar francez, Gus-

tave Fayet. Ei bine, acest tablou, vîndut prin 1930, de niște incompetenți cu suma inițială de 35 000 lei, a fost adjudecat, nu de mult, la o licitație ținută la Londra pentru suma de 40 000 lire. Vă puteți, deci, da bine seama, cred, doar din acest exemplu, de competența acestor așa-ziși experți!

— UN MECENA AL ARTIȘTILOR, NEGUSTOR DE TABLOURI VECHI —

Dar iată un alt caz, de astădată tot atît de ridicol sau, dacă vreți, tot atît de tragic. Un oarecare S.V. reuși să facă — așa cum se spunea pe atunci în lumea burgheză — „o căsătorie strălucită": adică să ia un seif bine garnisit, o moșie mare cît o provincie, niște căsoaie și, bineînțeles, pe deasupra, și o fată, care era mult mai puțin interesantă decît toate bunurile pe care proaspătul ginere le primise drept zestre. Cum nu avea nici un titlu, S.V. căută să-și făurească unul de glorie. Dar nu știa pe ce drum să apuce. Atunci, un prieten, care era și interesat, îi sugeră ideea să facă pe Mecena artiștilor. Zis și făcut!

Așa începu S.V. să cumpere, în dreapta și-n stînga, fără nici un fel de pricepere, fel de fel de obiecte zise de artă. Unde i se semnala ceva de seamă, un tablou vechi, o mobilă veche, el alerga imediat s-o cumpere. Și nu cu puțini bani! Dar într-o zi, se produce imposibilul. În urma unei speculații nefericite la bursă, S.V. pierde totul. Nu-i mai rămîneau decît tablourile și mobilele care, în ochii lui, reprezentau o avere încă destul de însemnată. Vînzîndu-le, ar fi putut să-și refacă viața. Cum nu-i mai rămînea nimic altceva de făcut, el anunță, cu multă părere de rău, că își vinde colecția de tablouri și mobile vechi. Dar, înainte de a efectua vînzarea, chemă un expert, ca să-i prețuiască, la justa valoare, colecția. Ce deziluzie! Tablourile, mobilele, pe care el și le închipuise, în naivitatea și prostia lui, drept originale, capodopere ale maeștrilor epocilor respective, și-i fuseseră vîndute ca atare de diverși negustori de antichități, nu erau decît niște copii grosolane. În cel mai fericit caz valorau cîteva biete mii de lei! Totuși, trebuia să-și plătească creditorii. Atunci, lăsînd deoparte părerea expertului, hotărî vînzarea. A fost el un mare naiv, dar se vor mai găsi cu siguranță destul de mulți alții!

Și n-a greșit: vînzarea a avut un succes deplin și i-a dat posibilitatea lui S.V. să-și achite pînă la ultimul ban datoriile, ba să-i mai rămînă și un cîștig destul de frumușel! Viitorul îi surîdea și atunci se stabili și el — ce altceva se putea stabili? —, negustor de antichități. Iar cum în lumea relațiilor lui trecea un bun cunoscător în ale artei, clientela se formă repede și afacerile mergeau strună.

— CUM SE FABRICĂ „ANTICHITĂȚILE" —

Dar bine, veți întreba dv., cum se poate ca un obiect care nu e vechi să fie luat astfel și vîndut uneori cu o sumă destul de apreciabilă? Există destule mijloace ca obiectele fabricate uneori chiar în atelierele din spatele magazinelor de „antichități", să capete aparența de lucruri vechi. De pildă, cu ajutorul zemei de bălegar, un lemn nou de tot, capătă tonul pe care îl au obiectele învechite, iar cîteva găuri făcute cu acele imită perfect găurile cariilor și ale uzurii timpului. Iar statuile, cu ajutorul unor patine, iau de asemeni înfățișări de statui vechi. Deci, negustorii și fabricanții de antichități, ținînd seama că toate aceste trucaje sînt foarte lesne de realizat, pe cît de greu de recunoscut, n-au nici un motiv să renunțe la fabricarea obiectelor de artă „vechi".

La Paris, cu ani de zile în urmă, a făcut mare scandal, descoperirea unei scandaloase afaceri cu antichități. O doamnă Jeanne de Malan, foarte cunoscută în lumea aristocratică, publica în ziare cîte un anunț, prin care făcea cunoscut că, din cauza plecării, e silită să-și vîndă toate mobilele, prețioase și vechi, sau de oarecare valoare. Comedia aceasta se juca în fața fiecărui client, care își închipuia că a descoperit, în sfîrșit, „pasărea rară", cînd, în realitate, nu cumpăra decît dintr-un simplu magazin, camuflat ca un apartament al unei doamne din lumea mare.

Într-adevăr, ce altceva mai bun putea face respectabila doamnă Jeanne de Malan — al cărei nume figurează în paginile almanahului Gotta și ai cărei strămoși au participat la Cruciade — decît să-și vîndă niște mobile fără nici o valoare, dar pe care o patină, inteligent aplicată, le făcea să pară vechi, pe un preț destul de frumușel și să repete de cîte ori i se ivea prilejul această operație. Cînd trucul n-a mai prins la Paris, doamna de Malan pleca în provincie, unde negustorul de antichități avea grijă să-i mobileze, din timp, o casă veche. Și astfel, negoțul de așa-zise antichități continua...

N-am mai termina înșirînd toate aceste istorii, totdeauna asemănătoare și, totuși, totdeauna noi, în orice caz totdeauna tot așa de deplorabile, fiindcă ele sînt triumful și-reteniei asupra naivității cumpărătorilor.

În sfîrșit, pentru a termina această scurtă incursiune în lumea anticarilor, voi povesti următoarea amuzantă, dar veridică întîmplare trăită de un negustor de tablouri și obiecte de artă, pe care o relatează Maurice Garçon, în ale sale **Povestiri curioase.** Dragul meu, spuse acesta într-o zi unui prieten, am făcut o afacere minunată! Cam riscantă, dar bună. Știi că în materie de obiecte de artă eu sînt omul de încredere al lui... (aici, numele unui mare industriaș). Orice cumpărătură se face numai prin mine și tipul are o încredere oarbă în mine. L-am făcut să cumpere o grămadă de lucruri — fie vorba între noi, mai mult proaste decît bune — de pe urma cărora am cîștigat o groază de bani... Dar luna trecută, un concurent al meu, L., care urmărește de mult să-mi ia locul, s-a apucat să-i spună că unul din tablourile pe care l-am pus să-l cumpere e fals — ceea ce-i adevărat. Văzînd că pierd bunătate de cîștig, știi ce-am făcut? Am jucat totul pe o carte. M-am dus la galeria Ambroise și am găsit o frumusețe de Rousseau, cu prețul de 40 000 de franci. L-am luat cu 34 000 pe care i-am plătit imediat și l-am pus pe directorul galeriei să i-l vîndă clientului meu cu 6 000. Treaba s-a făcut. Îți închipui bucuria lui cînd, după ce a pus să-i expertizeze, a văzut că a pus mîna pe un adevărat Rousseau cu 6000 de franci! Acum are și mai multă încredere în mine. A fost cam periculoasă lovitura, dar am reușit din plin! Mi-am făcut suma!"

PAUL B. MARIAN

REMEMBER

1859 —
Străbunicii Urzicii

Începuturile presei satirice din țara noastră sînt legate de numele lui Nicolae T. Orășanu, poet și publicist, născut la Craiova, în anul 1833. Cel dintîi periodic scos de el a fost **Țînțarul**, care a apărut la București de la 28 februarie și pînă la 17 august 1859. Prin scrisul său, Orășanu a satirizat moravurile politice instaurate la noi în a doua jumătate a secolului trecut — mai ales în timpul regalității. **Țînțarul** fiind suspendat de cenzură, Orășanu scoate în continuare alte reviste: **Spiriduș** și **Nichipercea**, dar și acestea vor suferi rigorile legilor. Temerarul umorist nu se lasă însă bătut și editează mereu reviste — aceleași, în fond, dar cu alte titluri. În felul acesta neînvinsul **Nichipercea** a apărut două decenii întregi — din 1859, pînă în 1879, avînd, pe rînd, titlurile: **Coarnele lui Nichipercea, Coada lui Nichipercea, Ochiul dracului, Arțagul dracului, Codița dracului, Ghiarele dracului** și altele.

1859 —
Elogiu Domnitorului

Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza — la Iași și la București — ca domn al Țării Românești și al Moldovei a avut un mare ecou, atît în țară, cît și peste hotare. Dintre publicațiile străine, revista **L'Illustration** de la Paris a răspîndit în Europa cel mai elogios articol scris cu ocazia alegerii primului domnitor al Țărilor Române — „Le Prince Couza, hospodar de la Moldavie et de la Valachie". Cîteva rînduri din acest articol: „Sînt vreo două zeci și cinci de ani de cînd un tînăr moldovean, purtînd un nume necunoscut, venea la Paris ca să studieze. Astăzi numele lui strălucește de un imens renume. El a mers în fruntea națiunii române, care se ridică printr-un sublim efort. Născut în anul 1820, la Galați, dintr-o familie pur românească — una dintre

cele mai vechi și mai onorate. Cine l-a cunoscut îl elogiază pentru firea sa deschisă, de om amabil, fermecător. Alexandru I a fost obiectul unei manifestări naționale care i-a făcut glorie. Numele său se leagă de o foarte frumoasă mișcare politică din secolul nostru. Și înțelepciunea sa în guvernare asigură românilor destinul cuvenit curajului și inteligenței lor". Ce se mai poate adăuga oare acestor binemeritate laude făcute de străini marelui luptător pentru cauza unirii poporului?

1856 —
Marele plug cu vîrtej

Cea dintîi „mașină" de arat a fost marele plug cu vîrtej, introdus la noi în anul 1856, în județul Teleorman. Utilajul acesta, numit, pretențios mașină, era format din plugul propriu-zis, cu un cuțit, și din două vîrtejuri instalate de o parte și de alta a fîșiei de pămînt ce trebuia desțelenită. Vîrtejurile erau montate pe cîte patru roți, pe șine fixate provizoriu din loc în loc. Cînd plugul era pus „în linie", cei doi cai de la unul din vîrtejuri învîrteau toba pe care se înfășura sîrma legată de plug, astfel că acesta înainta încet, răsturnînd brazdele.

REMEMBER

1829 — Primul nostru ziar

În programul Societății Literare Românești, înființată la 1827, se prevedea și „fondarea de ziare și gazete în limba română". Pentru realizarea acestui deziderat, Ion Heliade-Rădulescu își va asuma o nouă activitate — ziaristica, începînd din anul 1829, cînd, ajutat de Dinicu Golescu, va edita primul ziar în limba țării: **Curierul Românesc.** Primul număr a apărut la 8/20 aprilie 1829, continuînd apoi săptămînal și bisăptămînal. Cu unele întreruperi, **Curierul Românesc** a apărut pînă la data de 12 decembrie 1859. Ce cuprindea primul număr? Un articol editorial privind istoricul ziarului în lume; înștiințări din lăuntru; înștiințări din afară; informații despre

mezaturi, plecări și sosiri de demnitari la București; știri noi de peste hotare, cum ar fi cele privind „lucrarea pămîntului, care merge înainte cu mare spor".

1829 — Albina lui Asachi

Urmînd exemplul lui Heliade, alt mare cărturar al vremii, moldoveanul Gheorghe Asachi avea să scoată la Iași, la 1/13 iunie 1829, **Albina românească** — „gazetă politico-literară". La început, acest ziar a apărut cu titlul litografiat, însoțit de o vinietă reprezentînd o albină, o liră, un trident, lauri și un moto: „Este Albinei dor și lege / Din flori miere a culege". După o existență îndelungată, de aproape trei decenii, **Albina româ-**

nească și-a schimbat numele, devenind, la 9 ianuarie 1850, **Gazeta de Moldova.** Articolul editorial din primul număr: „Înalta Ocîrmuire au binevoit a da voie să se tipărească în Eși Gazeta Românească. Dl. Aga Asaki însărcinîndu-se cu direcția acestui lucru (...).

1831 - PRIMELE REGULAMENTE MILITARE

În primăvara anului 1831, cînd trecuseră numai cîteva luni de la înființarea primelor patru regimente românești (trei în Țara Românească și unul în Moldova), au apărut și au fost date în folosință cele dintîi regulamente militare cunoscute la noi: **Regulamentul ostășesc pentru Miliția pămîntească a Prințipatului Valahiei** (București, 1831, nouă volume) și apoi: **Pentru a cavaleriei slujbă de front — ostășesc regulament"** (București, 1832, două volume). În 1845 apare în Moldova **Manualul lăncierului din escadronul Prințipatului Moldaviei.** Acest manual arată ce se cuvine unui lăncier: „sabie, pistol cu alămuri, lance, cremene pentru pistol; iar ca hrană: 300 dramuri făină de păpușoi, 125 dramuri carne de vacă, 100 dramuri curechi, 25 dramuri de oloi".

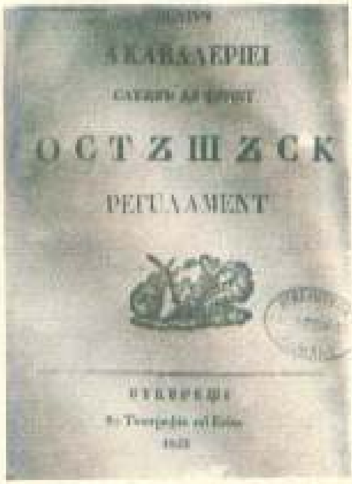

1831 — PRIMUL RECENSĂMÎNT

În arhivele noastre se află și o **Tabelă statistică asupra recensămîntului populației din București,** care poartă data de 31 decembrie 1831. Din această tabelă — primul recensămînt întreprins în Capitală — aflăm date interesante cu privire la starea orașului de acum o sută și cincizeci de ani. Numărul locuitorilor: 58 794 (13 065 de familii), dintre care 30 806 bărbați și 27 988 femei. Mai sînt încă 10 000—12 000 flotanți, deci, în total, circa 70 000 de „suflete". Recensămîntul fiind făcut pe tagme (clase sociale), s-au găsit: 2 601 suflete în tagma boierească, 2 190 slugi boierești, 3 306 țigani boierești, 46 404 suflete din tagma tîrgoveților, 1 450 preoți. Cele cinci sectoare ale orașului (Galben, Roșu, Negru, Albastru, Verde) au, în total, 78 de străzi. Industria este menționată cu: 15 mori (7 mînate de apă și 8 cu cai), 100 de „fabrici" de tot felul: 64 tăbăcării, 9 velnițe, 8 de ulei, 5 de mătase, 1 de lînă, 1 de ciorapi, 1 de batiste, 1 de tulpane, 1 de pălării, 1 de pînză, 2 de luminări, 2 de săpun prost, adică de rufe, 2 tipografii, 1 litografie. În grajdurile și cotețele gospodăriilor sînt recenzați: 3 697 de cai, 1 885 de boi, 492 de vaci, 1 037 de oi și 1 055 de porci.

1837 — PENTRU BOLNAVII DE TOT FELUL

Dacă cercetăm documentele vremii constatăm că inițiativa construirii Spitalului Brâncovenesc din București a aparținut dumneaei, Safta, văduva marelui ban Grigore Brâncoveanu, care a dorit „să dea spre folos bolnavilor de tot felul, de orice nație, stare și religie, fie bărbați, fie femei, acest lăcaș cu șase odăi mari, un salon lung de cinci stinjeni, două odăi cu putini și o clădire aparte pentru bucătărie". Spitalul și-a deschis porțile la 14 octombrie 1837, avînd „un doctor, un hirurg, un ipohirurg, un preot, o ingrijitoare de rufe și un bărbier". În regulamentul de funcționare găsim și îndatoririle medicului: „să caute bolnavii cu toată silința și să-i viziteze de două ori pe zi, dimineața și pă seară". Bilanțul activității din anul 1840, cînd spitalul se mărise: „bolnavi ingrijiți: 85 cu fierbințeli, 86 cu injunghieri în osebite părți ale corpului, 14 cu reumatismuri, 11 cu încuietori de ud, 65 cu răniri și striviri, 595 cu felurimi de patimi — total 856".

1831 — Arhivele Statului

Urmînd prevederile Regulamentului Organic, la 1 mai 1831 s-au înființat Arhivele Statului, la București, iar în ianuarie 1832 la Iași. Noul „ram de dregătorie" avea sarcina „să păstreze arhivele statului, care meritarisește toată luarea aminte a stăpînirii". Instituțiile și-au început activitatea — și la București și la Iași — cu cîte șase salariați: un șef, un subșef, doi scriitori și două slugi. Cel dintîi arhivar al statului, la București, a fost căminarul Iordache Rasti, iar la Iași, Gheorghe Asachi. Odată înființate, instituțiile încep adunarea actelor existente în posesia mănăstirilor, breslelor, a diferitelor organe de stat, la dregătorii, la moșnenii, răzeșii, precum și cele rămase de la vechile domnii (anafore, hrisoave, hatișerifuri, porunci domnești). La Arhivele Statului din București au mai funcționat, cu titlul de conducători: Ion Heliade-Rădulescu (1843—1848), Grigore Alexandrescu (1849—1854); iar la Iași: Vasile Alecsandri (1850—1853), Gh. Sion (1855—1856), Teodor Codrescu (1856). Cu titlul de directori generali ai ambelor instituții au funcționat, între alții: Cezar Bolliac (1864—1866), Constantin Aricescu (1869—1870), B. P. Hașdeu (1876—1900).

1839 — UN BANCHET

Curierul românesc ne anunță că joi, 12 ianuarie 1839, „tipografii au avut un banchet sau ospăț mare de șaizeci de servițe, la care au fost poftite și alte persoane. Acest ospăț a fost o adunare de veselie fabricărească". Banchetul cu cele 60 de tacîmuri fusese organizat la București de fruntașii tipografi, care au ținut să închine paharele „în sănătatea tuturor minuitorilor de litere, poftindu-le să-i vadă învredniciți de a se face stăpîni pe tipografii, și să aibă trebuință nația de a face atîtea tipografii cîți ucenici și lucrători meșteri se află astăzi în tipografiile în ființă".

1847 — Focul cel mare

Sînt cunoscute cel puțin zece focuri mari care au pustiit orașul București în veacul trecut. Cel mai catastrofal s-a produs la 23 martie 1847. Îl găsim menționat, cu multe amănunte, în ziarele timpului, în cîntecele populare, în scrisorile lui Anton Pann și în stampele unor artiști. „Focul de la '47", cum i-a rămas numele, a fost provocat de un copil care a tras cu un pistol cu pulbere și cîlți în acoperișul de șindrilă al unei case. Vîlvătaia care s-a încins a mistuit, într-o noapte și o zi: 636 de case, 1 142 de prăvălii, 10 hanuri, 12 biserici — aria incendiului cuprinzînd mai multe cartiere, din centru și pînă dincolo de actualul Foișor de foc. Spune Anton Pann într-o poezie a sa: „Vai ce vedere / Ce grozăvie / Ce bici de pară / Ce jale mare, de sărăcie / Căzut deodată pe București".

HERSCHEL COZINE

MIROS DE DIAMANTE

Traducere și adaptare de Iosif Vianu

Cind am deschis ușa și m-am pomenit în nas cu țeava unui 38, mi-am dat seama că ziua nu va fi deloc obișnuită. „Ah, e un pistol cu apă" — mi-am zis, fiindcă, după părerea mea, cu un pic de umor orice situație poate fi mai ușor suportată. Dar individul care ținea pistolul în mînă nu avea deloc simțul umorului. „Gura" ! — se răsti el, făcînd un gest semnificativ cu acel 38, ceea ce urma să-mi demonstreze că, de data asta, umorul nu era prea indicat. Bărbatul nu părea a fi o capodoperă a naturii. Numai ochii îi funcționau fără greșeală ; restul putea fi obiect de studiu și pentru cineva ce nu avea legături cu medicina. Așadar, avea un nas mult strîmbat spre stînga, buze groase, iar capul îi era lipit de corp. Așa l-am și botezat în gînd : „Fără gît". Ceva era totuși prețios la el și anume inelul de pe deget, cu un diamant ce ar fi amuzat-o chiar și pe Liz Taylor. Și vă rog să mă credeți, la diamante mă pricep puțin.

„Sînteți Blake Gardner ?". Era o afirmație, nu o întrebare. Am încuviințat.

„Luați-vă paltonul și veniți cu mine !"

„Și eu, care vroiam să văd **Charlies Engel** la televizor ? ! Ei, nu-i nimic, o să se mai reia. Dar, vă rog, luați obiectul ăsta din fața mea că fac alergie la pistoale".

Fața lui Fără gît deveni stacojie. „Lasă bancurile ! Valea ! Șefului nu-i place să aștepte !" Mai de voie, mai de nevoie și sprijinit îndeaproape, am ieșit împreună în stradă unde aștepta un Chevrolet negru. La volan era un individ care se distra curățîndu-și dinții cu o scobitoare. Dar înainte de a-mi putea fixa în memorie figura acestuia, am fost împins pe bancheta din spate a mașinii, unde mi se legară ochii cu o cîrpă neagră. Apoi mi se legară și mîinile, după care automobilul porni în trombă. Încercai să memorizez întoarcerile spre stînga și dreapta. Oricum, merita osteneala, întrucît, așa cum am citit și văzut la cinema, au fost cazuri cînd, reușind să rețină unele elemente importante, diverse persoane răpite au putut reconstitui cu aproximație drumul parcurs. Aș fi vrut, desigur, să pun unele întrebări, dar îmi imaginam răspunsurile lui Fără gît. Și atunci, pentru a nu mă plictisi, am început să mă gîndesc la dama care nu demult se mutase în apartamentul vecin. Poezie în mișcare... O întîlnisem o singură dată în hol. Purta o fustă mini din care ieșeau o pereche de picioare, o pereche de picioare... Și peste o talie de viespe avea... Și avea un parfum micuța, de cel puțin o sută de dolari flaconul. Parfumul unei flori necunoscute, amestecat cu mirosul de mosc. Sexy, ce mai ! De cel puțin douăsprezece ori am vrut să bat la ușa ei. Dar am rămas în faza încercărilor... ce păcat!

Nu cred că am depășit un sfert de oră de la plecare, cînd mașina viră din nou la stînga, apoi opri. Cineva deschise ușa. Am fost împins cu violență în stradă, apoi tîrît într-un fel de hol și de aici într-un lift. Încercai să număr etajele, aparent fără motiv. Apoi am fost din nou împins într-un apartament unde, în sfîrșit, mi se dezlegară mîinile. „Scoateți-i legătura de la ochi", spuse o voce de bărbat. Lumina mă orbi. Cînd îmi obișnuii ochii, văzui un bărbat de vreo cincizeci de ani, șezînd la o masă, în fața mea. O față ca o fotografie de pașaport. Să

fugi de ea. Îmi zîmbi rece.

„Deci, dumneavoastră sînteți Blake Gardner".

„Eu sînt. Și dumneavoastră ? Și ce dracu vreți de la mine" ? Deodată am simțit pumnul lui Fără gît în coaste. Individul de la masă nu avea păr, așa că-i voi spune „Chelosu'".

„Cine sînt eu n-are importanță !" Mă uitai prin cameră. Mică. Mobilă cam puțină. Singura fereastră era acoperită cu o perdea groasă, care arăta ca o pătură luată dintr-un grajd. Pe pereți nici o fotografie. Nu știu de ce, dar avui brusc senzația că aș mai fi fost prin părțile astea. „Sînteți șlefuitor de diamante, Gardner. Și așa cum am auzit, unul din cei mai buni din țară".

„Mii de mulțumiri pentru compliment !"

„Fără bancuri. Dacă veți colabora cu noi, nu vi se va întîmpla nimic".

„Okay".

Puse pe masă o cutie cenușie de metal.

„Deschideți-o" — zise el. Ridic capacul. Văd o altă cutie, plată, din catifea. O deschid și înlemnesc. Recunosc imediat colierul din fața ochilor : „Diamantul Van-Metre !" Gîndurile mi se învălmășesc. Cazul privind spargerea și furtul diamantului Van-Metre, de acum trei zile, făcuse mare vîlvă. Privindu-l, uitai unde mă aflu. Scot o lupă din buzunar și mi-o fixez în ochiul drept. Strecor colierul printre degete, mîngîindu-l cu venerație. Diamantul Van-Metre și alte cîteva sute de diamante mai mici, toate frumoase și scumpe, mi se preling printre degete. Cel mai mare avea cel puțin o sută cincizeci de carate perfecte.

„Specialistul meu în diamante nu mai lucrează pentru mine. El a încercat să fie mai rapid decît un glonte și n-a reușit" — zise Chelosu'. Și continuă, cu același glas monoton : „Prin urmare avem nevoie de ajutorul dumneavoastră".

„Ce fel de ajutor ?" — întreb prevăzător.

„Să tăiați piatra cea mare în cel puțin jumătate de duzină de pietre mici" !

„Să tai ce... ??"

Îmi opri întrebarea cu mîna sa gravă : „Diamantul Van-Metre este mult prea cunoscut, din care cauză nu poate fi vîndut. Sau, în cazul cel mai bun, pentru o zecime din valoarea lui". Își aprinse o țigară și continuă. „Dar în pietre mici cred că s-ar putea obține cel puțin un milion de dolari". „Nu veți obține nimic. Nici un cent nu veți primi pe ele, nici un cent". Subit Chelosu' se ridică în picioare. „Ce înseamnă asta, Gardner ?"

„Înseamnă că acest colier e un fals. O imitație foarte bună de diamante, dar totuși, o imitație !"

„Imposibil ! Ce te face să-mi torni minciuni ?"

„Vă îndoiți de cuvîntul unui specialist ? Acest colier a fost lucrat la cererea lui Van-Metre, de către Henri, unul din cei mai buni specialiști din meseria noastră. Îi cunosc stilul. Avea ceva cu asigurările. Adevăratul „Van-Metre" nu a fost încă purtat".

„Și cum se face că dumneata știi așa de multe despre Van-Metre" ?

„Noi, șlefuitorii de diamante trăim într-o lume mică. Între noi nu există taine. Și dacă vreți să știți de ce această imitație a fost depusă spre păstrare într-un seif blindat, vă spun că și acest obiect valorează o sută de mii de dolari. Henri nu este deloc ieftin".

„Și unde este colierul adevărat ?"

„Ați căutat sub saltea ?"

Simt din nou în coaste pumnul lui Fără gît. Dar Chelosu' îi face semn negativ cu capul.

„Am să ascult și opinia unui alt specialist și dacă, totuși, este adevăratul Van-Metre, poți să te consideri un om mort !"

„Odată trebuie să murim cu toții. Dar lăsați-mă să spun adevărul sau, dacă vreți, am să tai imitația Van-Metre. La prima tăietură se va sparge în mii de bucăți. Ceea ce, de fapt, m-ar bucura. Aș fi fost nenorocit să fiu obligat să distrug adevăratul Van-Metre!" Chelosu' începu să înjure, apoi izbucni. „Ia individul de aici Adam !"

„Ce să fac cu el, șefule ?"

Întrebarea nu-mi plăcu deloc și așteptam cu sufletul la gură răspunsul. „Du-l înapoi, acasă. Poate vom mai avea nevoie de el. Și nu face prostii".

Din nou mi se puse legătura la ochi, dar nu mi se mai legară mîinile. Iar am început să număr și să adulmec. Și deodată realizai unde am fost ! Întoarcerea a fost mai scurtă. După nici cinci minute, Chevroletul opri. Am fost împins în stradă. Am căzut pe trotuar. Pînă ce reușii să-mi scot legătura de pe ochi, mă trezii în stradă singur, în spatele locuinței mele. În timp ce întorceam cheia în broască aruncai o privire asupra ușii de la apartamentul frumoasei mele vecine. Nici o lumină nu se zărea sub ușă, nici un zgomot nu se auzea dinăuntru. Îmi turnai un whiski dublu și chemai la telefon poliția. Îi rugai să-mi facă legătura cu brigada anti-gang.

„Sergent Henderson..."

„Sergent, dacă vreți, puteți găsi diamantele Van-Metre și pe noii lor posesori în apartamentul 2 G, 139 Ocean Avenue".

„Cu cine vorbesc ?"

„Nu este important. Dar informația este exactă. Locuința are două intrări !" Am pus receptorul în furcă și am sorbit gînditor din pahar.

„Poliția ! Deschideți !" Ușa sări din țîțîni. Se auzi puțină gălăgie, apoi apărură Fără gît și Chelosu' în cătușe. În ziua următoare presa redă cu lux de amănunte senzaționala descoperire a diamantelor Van-Metre, datorită telefonului dat de un anonim. Nu știu dacă Fără gît și Chelosu și-au dat seama cine a fost acel anonim. Arestarea damei care a închiriat apartamentul de lîngă mine e numai o chestiune de timp. Ceea ce mi-ar părea rău. De fapt, numai datorită parfumului ei am realizat unde mă aflam. O floare necunoscută și un miros de mosc... !

Bineînțeles, colierul era original. Nimeni nu poate face o copie atît de perfectă — nici măcar Henri —, cu toate că ăsta e unul din cei mai buni specialiști în branșă. El este doar bucătarul șef al restaurantului **Le Pommier** și cînd gătește **Canard à l'orange** se întrece pe sine ! Și așa cum i-am spus și Chelosului, Henri nu-i deloc ieftin !

ÎNTÎMPLĂRI ADEVĂRATE

SĂ RÎDEM CU PICTORII

Simţim mai totdeauna nevoia, după ce contemplăm o operă de artă care ne place, să ştim cite ceva despre artistul creator. Istoriile de artă, îndeobşte, ne dau ştiri seci şi arareori avem prilejul să-l cunoaştem mai îndeaproape dintr-o biografie mai detaliată, fie ea şi romanţată. Dacă în cazul scriitorilor şi poeţilor s-a publicat ceva mai mult despre viaţa lor intimă, în ceea ce îi priveşte pe pictori şi sculptori aproape că nu s-a scris nimic. Încercăm să suplinim acest gol, prezentînd cîteva întîmplări hazlii din viaţa unor artişti plastici, aşa cum ne-au parvenit din cele citite şi din surse orale, de la cei ce s-au aflat în imediata lor apropiere.

Expusă în 1885, marea compoziţie Atacul de la Smîrdan de Nicolae Grigorescu, o comandă a Primăriei Capitalei, a dat loc la numeroase comentarii din partea vizitatorilor. Într-o zi, un general i-a obiectat pictorului că în tablou nu a redat întocmai realitatea, pentru că a prezentat numai soldaţi, omiţînd pe nedrept ofiţerii care i-au condus pe cîmpul de luptă. Artistul, fire sfielnică, i-a răspuns iritat, cu multă promptitudine: „În elanul lor patriotic, ofiţerii erau atît de mult înaintea ostaşilor încît au ieşit din cadrul tabloului meu..."

■

Un posesor al unui presupus tablou de Petraşcu, s-a adresat artistului cerîndu-i, dat fiind că unii se îndoiau de paternitatea atribuţiei, să-i spună adevărul şi, în caz că este autentic, să-l iscălească. Petraşcu a răspuns că iscăliturile se plătesc în plus la tablourile lui. Cum respectivul dorea, din amor propriu, cu orice preţ iscălitura, a plătit îndoit preţul de cumpărare a tabloului, iar Petraşcu, deşi ştia că nu-i aparţine lucrarea, a semnat încasîndu-şi banii.

■

Certîndu-se într-o zi cu o florăreasă, pictorul Lucian Grigorescu a ajuns la miliţie, unde, pentru a impresiona, s-a recomandat ofiţerului de serviciu: academician Grigorescu, pictor. În timpul interogatoriului, ţiganca făcînd nişte afirmaţii neadevărate, Grigorescu, indignat intervine. Miliţianul, dojenitor, îi spune cu condescenţă: „Maestre, dumneavoastră cu boii dumneavoastră, iar eu cu interogatoriul". În faţa confuziei, Lucian Grigorescu a amuţit, ceea ce a permis miliţianului să se lămurească nu numai asupra cazului anchetat, dar pînă la urmă să-şi dea seama şi de gafă.

■

Un vechi amic al lui Corneliu Baba îi solicită o întîlnire. Maestrul ocupat îl amînă de mai multe ori, ca pînă la urmă să accepte o întîlnire la Athénée Palace. Stînd la masă, interlocutorul îi tămîiază succesele şi îi spune păsul, fără însă a avea răspunsul şi sprijinul scontat. Urmează o pauză lungă, după care comeseanul îl întreabă pe Baba, văzînd că ospătarul se îndreaptă către ei: „Mai luăm un rînd" — „Fie", răspunde Baba. „Maestre, se adresează cu zăduf comeseanul către ospătar.

Adu-i maistorului încă o bere, iar mie încă o țuică..."

■

Octavian Moșescu, în cartea sa **Din jurnalul unui colecționar** ne redă o întîmplare cu Lucian Grigorescu petrecută în 1931, cînd el era primarul Balcicului. «Obținusem din partea guvernului votarea legii pentru împroprietărirea artiștilor, cînd Lucian Grigorescu, pocăit, veni la primărie : „Aș vrea să pun capăt vagabondajului, mă încredință el. Să mă așez undeva, să-mi fac un atelier și să trăiesc în liniște de acum. Unde aș putea mai bine, decît în acest paradis al naturii ?" Am înțeles dorința prietenului și i-am dat, în schimbul unui tablou pentru muzeul orașului, cel mai frumos loc, deasupra plajei, cu tufișuri de smochini și umbră de migdali. Nu trecură cîteva luni și Lucică veni, de data asta trist, chinuit de gînduri, să se plîngă : „Sînt un nenorocit. Port cu mine un blestem. Vagabondul din mine nu-mi dă răgaz. Mi-i teamă să nu evadez... Să plec în lume !" „Dar cu locul ce faci ?" — l-am întrebat impresionat de această mărturisire. „Tu ce mă sfătuiești ?" — mă rugă, așteptînd răspunsul ca o salvare. „Să-l vinzi", i-am răspuns. „N-ai să te superi. Tu știi că sînt lăstunul pe care tu îl îngrijești. N-am avut încotro. L-am și vîndut cu 60 000 lei". A doua zi plecă la Cassis».

■

Revenit pentru scurt timp în țară, cu prilejul expoziției personale din 1935, Lucian Grigorescu s-a stabilit imediat la Balcic, unde a pictat mai multe luni în șir. Într-o zi, întorcîndu-se la prînz acasă de la peisaj, în dreptul locuinței unde era găzduit, un copil de tătar îi oferă spre vînzare o broască țestoasă. Înduioșat, o cumpără, dar nu înainte de a afla de unde a luat-o. După ce a mîncat, pe o căldură toridă de vară, a dus broasca țestoasă la locul de unde a fost luată, distanță de vreo cinci kilometri. Dar copilul, avînd nevoie de bani, se învățase să-i iasă zilnic înainte cînd se întorcea acasă și să-i ofere spre vînzare broasca țestoasă. Urma cumpărarea și apoi ducerea țestoasei, de către Lucică, la locul ei. După vreo două săptămîni, timp în care întîlnirea avea loc zilnic și se desfășura după același ritual, aflaseră despre această întîmplare toți cei veniți în Balcic. Într-o seară, la cafeneaua lui Mahmud, actorul Puiu Iancovescu i-a spus ironic, față de ceilalți comeseni, care se văitau de scumpetea vieții : „Dragă Lucică, ce-ar fi să-ți aduc eu de mîine broasca țestoasă ? Mi-aș scoate cheltuielile de sezon". Pictorul a lăsat capul în jos și n-a răspuns. A doua zi, spre decepția copilului, n-a mai cumpărat broasca țestoasă, dar i-a dat în schimb un bacșiș.

I. Minulescu a povestit următoarele despre C. Ressu, cînd cutreierau împreună cafenelele din Paris : Camil Ressu, «cu pălăria largă», în care îi intrau marile urechi, însă și ultima «midinette», șterpelită de la noi păstra o inimă foarte solicitată. La un moment dat devenise misterios și privea îngrijorat în jur. Cecilia Cuțescu Storck îi ceruse insistent în căsătorie. De atunci, Camil își schimbase ruta, circula mai mult pe cheiul Senei, ca la apariția artistei, să se arunce în valuri.

■

„Coana Lucica", cum era denumită în intimitate Lucia Demetriade Bălăcescu, s-a bucurat nespus de mult aflînd de la Esmée Gafencu, prietena sa, că acesteia, cînd l-a întrebat pe Pallady ce părere are despre un tablou al ei, pe care îl cumpărase recent, artistul îi răspunsese „aș fi dorit să-l iscălesc eu". Cu prima ocazie, cînd acesta i-a vizitat o expoziție personală, l-a întrebat cu candoare, cu emoție și cu voce nesigură : „Ce tablou vă place mai mult ?" Marele meșter, dînd roată împrejurul sălii, dar fără să se uite la vreun tablou, întinse deodată celebrul său baston către o plantă grasă de apartament, aflată pe fereastră, și zise cu o voce tunătoare și cu „acșânt moldovinesc" : „Aista îmi place" !

■

Dar s-o lăsăm în continuare pe „Coana Lucica" Bălăcescu, care nu avea nici ea o limbă mai puțin ascuțită și un fel de a se îmbrăca nu mai puțin bizar decît al ciufutului pictor, să ne relateze, așa cum a făcut-o în cartea sa **Destăinuiri anti-literare,** o altă întîmplare personală cu același hirsut. «Scena se petrecea la coana Cellica D(elavrancea), în locuința ei, atunci cînd ne dădea acele neuitate audiții muzicale. Pallady venea des să asculte. Voind să fac pe intermediarul între Minecuță (colecționar — n.n.) și **El**, l-am interpelat : „Știți, domnule Pallady, că aveți un admirator înfocat, medic, nu vorbește decît de lucrările dumneavoastră, pretutindeni, și nu știe ce sacrificii să mai facă pentru a și le procura. Nu are în casă — adaug eu (cu oarecare mîndrie în ton și voce) — altceva decît pe dumneata și pe mine". Dar Pallady, de colo, prompt și tăios :

„Ah, il n'entend rien ! sau, pe românește : Vai, nu pricepe nimic !...".»

■

O soție care a răscolit amarnic viața artistică a anului 1927 a fost cea pusă la cale de Jean Cosmovici, profesor la Academia de arte frumoase din Iași. Respins de mai multe ori de la Salonul oficial, s-a gîndit să intre pe simezele acestuia pe o cale ocolită. Cunoscînd dorința membrilor juriului din anii precedenți, dar mai ales a directorului general al artelor din Ministerul Culturii de a sprijini participarea

SĂ RÎDEM CU PICTORII

la saloanele oficiale a artiștilor ardeleni, acceptînd și lucrări mai slabe, și-a trimis dintr-o localitate transilvăneană un tablou cu un subiect din viața țăranilor, dar pe un nume fals: Popa Kely. Deși mediocru ca valoare artistică, el a fost acceptat. Nu mică a fost surpriza membrilor juriului cînd au aflat din ziarul ieșean **Mișcarea**, destăinuirea lui Cosmovici că el este autorul lucrării, împăunîndu-se cu aprecierile favorabile apărute între timp în unele cronici.

■

Eustațiu Stoenescu se bucura printre artiști de prestigiul și faima unui pictor care își vindea foarte bine lucrările, datorită firii sale descurcărețe de oltean. Dar cîte odată nimerea și pe alături, spre hazul colegilor. O astfel de întîmplare o povestea cu mult umor prietenul acestuia Steriadi, precum și O. Han, cu sarcasm. Stoenescu și Steriadi stăteau de vorbă într-un antract la Teatrul Național. La cîțiva pași de ei era Liviu Rebreanu. Stoenescu îi spune lui Steriadi: „Te rog prezintă-mă și pe mine lui Liviu Rebreanu (atunci directorul teatrului)". „Bine, te prezint." „Dar spune, ce roman a scris?" „A scris romanele **Ion** și **Pădurea spînzuraților**". Se face prezentarea. Stoenescu, cam fonf: „Domnule Rebreanu, am citit din opera dumneavoastră pe **Ioana din spînzurații pădurii**".

■

Oscar Han, Francisc Șirato, D. Gusti, Em. Bucuța, N. Tonitza și Șt. Dimitrescu la un vernisaj

Odinioară, modelele care pozau la Academia de arte frumoase din București erau angajate temporar, îndeobște pentru o săptămînă, de fiecare profesor de atelier. Ele se recrutau, cu rare excepții, dintre țigănci, care veneau într-un număr destul de mare, dată fiind plata substanțială. Spre deosebire de ceilalți profesori de la Academie — C. Ressu, N. Dărăscu, Fr. Storck ș.a. care, avînd preferințe pentru anumite calități ale modelelor, stabileau colaborări mai îndelungate, chiar și pe toată durata anului școlar — Steriadi își tocmea modelele, pentru varietate, doar pentru o săptămînă. Sîmbătă, după închiderea atelierului, pe la orele 12,30, înainte de a pleca acasă, riguros și cu mult calm, trecea în revistă toate ofertantele. Cînd era timpul frumos, controlul se efectua în curtea academiei, iar cînd vremea era urîtă, în atelier. În medie, se prezentau circa 10—15 pretendente, de la foarte vîrstnice pînă la copilandre, numărul crescînd iarna, cînd ocupațiile de florărese, de spoitoare sau vînzătoare de porumb fiert și floricele erau suspendate. La început, atenția maestrului se îndrepta spre noile venite. Le cerea să-și ridice fustele cît se poate de sus, pînă la rușine, și să-și desgolească sînii. După ce trecea o dată, de două sau de trei ori în revistă calitățile ofertantelor, desemna pe cea aleasă. În vacarmul protestelor celorlalte, ieșea în stradă îndreptîndu-se spre casă, întovărășit de vociferările „respinselor" și chiar urmat de acestea, care, la rîndul lor, erau urmărite de pe celălalt trotuar de soți sau amanți. Cînd alegea cîte una bătrînă, cele tinere îi țineau calea arătîndu-și corpurile și lăudîndu-și calitățile. Unele mai spurcate la gură contestau alegerea, denigrînd presupusele calități ale fericitei alese, luînd drept martor asupra celor spuse pe soț sau amant, ceea ce stîrnea adeseori tărăboi în tabăra bărbaților. Dacă alegerea o privea pe una mai tînără, grupul care protesta se mărea, celor tinere alăturîndu-se și vîrstnicele. Acestea îl dojeneau pe Steriadi că le-au uitat calitățile și ridicau fustele în sus să arate că mai au corp, multe abandonînd furioase urmărirea huiduindu-l. Dacă procesiunea nu mai lua sfîrșit și-l agasa prea tare, Steriadi, ca să scape de ele, accepta suplimentar pe una sau două să vină la atelierul său din Muzeul Kalinderu să-i pozeze. Iarna, procesiunea pe stradă era agrementată în plus de faptul că țigăncile cădeau adesea fie împiedicîndu-se singure în fuste, fie alunecînd, îmbrîncindu-se unele pe altele, spre a fi mai aproape de pictor. Deși ar fi putut, ca și ceilalți colegi, să evite astfel de situații, Steriadi a practicat constant și cu plăcere acest mod de alegere, care era socotit de mulți un viciu, viciu întreținut conștient de artist prin faptul necunoscut celorlalți profesori că, la plata cuvenită oficial, mai adăuga de la el încă pe atîta, ceea ce sporea în favoarea sa numărul și competitivitatea ofertantelor.

■

Pe cînd era rector, Camil Ressu primea vizitele unui zelos inspector al Ministerului Învățămîntului, care îl asalta cu diver-

se sarcini de serviciu, fie rapoarte şi situaţii, fie lămuriri privitoare la reclamaţiile anonime privind administraţia Academiei de arte de care pictorul răspundea. Într-una din întrevederi, inspectorul îl atenţionează că trebuie să fie mai drastic în privinţa prezenţei profesorilor la cursuri şi a controlului asupra bunei lor desfăşurări. La perplexitatea lui Ressu, care nu ştia cum să procedeze spre a afla dacă cursurile sînt bine dozate şi desfăşurate în cadrul programei, inspectorul îi sugerează să ceară ca profesorii să specifice detaliat ce vor face şi la orele de corectură. La auzul acestei propuneri, Ressu, cu o voce piţigăiată, îi răspunde: „Cred că este suficient să specifici doar că faci corectură, căci dacă te vei apuca să faci precizări amănunţite în cadrul zilelor poţi ajunge să spui că lunea te ocupi de călcâie, marţea de burice, miercurea de sfîrcuri de ţiţe şi joia... nu mai ştiu de ce...".

■

Ion Frunzetti, relatînd odată despre o intervenţie a lui Codiţă într-o şedinţă în care, după el, pictorul trebuia să abordeze mai cu multă maturitate problemele despre viitorul artei, conchidea: „Ar trebui să depăşească stadiul de Codiţă şi să devină Peduncul."

■

Păstorel Teodoreanu şi Theodor Pallady

Într-o şedinţă a secţiei criticilor de artă de la U.A.P., N. Argintescu-Amza, perorînd împotriva unor pretinse abuzuri ale lui **Maxy** şi-a terminat discursul: „Îl povăţuiesc pe artist să treacă cît mai repede de la **maxism** la **marxism**".

PETRU OPREA ■

REMEMBER

1850 — PACOSTEA CATAROIULUI

Teribilă a fost molima cataroiului, acum o sută şi treizeci de ani. Venise ca o pacoste, din părţile Serbiei, sau din Rusia, sau, mai de crezare, de peste mări, şi cuprinsese întreaga Ţară Românească şi Moldova, încît nu rămăsese casă „făr' măcar de un singur pătimaş prins în fiebinţeala ei". Medicii consemnau această boală, în condicile lor, sub numele de gripă, dar toată lumea îi spunea: cataroi. Să-i aflăm mersul din cele scrise de **Gazeta de Moldavia,** în martie 1851: „De cîteva luni locuitorii de prin sate şi politii pătimesc de o boală a cărei lăţire întrece totul din cîte s-a cunoscut. Această boală este Cataroiul, ce se înfăţişează mai întîi prin un simplu guturai, adică înfundarea nasului, strănutare şi dureri de cap adeseori prea grele. La alţi pătimaşi vine cu dureri în piept, de pîntece şi de maţe. Unii se vindecă în cîteva zile, alţii zac multe săptămîni". Şi urmează sfaturile: „Şedere în pat, ceaiuri calde de tei, nalbă sau sunătoare. Fiertură de sămînţă de in şi gutui, ferire de mîncăruri înfierbîntătoare". Mai trec anii, cataroiul pare uitat, dar iată că în 1889 năpădeşte la Bucureşti o molimă cu nume nou: influenza. Dar bucureştenii nu-i acceptă titulatura: „l-a lovit cataroiul", spun ei cînd vorbesc despre un nou bolnav.

1854 — TOLSTOI LA BUCUREŞTI

14 martie 1854. O unitate militară rusă trece prin Bucureşti, în drum spre Olteniţa şi Silistra. Printre ofiţerii unităţii se află şi un tînăr de 26 de ani — Lev Nikolaevici Tolstoi —, titanul de mai tîrziu al literaturii ruse. În scrisorile pe care le trimite prietenilor, din acest drum, Tolstoi nu vorbeşte prea mult despre Bucureşti; descrie numai atmosfera de război creată de prezenţa armatelor, şi de scumpetea care stăpîneşte oraşul. După patru luni, tînărul ofiţer va trece prin Tecuci, Bîrlad şi Iaşi — spre Odesa şi Sevastopol, unde va participa la campania din Caucaz.

ÎNTÎMPLĂRI ADEVĂRATE

UN ROTHSCHILD DIN ȚARA DE SUS A MOLDOVEI

Cîți oameni de rînd au ocazia să dea mîna cu un Rothschild ? Da, cu un Rothschild ! Auzindu-i doar numele te și gîndești subit la marea finanță, la bănci, la milioane. L-ai moștenit pe Rothschild ?, ești tentat să-ți întrebi uneori amicul pe care-l vezi cu cîteva mii de lei în plus. Iată, într-o bună zi fac eu însumi cunoștință cu un Rothschild. Nu la Paris, nici la Londra, de unde celebra familie își conduce diversele întreprinderi sau bănci, și nici la Nisa sau Monte-Carlo, unde-și petrece probabil weekend-ul, ci pe meleagurile noastre.

Pe Rothschild al meu l-am întîlnit — ca să intrăm în subiect — într-o veche și frumoasă urbe din nordul Moldovei : la Bot'șeni. Botoșaniul de acum aproximativ douăzeci de ani nu arăta, desigur, ca cel de azi, întinerit, reclădit, industrializat. Pe acea vreme, una din atracțiile Botoșanilor era faimosul iarmaroc săptămînal care captiva populația țărănească din tot nordul Moldovei. Și asta din timpuri imemoriale, prezența acestui iarmaroc fiind semnalată încă înaintea domniei marelui Ștefan. Acum două decenii l-am „prins" încă pe locul unde se afla de la începutul începuturilor, adică chiar în inima urbei, constituind un factor activ în dezvoltarea schimburilor de bunuri dintre sat și oraș. În afară de asta, iarmarocul de la Bot'șeni oferea ochiului, prin colorit și diversitatea produselor expuse spre vînzare, un farmec de nedescris. Ce nu găseai aici ? Toate soiurile de ceramică, de la străchinele negre ca cele ale carpo-dacilor, pînă la superbe vaze de flori zămislite cu un rafinament rar întîlnit de către meșterii din partea locului. În acest iarmaroc se oferea spre vînzare și se cumpăra aproape tot ce-ți trece prin minte, pînă și garnituri de mobilă din lemn încrustat cu fierul roșu de către tîmplari de la țară, adevărați maeștri în pirogravură ! Unii ofereau boi tineri, vînjoși, alții cumpărau junci albe cu pete negre dintr-o rasă curat moldovenească. Se vindeau cai, chiar prea mulți cai. Era vremea cînd rasa cabalină nu mai era la modă. Se zicea atunci — vă amintiți, desigur — că boii ară și caii mănîncă ! Îi vindeau chiar gospodăriile colective. Am văzut cumpărîndu-se un cal cu 150 de lei. Cîțiva ani mai tîrziu, se știe, caii au redevenit utili și drept urmare au ajuns din nou la preț... Dar marea revelație a iarmarocului o constituia un produs rar întîlnit în alte părți, și pe care-l vindeau țăranii : pielicica de caracul. După cum se știe, blănițele de caracul au buclele asemănătoare cu cele ale prețioaselor blănițe de astrahan. Deci, materialul cel mai prețios pentru confecționarea elegantelor mantouri de damă sau a căciulilor scumpe. Pielicele se vindeau pe-atunci, pe tarabă, alături de ouă, de cartofi, de fructe...

Dar ce au toate astea cu Rothschild ?, se poate întreba, pe bună dreptate, cititorul. Veți vedea imediat ! Pentru a cunoaște cît mai multe lucruri despre iarmaroc, cum era și firesc, m-am adresat părintelui orașului, respectiv primarului. Foarte binevoitor, primul cetățean al urbei mi-a furnizat un set de date utile și deosebit de interesante.

— Doriți să aflați mai mult ? — m-a întrebat la un moment dat, primarul. În acest caz, stați de vorbă și cu Rothschild, a adăugat d-sa.

Am crezut că e vorba de o glumă. I-am și replicat, prompt :

— Cu cine, tovarășe primar ? Cu Rothschild ? Care Rothschild, cel de la Paris sau cel din Anglia ?

— Nu, cu Rothschild al nostru, de aici din Botoșani, unul din cei mai voinici hamali din iarmaroc ! Face meseria asta de tînăr ; știe tot, cunoaște pe toți !

Iată, mi-am zis, un Rothschild cărînd poveri într-un iarmaroc. Să vezi și să nu crezi !

Unde-i deci Rothschild ? L-am găsit ; era în „pauză" : se odihnea întins pe iarbă sub un umbrar aflat lîngă o cișmea. Un zdrahon de om. În timp ce uriașu-i trup radia o puternică forță fizică, ochii îi erau blînzi și plini de bunătate.

— Sînteți Rothschild ?

— Personal ! — mi-a replicat pe loc. Aveți ceva de dus ?

— Nu, n-am nimic de transportat — i-am spus. Aș dori să stăm puțin de vorbă despre iarmaroc !

— Cu mine ? Poate ați greșit adresa !

Simțeam că se lasă greu.

— Chiar cu dumneata ! — am insistat.

— Gata ! Dacă avem în față o juma' !

— O juma' de ce?
— De vin!
— Cu plăcere! — am fost de acord.

Convorbirea a fost destul de colorată, presărată cu multe vorbe de duh. Omul avea umor și manipula frazele cu aceeași ușurință cu care transporta pe umăr banițele cu porumb sau coșurile cu legume. Cu această ocazie am aflat o seamă de lucruri interesante în legătură cu iarmarocul. Mi-a povestit, de pildă, cum obțin țăranii pielicele de caracul. Crescătorii de oi din satele din jurul Botoșanilor sacrifică mieii, aparținînd acestei rase, chiar în momentul nașterii. Înainte ca oaia să aibă timpul necesar să-i mîngîie, ceea ce ar duce la întinderea buclelor. Or, o blăniță fără bucle — mi-a explicat el — își pierde valoarea. Uneori, producătorul sacrifică înainte de naștere chiar oaia, făcîndu-i un fel de „cezariană", numai și numai pentru a obține o blăniță cît mai perfectă.

La un moment dat, obsedat mai mult de numele interlocutorului decît de prețioasele blănuri de caracul, am aruncat, ca din senin, o vorbă:

—Sînteți rudă cu Rothschild de la Paris?

— Să-i fie rușine! — a răspuns prompt dar supărat omul meu.

— De ce? l-am întrebat din nou.

— Credeam că sîntem neamuri și i-am trimis — asta, mai demult — o scrisoare. Domnule Rothschild, dumneata știi că ai rude la Bot'șeni? — i-am așternut pe hîrtie. Credeți că măcar mi-a răspuns personal?! Da de unde, tovarășe... cum spuneți că vă cheamă? A pus pe secretarul lui să-mi scrie. Și ce credeți că mi-a comunicat? Domnul baron vă informează că familia Rothschild nu are rude în România! Ce ziceți de asta?!

Conversația a continuat ca între doi buni prieteni, în care timp, văzîndu-l cam supărat fiindcă i-am deschis o veche rană, am încercat să-l consolez. S-ar putea — i-am zis — ca dumneata să fii un Rothschild mai adevărat ca cel de la Paris. Se zice și stă scris în cărți că unul din cei mai vechi dintre rothschilzi, bancherul Mayer Anschelm, născut la Frankfurt pe Main cu vreo două sute și ceva de ani în urmă și care a trăit pînă la adînci bătrînețe, ar fi fost cel care a purtat pentru prima dată oficial numele de Rothschild. L-ar fi luat — se mai spune — de la un strămoș al său, pe care oamenii din partea locului îl strigau așa numai fiindcă, în fața prăvălioarei pe care o avea se afla atîrnată o firmă roșie, în limba germană **rothschild.** Pe cînd dumneata...

— S-ar putea! a fost replica blîndului meu interlocutor. Dar ce am eu din toate astea?! Ei sînt ce sînt, iar eu... N-ar fi fost mai bine dacă era invers?!

Cu aceasta, convorbirea cu Rothschild s-a încheiat. Cîteva zile mai tîrziu, înapoiat la București, am publicat într-un săptămînal al cărui redactor eram un reportaj intitulat **Iarmaroc la Bot'șeni.** Regret mult că nu am inclus în articolul respectiv și întîlnirea cu Rothschild. Nu-mi amintesc de ce. Nu mi-a căzut bine la mînă, după cum se obișnuiește în jargonul gazetăresc, nu aveam spațiu suficient la dispoziție? — habar n-am nici azi, după atîta amar de vreme. Un lucru e cert: Rothschild a rămas pe dinafară. Acum, la ora amintirilor, încerc să-mi îndrept greșeala: „îl reabilitez". Și fac lucrul acesta cu mare plăcere.

F. URSEANU ■

REMEMBER

1861 — ASTRA

"Pentru a promova înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebite ramuri, prin studiul, elaborarea și edarea (editarea) de opuri, prin premii și stipendii pentru diferite specialități și arte, și alte asemenea", ia ființă la Sibiu, la 23 octombrie 1861, **Asociația transilvană pentru literatură română și cultura poporului român.** Printre membri fondatori ai societății — rămasă cunoscută de-a lungul vremii sub numele **Astra** — sînt George Barițiu și Timotei Cipariu, iar printre cei aleși în primul an de activitate: Aron Florian, Simion Bărnuțiu, I. Maiorescu, A. Papiu Ilarian, Petrache Poenaru — și, mai tîrziu, scriitorii Al. Odobescu și M. Kogălniceanu. Lipsită de sprijinul oficialității (guvernul habsburgic îi aprobase înființarea cu rezerve stînjenitoare), asociația nu și-a putut atinge decît cu greu țelurile urmărite, dar a reușit să realizeze o susținută activitate culturală în Transilvania, înființînd școli, editînd ziare și broșuri, organizînd conferințe. **Astrei** i se datorează și editarea primei noastre enciclopedii **(3 volume, în anii 1898—1904).**

Teoria „armoniei sociale", a „cooperării dintre clase" revendică un loc central în contextul eforturilor ideologiei occidentale contemporane de a apăra interesele claselor dominante în menținerea structurilor societății capitaliste. Însă vorbele, pentru cine cumpănește cu obiectivitate datele ce ni le oferă realitatea, sînt contrazise de fapte. Acuitatea conflictelor de clasă, caracterul de masă al acțiunilor revendicative din lumea capitalistă, dimpotrivă, mărturisesc eșecul sistemului social bazat pe exploatare. Experiența relatată de colaboratorul nostru în paginile ce urmează reprezintă o încercare de transpunere în practică a teoriei „armoniei sociale", marcată de particularități inerente. Dar nu este greu de înțeles că încercarea aceasta, precară și periclitată de conjuncturi, antrenează un spațiu infim al unui teritoriu dramatic răvășit de conflicte sociale.

DOMNUL PORST

Îl găsesc liniștit, primitor; îl descopăr ca fiind frumos, poate cel mai frumos dintre toate orașele R.F. Germania; îl admir pentru cultul istoriei, evident aici la fiecare pas. Nürnberg — marea metropolă din nordul Bavariei, din inima Franconiei. Secolele așternute peste oraș au lăsat multă lumină, dar și multă umbră. Trec pe lîngă clădirea Tribunalului internațional al criminalilor de război și parcă aud rostind sentințele așteptate de toată lumea : „vinovat !" ; sau cele contestate de toată lumea: „achitat !" Pe marele stadion al orașului, năpădit de iarbă și buruieni, se pregătea un mare spectacol cu formația engleză **The Who.** Participare posibilă — cîteva zeci de mii de spectatori. Este același stadion, pe care lumea oarbă a anilor '30 îl aplauda frenetic, pînă la inconștiență, pe Hitler. Pe zidurile tribunelor, varul care a acoperit zvasticile înfipte cu ghearele în beton, a început să fie spălat de ploi. În spatele tribunei „oficiale", un concurs de trotinete ; alături, cîțiva copii gălăgioși joacă fotbal. Lîngă stadion, sediul „parlamentului" führer-ului, a cărui construcție, cu ziduri groase de 1,5 m, stă încremenită în neîmplinire. Proiectele de azi, și unele și altele, sînt mult controversate : nici să i se dea o altă destinație, nici să fie distrus. Rana este încă recentă, așa că sinistra construcție rămîne ca un semn de întrebare. Și de avertisment.

Fiecare oraș, cît ar fi el de mic sau de mare, are cu siguranță un "Hotel Grand". La Nürnberg am și poposit într-un asemenea hotel, nu neapărat de lux, cît ar fi el de „grand". Aici, „Hotel Grand" este la doi pași de gară. Ca să ajungi la el nu trebuie decît să treci printr-un imens pasaj subteran, înțesat de chioșcuri, magazine, vitrine cu reclame.

Pășim în hotel la o oră tîrzie. Fata de la recepție îmi întinde cheia camerei rezervate, spunîndu-mi surizătoare : „Aveți, domnule, un mesaj din partea firmei **Porst"**. Iau mapa voluminoasă și încep cu nerăbdare s-o desfac. Înăuntru, pliante turistice din Nürnberg și din toată Franconia, cîteva sugestii pentru petrecerea plăcută a sfîrșitului de săptămînă. Și o scrisoare : „Prea stimate domnule ziarist... Noi, colaboratorii grupului **Porst,** vă urăm... din inimă bun venit pe pămîntul prietenos al Franconiei de mijloc. Vă dorim zile frumoase și bogate în informații. La inițiativa noastră, oficiul de turism a pregătit pentru dumneavoastră un bogat material documentar, pentru a vă putea familiariza cît mai repede cu lumea în care vă aflați. Așteptăm cu plăcere să vă întîlnim mîine dimineață la sediul firmei **Porst** din Schwabach, oraș aflat la 20 de km de Nürnberg". Apoi, în limba română : „La revedere stimate oaspete și noapte bună !" Semnează, în numele domnului Porst, șeful serviciului de presă și informații — Wolfgang Barn.

Nu mă opream asupra acestei secvențe dacă impresia pe care mi-a lăsat-o n-ar fi fost atît de puternică. Era pentru prima dată cînd după zile și zile de călătorie și documentare simțeam un climat familiar, prietenos, plin de amabilitate. Frunzăresc mapa cu materiale, mai citesc odată biletul bătut la mașină și vizita de documentare la firma **Porst** pare să fi început, acum, la miezul nopții. Dar de ce, vizită la **Porst ?** — o reputată firmă de producție fotografică, care a împînzit toată țara cu magazinele sale de desfacere a aparatelor și ustensilelor fotografice, de filmat ș.a. Cînd am pus întrebarea, gazdele — Fundația **Friedrich Ebert** — mi-au răspuns scurt : „Veți veni în contact cu o experiență unică în felul ei în R. F. Germania și se pare că și în întreaga lume".

Un patron oferă întreprinderea spre administrarea muncitorilor. Experiment? Utopie? Aventură?

FACE SOCIALISM?

...În toamna anului 1972 Heinnsheinz Porst, om la 50 de ani, patronul firmei **Porst**, își dă... demisia din „funcția" de patron și oferă concernul său spre administrare celor 1 500 de angajați. Este vorba de o firmă cu tradiție și prestigiu, înființată în 1914 și care, în 1934, era socotită „cea mai mare firmă de producție fotografică din lume". Reacțiile la surprinzătoarea decizie a domnului Porst au oscilat între ironie, îngrijorare și admirație. Ironie — pentru că aproape toată lumea vedea în gestul patronului din Schwabach nimic mai mult decît o utopie și o aventură predestinate să se stingă în cîteva luni fără urmă; îngrijorare — mai ales din partea unor patroni care se îngrozeau la gîndul că ideea ar putea face școală, devenind un adevărat „pericol social" pentru averea lor; admirație — pentru orice om de bun simț, capabil să evalueze „la rece", dincolo de prejudecăți, semnificația unei asemenea decizii.

Anii au trecut și iată că „utopia social-romantică" rezistă timpului. Chiar mai mult, firma autoadministrată de muncitori prosperă, ajungînd azi la o cifră de afaceri de 380 de milioane mărci, față de 150 milioane mărci în 1972. Timpul a trecut și iată-l pe dl. Porst după opt ani de la „autoconcediere", în mijlocul colectivului, lucrînd în rînd cu oricare muncitor. Ca orice om din întreprindere sau cadru de conducere el candidează din doi în doi ani la alegerile interne, putînd fi reales sau destituit de către „colaboratori" — cum sînt numiți aici salariații, indiferent de funcție, pregătire sau răspundere.

Ora la care sosim la Schwabach, la sediul firmei **Porst**, este destul de nepotrivită — vineri la prînz, cînd lumea se mutase deja cu gîndul la week-end. Domnul Porst declară că ne primește cu sinceră plăcere și că ne stă la dispoziție cît dorim. Omul din fața noastră, Heinnsheinz Porst, își trădează modestia. Îmbrăcat lejer, într-o bluză neagră, „pe gît" și blugi, stă rezemat de colțul mesei din sala de consiliu, așteptînd cu mîinile încrucișate întrebările mele. Are părul lung, puțin ondulat și o barbă sură, trecută prin sarea vîrstei. A împlinit 57 de ani. Familia: soție și trei copii. Glasul molcom te captează, exprimarea este limpede, deschisă. Fiecare frază pare să fie o idee. Îi ofer cartea de vizită și îmi spune, glumind: „Îmi pare rău că eu nu v-o pot oferi pe a mea. Consiliul de conducere nu a alocat fonduri pentru cărți de vizită. Dar vă rog să rețineți: Heinnsheinz Porst, colaborator la firma **Porst**.

— Ce v-a determinat să oferiți concernul dv „colaboratorilor"?

— În nici un caz motive economice, ci numai și numai motive morale.

— S-a săturat, peste noapte, patronul Porst de exploatarea muncitorilor?

— Ideea cedării concernului meu celor cărora de fapt trebuie să le aparțină m-a preocupat de multă vreme. Modelul de conducere și administrare a ajuns în 1972 la cunoștința lucrătorilor nu numai pe nepregătite, dar și pe neîntrebate. A fost, cum se zice, o revoluție de sus. Și atunci, ca și astăzi, mă întrebam dacă trebuie modificate structurile pentru ca și conștiința să poată fi modificată sau invers. Eu nu am putut acționa altfel decît în virtutea dialecticii, schimbînd structurile și încercînd ulterior să influențeze și conștiința. De la început mi-am dat seama că acesta este un drum pe muchie, dar m-am decis să-l pășesc. El este, evident, în totală contradicție cu societatea în care trăiesc, cu însuși sistemul nostru economic. În această societate bazată pe performanță, concurență și consum, acela care vrea să practice unamismul ajunge, vrînd-nevrînd, cu timpul, să aibă neajunsuri economice.

— Să pătrundem în interiorul mecanismului de conducere și administrare, de „autodecizie" cum am aflat că îi spuneți. O primă întrebare: deci, cine conduce, după „abdicarea" patronului Porst?

DOMNUL PORST FACE SOCIALISM ?

— Firma este condusă pe baza „Constituției Porst" — o carte destul de groasă, pe care o are acasă fiecare din cei peste 2 000 de angajați de azi ai firmei. În această „constituție" sînt prevăzute toate ideile mele cu privire la „autodecizie" și „autogestiune". Bunăoară, avem un grup de trei directori — unul răspunde de activitatea laboratoarelor, altul de rețeaua de magazine și al treilea de problemele de personal, finanțe, juridice. Acești manageri din rîndul cărora, în urmă cu 3—4 ani, am făcut și eu parte, sînt aleși sau schimbați din doi în doi ani, de către consiliu. Grupul celor trei manageri alege un purtător de cuvînt — un fel de director general — funcție pe care, întîmplător, în prezent o dețin eu. Consiliul firmei este format din 9 membri : 5 aleși direct de muncitori, 2 numiți de sindicat, un reprezentant al băncii și unul din partea fostului deținător de capital. Această „supraparitate" muncitorească în consiliu este unică în felul ei. La rîndul lor secțiile de producție își aleg comitetele de întreprindere, în care, de asemenea, ponderea cea mai mare o au muncitorii. Comitetele de întreprindere — noi avem nouă asemenea comitete — împreună cu sindicatele se constituie în parte participante la tratativele tarifare cu grupul de manageri. Întreaga activitate desfășurată de membrii comitetelor de întreprindere este nesalarizată.

— Ce drepturi au, practic, comitetele de întreprindere ?

— Foarte mari. Înființarea lor a fost decisă abia în 1977, la insistențele sindicatului. Astăzi, comitetele, împreună cu sindicatele, luptă pentru concretizarea autodeciziei. De pildă, ele decid dacă trebuie investit în utilaje care fac munca mai plicticoasă și mai obositoare ; dacă timpul de muncă să fie reglementat pentru fiecare în parte sau pe ansamblu ; dacă lucrătorii să fie plătiți în acord sau în regie ș.a. Este bună această strînsă conlucrare dintre comitete și sindicate. Eu lupt în continuare pentru creșterea gradului de organizare, întrucît m-am convins că activitatea sindicală contribuie la creșterea gradului de conștiință. În ultimii patru ani, numărul „colaboratorilor" organizați în sindicat a crescut de la 7 la sută la 35—40 la sută.

— Vorbeați la un moment dat de umanism. Ce să înțeleg prin această noțiune în „cazul Porst".

— Tipic pentru noi și unic în toată lumea capitalului este faptul că am exclus posibilitatea ca cineva să dispună de puterea de decizie în funcție de puterea capitalului. Pot spune, iar colaboratorii mei pot confirma, că de mai bine de șapte ani la firma **Porst** decid oamenii, nu capitalul. Această realitate este fixată la loc de frunte și în „Constituția Porst".

— Ciudată această predispoziție filantropică a dv. !

— Mai degrabă aș zice că este firească. Pentru omul secolului XX este înjositor ca decizia să fie luată în funcție de puterea banului. Cum bine știți, în sistemul nostru numărul acțiunilor și puterea capitalului sînt determinante în puterea de decizie. Deci, nu inteligența, nu disponibilitățile organizatorice, ci banul, capitalul. Acum, noi am exclus complet și definitiv, în cazul firmei noastre, această posibilitate. Chiar la început, cînd eu aveam 99 la sută din capital, în clipa cînd am hotărît trecerea la „autodecizia" muncitorească, eu nu am contat decît cu un singur vot, alături de cele 1 500 de voturi din întreprindere.

— Pot spune că peste noapte ați transformat un capitalist mare în 1 500 de capitaliști mai mici ?

— Nu, nu așa trebuie privit sistemul meu. Ca să mă înțelegeți mai bine vă voi preciza că încă de la angajare noi testăm, prin metode științifice, nu numai calitățile profesionale, spiritul organizatoric și comercial al viitorului „colaborator", ci, pe același plan, situăm și disponibilitățile sale de a se comporta democratic, de a avea opinii, de a suporta critica, de a avea inițiativă. Un alt aspect : beneficiul (n.a. : dl. Porst nu vorbește niciodată despre „plusvaloare" sau „profit") îl împărțim după criteriul unic al participării directe în producție. Discutați cu „colaboratorii" mei și veți înțelege mai bine spiritul ideii mele. Oamenii se exprimă direct, sînt foarte comunicativi. Opiniile lor sînt „ale lor", chiar dacă ele contravin opiniilor „superiorilor". Noi nu avem nici un fel de date ale muncii noastre sub cheie, orice „colaborator" poate obține, în orice moment, orice fel de date îl interesează despre activitatea firmei **Porst**. Este și firesc, participarea lor la „codecizie" fără o informare permanentă, exactă, ar fi ineficientă, formală. Repet, fiecare „colaborator" are acasă la el cartea aceasta groasă „Constituția Porst" ; la trei luni, fiecare colaborator primește un raport economic intern, cu toate datele relevante despre munca lor și dacă este interesat i se oferă orice fel de detalii. Nu în ultimul rînd, mai rețineți că în fiecare săptămînă noi scoatem un mic ziar al firmei, în care „colaboratorii" își prezintă ideile sau opiniile și formulează critici. La acest ziar cenzura este cu desăvîrșire oprită. Singurul lucru interzis în acest ziar este „autolauda". Disponibilitatea pentru discuție, pentru dezbatere este un factor catalizator al producției noastre. La noi se discută mult, foarte mult, cu orice prilej, în orice întîlnire, în orice grup, în pauze și, de ce să nu spun, chiar în timpul programului.

— Care este programul de lucru ?

— De mulți ani aplicăm cu rezultate foarte bune orarul de muncă glisant. Adică, fiecare om vine la lucru cînd dorește, cînd se simte el odihnit și bine dispus. Lucrează zilnic opt ore, iar sîmbăta este liber. Avem un sistem original de pontaj electronic. Fiecare „colaborator" pontează la intrarea și ieșirea din secție, calculatorul „spunîndu-i" exact, la minut, cît a lucrat într-o zi, săptămînă sau lună.

— Spuneați că salariații firmei discută mult ; cu orice prilej. Nu vă temeți că aceste discuții ar putea dilua rezultatele în producție, randamentul ?

— Noi nu interzicem discuțiile, chiar dacă nu totdeauna sînt eficiente. Învățați să dezbată problemele colectivului, chiar dacă la început se discută mai mult, cu timpul — și asta se observă acum — se ajunge în faza de a se discuta mai concis, mai „la obiect", mai eficient. Democrația este o școală care trebuie frecventată zi de zi. Conform „Constituției Porst" succesul economic al întreprinderii este situat în urma împlinirii personale și afirmării „autodeciziei". Desigur, nu poate fi neglijat aspectul economic. Dar țelul nostru este ca oamenii care lucrează aici să-și dezvolte liberi personalitatea, să se informeze reciproc, să-și perfecționeze pregătirea, pentru a fi capabili, competenți să decidă ei înșiși în legătură cu toate acțiunile productive.

— Ce se întîmplă cu un colaborator care nu se adaptează acestui „tratament" democratic ? Îl concediați ?

— Discutăm, căutăm să-l atragem, să-l stimulăm. Manifestăm, aș spune, chiar un spirit tolerant. Și de cele mai multe ori reușim să-l cîștigăm pentru colectivul „colaboratorilor" noștri. Cînd este vorba de cadre de răspundere această înțelegere mai există.

— De ce ?

— „Constituția Porst" stipulează că fiecare șef trebuie să fie confirmat la fiecare doi ani, în mod direct de către subalternii săi. Iar dacă colectivul refuză să-l confirme, el rămîne în post încă șase luni pentru a se verifica dacă deficiențele pe care le are pot fi înlăturate. După șase luni, „colaboratorii" vor decide dacă trebuie sau nu să fie schimbat. O mai mare importanță decît confirmarea o are felul în care sînt apreciați șefii. Fiecare „colaborator" obține un formular de caracterizare prin care își apreciază șeful cu note, după criterii precise : „șeful meu stimulează cunoștințele mele prin informații utile" ; „apreciază calitățile, capacitatea mea" ; „mă lasă să lucrez independent", „îmi dă posibilitatea să particip la decizie și îmi ia apărarea" ; „este dispus să accepte sugestii, critici" ș.a. La aceste puncte sînt posibile comentarii și exemplificări. Aprecierele sînt după aceea discutate între șefi și subalterni. Anii au dovedit că aprecierile sînt deosebit de eficiente și contribuie la schimbarea atitudinii șefilor în procesul muncii, la îmbunătățirea conlucrării cu „colaboratorii".

— Aveți un colectiv omogen, unit ?

— Problema este mult mai complexă. Anual noi angajăm 200—300 de noi „colaboratori". „Șocul" acomodării este destul de puternic pentru unii, pentru cei mai mulți, care sînt deprinși cu postura de „executant". Or, la noi nu se dictează de sus, ci fiecăruia i se dă posibilitatea de a decide la locul său și de a răspunde, apoi, în fața „colaboratorilor" pentru decizia luată. Această acomodare este uneori mai greoaie, și duce mai întîi la o încetinire a randamentului și chiar a eficienței. Dar judecind în timp, cred că pînă la urmă producția, eficiența și mai ales „colaboratorii" au numai de cîștigat de pe urma acestei libere circulații a ideilor. Este interesant de observat că dacă cineva vine la firma noastră, după ce 15—20 de ani a fost obișnuit să lucreze după ordine și dispoziții, el este supus unei adevărate presiuni psihice atunci cînd îl eliberezi de sub „tutela dictării" și îl împovărezi, în schimb, cu greutatea ce rezultă din deciziile pe care el trebuie să le ia la locul său de muncă.

— Dacă erați în continuare patron, rezultatele economice ar fi fost mai bune ?

— Este o întrebare de domeniul speculației. Dar vă răspund. Din punct de vedere exclusiv economic poate că întreprinderea ar fi stat mai bine dacă era în continuare în mîna mea.

— Cît cîștigă un „colaborator" comparativ cu un muncitor de la o firmă similară ?

— Aici e aici ! Sub aspect social lucrurile se schimbă, adică intră pe făgașul lor normal. Cei care muncesc, cei care creează „beneficiul", participă la împărțirea lui. „Colaboratorii" noștri cîștigă cu 15—20 la sută mai mult decît muncitorii din unitățile similare. Spiritul colectiv de inițiativă se împletește strîns, direct cu cel legat de stimularea materială.

— Cum împărțiți profitul ?

— „Beneficiul" îl distribuim în mod egal, absolut egal pentru toți colaboratorii.

— Dactilografa primește la fel ca muncitorul cu înaltă calificare sau ca inginerul ?

— De ce vă miră ? Așa este. Din moment ce fiecare se află aici, în întreprindere, înseamnă că este necesar și că prestează o muncă utilă. Rezultatele activității în ansamblu — deci și „beneficiul" — sînt suma dialectică a rezultatelor muncii fiecăruia. Diferențierea după cantitatea, calitatea și importanța muncii se face la salarizare. „Beneficiul" este însă împărțit egal. Faza la care am ajuns este însă intermediară, dar pentru întreprinderea noastră, în sistemul actual, nu se poate mai mult.

— Care ar fi următorul pas ?

— Eu sînt convins că este nedrept și imoral ca un întreprinzător, un patron să

DOMNUL PORST FACE SOCIALISM ?

bage în propriul buzunar profitul obținut de muncitorii săi. De mai mult timp s-a dovedit că profitul trebuie să aparțină celor care l-au produs, muncitorilor. Noi împărțim „beneficiul" egal, între „colaboratori". Dar la nivelul societății, „beneficiul" obținut pe ansamblul societății ar trebui, așa ar fi echitabil, împărțit între toți membrii societății. Deci, nu numai „colaboratorul", patronul ș.a. să beneficieze de plusvaloare, ci și medicul, învățătorul, toți cei care printr-o muncă socială utilă asigură progresul societății. Mai precis, obiectivul meu este ca de pe urma plusvalorii realizate de oameni să nu beneficieze individul și nici diferite grupuri izolate, ci societatea în ansamblul ei.

— Vă considerați un om cu concepții marxiste, domnule Porst ?

— Da, sînt un convins marxist, în viziunea timpului meu. Păcat că la noi nu se întreprind cercetări, în lumina tezelor lui Marx, pentru a se analiza mai obiectiv realitățile noastre, din occident, prin prisma viziunii sale.

— Cînd și cum s-a născut „modelul Porst" ?

— „Modelul Porst" a luat naștere în capul unui deținut. Cu ani în urmă, trebuia să ispășesc o pedeapsă de 16 luni închisoare, din cauza unor presupuse legături de trădare. Paragraful după care am fost acuzat a și fost înlăturat din legislație, la scurtă vreme după arestarea mea. Înainte, orice legături cu o putere străină, de pildă, cu un serviciu secret, era privită ca o infracțiune, indiferent dacă individul avea intenția să trădeze sau dacă într-adevăr avea ce să trădeze. Eu am avut o asemenea legătură cu o rudă dintr-o țară socialistă și pentru acest motiv am fost arestat. Deci, nu din cauză de spionaj, sau de trădare de patrie. Detenția mea, în 1971, la Landsberg, în sudul Bavariei, a marcat momentul conceperii modelului. Acolo aveam posibilitatea să citesc, să gîndesc, să scriu. Căutam, de mult, o cale nouă, un drum. O cale pentru a transpune în fapt, în spațiul sistemului nostru social, ceea ce înțeleg eu prin umanism, de ce nu ?, prin socialism. La dezvoltarea sistemului au participat, după aceea, într-un cerc mai intim, cam o duzină de persoane, iar într-un cerc lărgit, circa 60 de persoane. Așadar, numai o mică parte a colaboratorilor. De aceea, spuneam că introducerea modelului a avut loc într-un mod nedemocratic. Am stabilit că așa trebuie să fie și așa s-a făcut. A fost ultima măsură, dictată în calitate de patron.

— Credeți că „modelul Porst" va face școală ?

— Greu de spus. Eu cred în acest model și tocmai de aceea, an de an, am căutat să-l perfecționez. Mulți, foarte mulți patroni și lideri sindicali, sociologi și politicieni s-au interesat de „modelul Porst" și l-au studiat. Deocamdată nu știu ca cineva să fi îndrăznit să-l aplice. În condițiile noastre este și greu. Numai dacă ai profunde convingeri umaniste poți face acest pas spre „autodecizie". Personal, cred că în continuare capitalismul va deveni tot mai inuman. Din păcate, cei ce trăiesc în această societate nu sesizează acest lucru, deoarece are loc o asemenea „adaptare la mediu", aș numi-o chiar o corupție în masă, urmărindu-se o supraabundență materială și o satisfacere a plăcerilor pe diferite alte planuri, pentru ca omul, individul să nu fie preocupat de direcția în care merge capitalismul. Calea pe care am mers eu va rămîne mult timp singulară, o excepție.

— Viitorul „modelului Porst" ?

— Greu de anticipat. Țelul nostru îl constituie însuși drumul. În 1980 intenționez să ies la pensie, ca orice colaborator care are acest drept. Voi urmări „din afară" drumul pe mai departe al „modelului Porst".

— Alte proiecte ?

— Voi scrie o carte sau mai multe despre istoria atît de controversată a „modelului Porst", în care voi investi multă, multă sinceritate. Apoi vreau să călătoresc foarte mult în alte țări. Și printre primele, cu siguranță va fi România. Am aflat că românii au creat un original sistem de autoconducere muncitorească, de care sînt profund interesat. Vă voi fi recunoscător dacă voi putea vizita măcar o întreprindere pentru a vedea cum funcționează democrația muncitorească la dumneavoastră, în România.

— Vă așteptăm cu plăcere și vă mulțumesc pentru răbdarea cu care ați răspuns la întrebările mele. La revedere, d-le Porst !

...Îi string mîna și îi urez succes în controversatul drum pe care și l-a ales. Un drum cu sensul împotriva curentului general al lumii în care trăiește. Rememorez cîteva din secvențele discuției și am în față o altă lume. O lume mică, născută dintr-un sîmbure de inițiativă și curaj : Domnul Porst „face socialism". După ideile sale, după puterile sale. Dar oricît de ciudat ar părea acest sublim demers al fostului patron Porst, el va rămîne, în timp, un proiect străveziu în utopia și intențiile sale. De șansa proliferării modelului „Porst" se îndoiește însuși autorul său. La plecare, îi înmînez o copie a celebrei noastre statuete „Gînditorul de la Hamangia". O privește cu atenție, apoi se entuziasmează. Este emoționat, înțelegînd semnificația gestului. Îl las în mijlocul „colaboratorilor" săi prietenoși, mulți dintre ei întîrziați peste program pentru a ne fi de folos.

VIOREL SALAGEAN

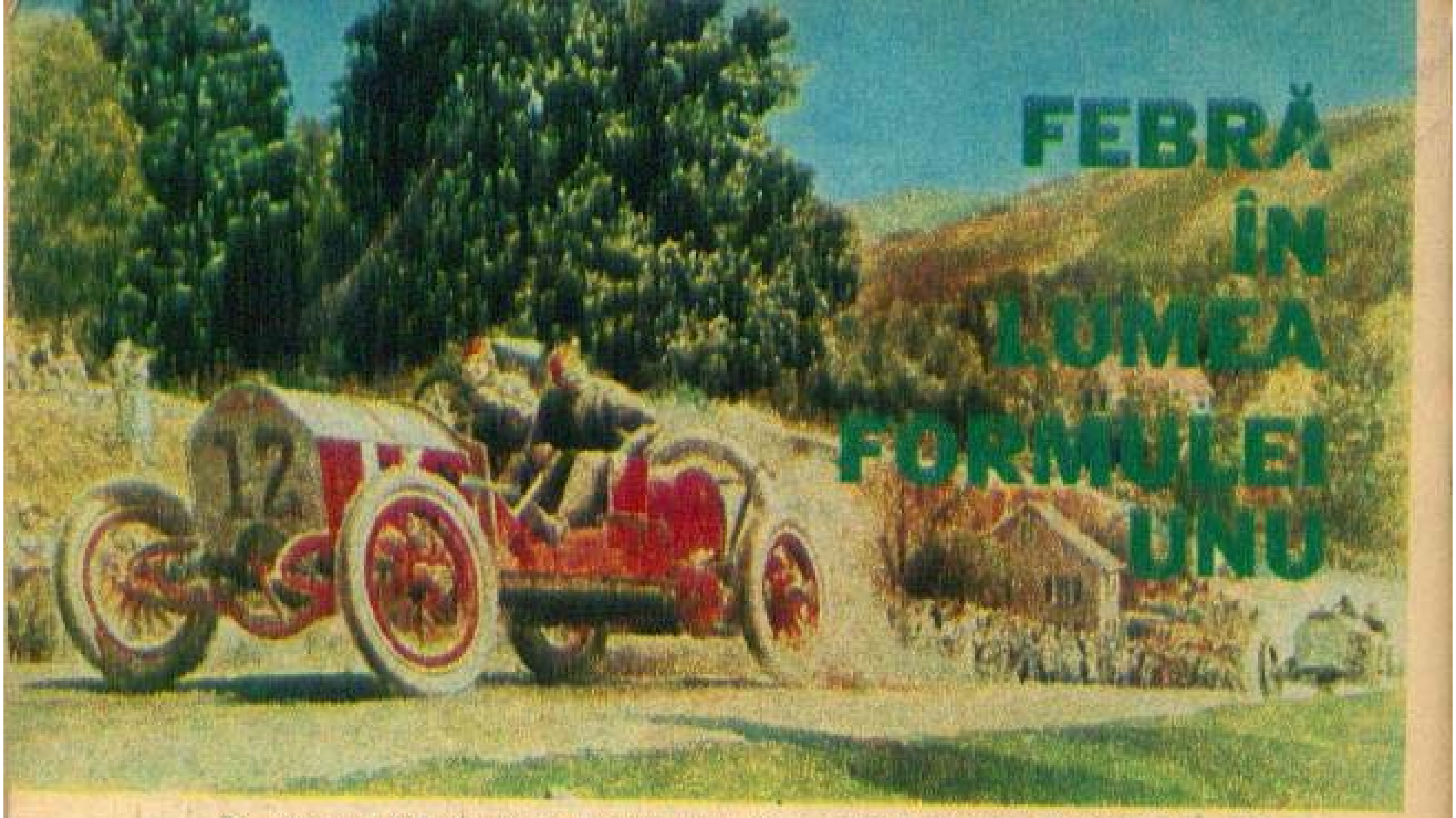

FEBRĂ ÎN LUMEA FORMULEI UNU

Pe vremea cînd alergau pe şosele asemenea maşini, probabil că nimeni nu a intrevăzut fantastica lor evoluţie. Publicăm acest afiş, care aparţine pictorului Peter Helk, din dorinţa de a lăsa fiecărui cititor libertatea de a-şi imagina evoluţia bolizilor de formula unu în următorii 20 de ani.

Dintotdeauna, lumea formulei **Unu** a fost extrem de agitată, dar acum ea cunoaşte o adevărată incandescenţă : scînteile sar şi la propriu şi la figurat.

După cum se cunoaşte, actualul regulament al F.I.S.A., cu privire la maşinile de formula **Unu**, prevede folosirea motoarelor cu alimentare clasică (carburatoare), cu o capacitate de pînă la 3 000 cmc, sau a motoarelor supraalimentate (turbo-compresor), cu o capacitate convenţională de pînă la 1 500 cmc. La intrarea în vigoare a acestui regulament, majoritatea constructorilor au optat pentru prima variantă, echipîndu-şi bolizii cu fenomenalele motoare COSWORTH, excepţie făcînd FERRARI, animat de ambiţii deosebite, utilizînd un motor de 12 în V clasic şi LIGIER, care folosea un motor MATRA, dar tot cu alimentaţie clasică. Se părea că prevederea regulamentară, în legătură cu motoarele supraalimentate, avea să rămînă o simplă anexă la regulament. Dar nu a fost aşa şi, odată cu intrarea în focul disputelor a firmei RENAULT, motorul cu supraalimentare a început să devină o certitudine, care, însă, după primele apariţii, nu a impresionat pe nimeni, ba mai mult, a şi confirmat părerea cvasiunanimă — la acea oră — că motorul COSWORTH nu are rival. Lucrurile continuă în aceeaşi manieră, motorul RENAULT capotînd cursă după cursă, singurele consolări fiind timpii obţinuţi în calificările pentru grila de start. Dar timpul trece, totuşi, în favoarea maşinilor RENAULT, care anul trecut (1979) ocupau locurile 1 şi 3 în Marele Premiu al Franţei, prin Jabouille şi respectiv Arnoux, modificînd, cu 180 de grade poziţiile adverse şi opiniile majorităţii.

Din acel moment, toată lumea a văzut în motorul turbo soluţia viitorului. Din acea zi a devenit clar pentru toţi că zilele motorului COSWORTH erau numărate. La ora actuală, toţi marii constructori de formula **Unu** au în studiu motoare cu spraalimentare, cei foarte puternici din punct de vedere financiar, FERRARI şi ALFA ROMEO, fiind deja pe pistă la încercări şi probe cu maşini echipate corespunzător. Ca şi pentru RENAULT, — mai de mult — începutul lor este extrem de anevoios, motoarele FERRARI turbo dovedindu-se extrem de puternice (circa 600 CP ; motorul COSWORTH — circa 520 CP), dar extrem de nefiabile.

Fără doar şi poate, în acest moment, motoarele RENAULT sînt cele mai puternice motoare de formula **Unu**, ele monoplizînd, cu regularitate, recordurile pe tur ale marilor circuite de GRAND PRIX, cîştigînd, prin cei doi piloţi, Jabouille şi Arnoux, noi victorii în campionatul mondial de formula **Unu**. Ţinînd seama de avansul tehnic deţinut în acest moment de către RENAULT, în privinţa motoarelor turbo, aceste maşini apar drept cele mai îndreptăţite aspirante la titlul mondial al constructorilor de formula **Unu**, deziderat cu atît mai uşor de realizat în cazul în care, şi pentru sezonul viitor, RENAULT va reuşi să-şi păstreze actualii piloţi, Jean Pierre Jabouille şi René Arnoux. Cu toate că nu sînt cei mai buni piloţi de formula **Unu** ai momentului, sînt extrem de căutaţi de către ceilalţi constructori, şi în special de către FERRARI şi ALFA ROMEO, dată fiind marea lor experienţă în domeniul motoarelor turbo. Acestea, paradoxal, necesită o tehnică de conducere diferită de cea clasică, stăpînită perfect de către Jabouille şi Arnoux. Totul va depinde numai de suma pusă în joc. Arnoux, de pildă, cerînd firmei FERRARI 500 000 de dolari pentru anul viitor, în timp ce FERRARI nu-i poate oferi decît 300 000 de dolari, ţinînd seama că, în actualul sezon, Arnoux a primit de la RENAULT numai 200 000 de dolari.

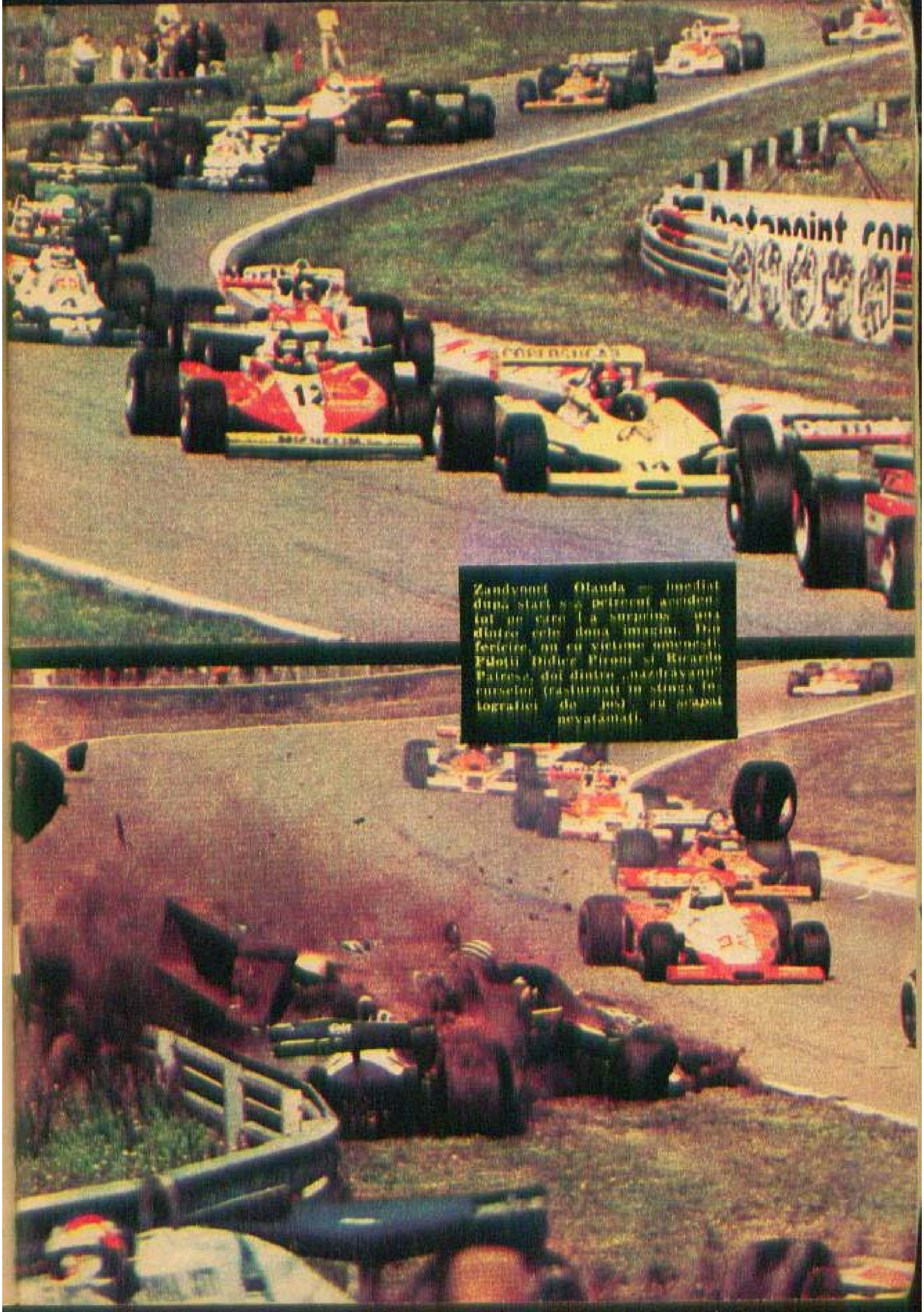

Zandvoort Olanda — imediat după start s-a petrecut accidentul pe care l-a surprins una dintre cele două imagini. Din fericire, nu cu victime omenești. Piloții Didier Pironi și Riccardo Patrese, doi dintre „năzdrăvanii" curselor (răsturnați în stînga fotografiei de jos) au scăpat nevătămați.

FEBRĂ ÎN LUMEA FORMULEI UNU

Dacă pentru Jabouille și Arnoux problema sezonului viitor își va găsi o rezolvare fericită, cel puțin din punct de vedere financiar, pentru ceilalți piloți de formula **Unu** locul într-o astfel de mașină rămîne o problemă extrem de greu de rezolvat, datorită faptului că, exceptîndu-i pe piloții firmelor FERRARI, ALFA ROMEO și WILLIAMS, toți ceilalți vor trebui să-și plătească prezența într-una dintre echipe! În consecință, fiecare va trebui să-și găsească un „sponsor"* care, pentru un sezon sau două, va oferi o sumă de bani substanțială (depășind uneori un milion de dolari pentru un sezon) constructorului mașinii, cu condiția ca acesta să-l folosească pe pilotul X sau Y în anul viitor, cînd mașina va purta culorile sponsorului respectiv, legat mai mult sau mai puțin de sportul cu motor. Spre exemplu, firma italiană de produse lactate PARMALAT nu-și va oferi banii firmei BRABHAM decît dacă mașina va fi pilotată de către brazilianul Nelson Piquet, care, în cazul cînd va deveni campion mondial, va solicita o sumă mult mai mare decît anul trecut. Succesul său este foarte posibil în anul acesta, ceea ce va ridica cota ofertelor din partea unor sponsori foarte interesați în reclama pe care le-ar putea-o aduce acest tînăr, devenit idolul suporterilor brazilieni, și nu numai al acestora. Aceeași situație o au de rezolvat și alți piloți, în cazul lor fiind interesate firme ca MALBORO sau GITANES (țigări), SKOL 20, o celebră bere braziliană care va „sponsoriza" mașina lui Fittipaldi, ESSEX, firmă petrolieră, sau chiar o firmă de produse cosmetice, DENIM, care va solicita serviciile tînărului pilot americano-italian Eddie Cheveer. Desigur, exemplele pot continua, dar mecanismul rămîne același: constructorii au nevoie de bani pentru a-și putea continua activitatea, în timp ce sponsorii au nevoie de reclama care, judecînd după sumele imense vehiculate, a devenit eficientă prin mijlocirea bolizilor de formula **Unu** și a piloților acestora, adevărate staruri în țările lor.

Actualele performanțe ale bolizilor de formula **Unu** nu ar fi fost posibile fără suportul tehnic realizat de către cei doi giganți producători de cauciucuri, GOODYEAR și MICHELIN, care, la rîndul lor, sînt angajați într-o dispută fantastică. Practic, 20 la sută din ponderea unei victorii în formula Unu sînt date de către prestația anvelopelor, iar numărul victoriilor obținute de mașinile „încălțate" de MICHELIN sau GOODYEAR se reflectă, în progresie geometrică, în vînzările realizate de către firmele respective, firme care nu precupețesc nimic pentru realizarea acestui deziderat, investind enorm în cursele de formula **Unu**, cel mai eficient banc de probă!

Din moment ce în jurul formulei **Unu** se învîrt milioane de dolari, apare firesc ca piloții și constructorii să fie și ei grupați într-o organizație — F.O.C.A. — (Formula One Constructor Association) care să le apere interesele. Președintele acestei asociații și, fără doar și poate, creierul formulei **Unu** este Bernie Ecclestone, un englez extrem de întreprinzător, care a reușit să impună o linie precisă acestei asociații, asigurîndu-i un succes financiar deosebit, fapt care, cel puțin din punct de vedere material, i-a asigurat o mare independență față de F.I.S.A. și președintele său, Jean Marie Ballestre, ceea ce a dus la o sciziune între cele două organisme diriguitoare în formula **Unu**. Sciziunea, cu siguranță, se va adînci și mai mult, date fiind ambițiile și vederile nu foarte practice ale actualului președinte al F.I.S.A. Ce este sigur însă: formula **Unu** va continua să rămînă acel dorit „banc de probă", fără egal.

Se vorbește foarte mult despre piloții de formula **Unu**, se scornesc tot felul de povești, se scriu cărți și se fac filme, puține însă reușesc să-i redea sub adevărata lor înfățișare. Fără îndoială, toți, dar absolut toți, sînt oameni de excepție, și acest lucru nu este de mirare, ținînd seama că în lume, din zecile de mii de practicanți ai automobilismului sportiv, numai aproximativ 30 se găsesc în fruntea piramidei, instalați în acest punct după un drum anevoios, presărat cu obstacole de tot felul și cu riscuri imense. Nici unul dintre aceștia nu a ajuns peste noapte la volanul unui bolid de peste 500 CP. Date fiind sumele ce „pigmentează" disputele formulei **Unu**, mulți își închipuie că piloții sînt atrași exclusiv de bani în concursuri, uitînd că acestea includ, de foarte multe ori o sfidare la adresa morții. Iată de ce banii nu reprezintă pentru piloți principalul scop al profesiei lor, ci mai curînd o balanță a valorii. Toți iubesc, mai mult decît orice, viața și, contrar aparențelor, cu toții sînt oameni echilibrați. Ei practică acest sport, devenit pentru ei meserie, din pasiune și cu o conștiinciozitate dusă la extrem, uneori peste zece ore pe zi, înfruntînd riscul în fiecare clipă. Ei nu sînt numai cei care conduc mașinile în timpul grand-prix-urilor, ci și cei care, între două curse, trudesc, nemijlocit, la punerea la punct și la ridicarea calității tehnice a bolidului, pentru că trebuie știut că nici una dintre mașinile de formula **Unu** nu-și poate permite luxul de a se prezenta la următoarea cursă la nivelul tehnic anterior, chiar dacă a cîștigat. Majoritatea piloților sînt căsătoriți, desigur cu femei frumoase, și au copii fotogenici, pe care revistele îi prezintă cu regularitate, dar fericirea acestora nu este cu adevărat deplină decît cînd tații lor abandonează competițiile, ceea ce nu se întîmplă decît atunci cînd frica înfrînge pasiunea. Așa s-a întîmplat cu Niki Lauda, cu Jackie Stewart, cu James Hunt, toți foști campioni mondiali, retrași oarecum nevătămați din lumea curselor. Majoritatea însă, la ora retragerii, nu se pot lipsi total de lumea curselor, rămînînd adesea în preajma ei.

Desigur, acestea sînt cazurile fericite, cînd campioni de mare notorietate ajung la ora retragerii, dar nu arareori sfîrșitul lor este tragic. Piloți ca François Cevert, Ronnie Peterson, Jochen Rindt, Joseph Siffert, Jim Klark, Peter Revson, Tom Price și mulți alții și-au pierdut viața pe circuite, lăsînd în urma lor mari dureri și mari regrete, uneori pentru moartea lor neputînd fi găsită nici o explicație reală, ca și în recenta dispariție a marelui pilot francez Patrick Depailler, în timpul antrenamentelor pe circuitul de la Hockenheim din R.F.G., în momentul cînd mașina rula cu o viteză de circa 280 kilometri pe oră.

DAN MIHAI ALEXANDRESCU

*) **Sponsor** — firme comerciale care susțin activitatea unui pilot de curse sau pe a unui constructor de mașini de curse.

Fotografie de Ion PREDOŞANU

Colectivul de redacţie al Almanahului Flacăra 1981

Nicolae ARSENIE, redactor şef adjunct
Mihai PELIN, redactor responsabil
Dan BÎRLĂDEANU, secretar de redacţie
Tudor RUPTUREANU, corector
Lucian TEODORESCU, tehnoredactor

COPERTA I

Şi totuşi, peste numai trei luni vine primăvara...
Fotografie de A. MIHAILOPOL ■

COPERTA A IV-A

Peştera Urşilor de la Chişcău Bihor.
Fotografie de Valentin CRĂCIUN ■

Grafica: Simona LIRITIS ■

CHICIURĂ

Planeta mai simte impulsuri și creșteri,
Mai simte scăderi și infarcturi cerești,
Dar ea mai păstrează ciudate povești
Și cifrul secret al adincilor peșteri.

Mai mult univers e sub tălpile noastre,
Decît e deasupra truditelor frunți,
Sînt stele de piatră, în grote, sub munți
Obîrșia noastră e plină de astre

O altă natură găsim sub natură,
E geniul materiei subconștient
O peșteră ca un întreg continent

Chișcăuri de calcar și chiciură pură
Pămîntul stîrnit își dezvăluie lent
Minunea saloanelor lui de sculptură.

ADRIAN PĂUNESCU ■

Redactor șef al publicațiilor Flacăra

ADRIAN PĂUNESCU

LEI 25